

Fiscale behandeling van
oudedagsvoorzieningen: het kan
beter, eerlijker, efficiënter en
eenvoudiger

Geschriften van de
Vereniging voor Belastingwetenschap
No. 242

Kluwer · Deventer · 2011

ISBN 978 90 13 08729 1

Voorwoord

Op verzoek van het bestuur van de Vereniging voor Belastingwetenschap hebben de samenstellers van dit rapport (hierna de Commissie) een aantal punten met betrekking tot de fiscale behandeling van inkomensvoorzieningen onderzocht. Het onderzoek richt zich allereerst op de ontwikkelingen rond de fiscale behandeling van pensioen en lijfrente, zoals deze zich in de laatste twintig jaar hebben voorgedaan. Daarbij is vooral aandacht besteed aan de vraag of de reeks van wetwijzigingen die zich in die periode heeft voorgedaan op het gebied van oudedagsvoorzieningen, inderdaad het beoogde effect heeft gehad.

Vervolgens onderzoekt de Commissie de mogelijkheden om een blauwdruk voor een nieuw fiscaal pensioensysteem te ontwerpen. Wat zou er aan het huidige systeem veranderd kunnen worden om het fiscale systeem van oudedagsvoorzieningen beter, eerlijker, efficiënter en eenvoudiger te maken? Hiervoor heeft de Commissie eerst een aantal principiële uitgangspunten gedefinieerd. Tevens wordt een kijkje over de grens genomen om te bekijken wat de ervaringen zijn in het buitenland met (fiscale) pensioenherzieningen en wat wij in Nederland daarvan zouden kunnen leren. Vervolgens worden verschillende opties uitgewerkt om tot een verbetering van het huidige systeem te komen, waarbij de eerder gedefinieerde uitgangspunten als leidraad gelden. Ten slotte wordt een blauwdruk voor een nieuw fiscaal stelsel geïntroduceerd.

Een gedeelte van de deskresearch voor de internationale paragrafen is door een aantal studenten van de Universiteit van Tilburg uitgevoerd. De Commissie bedankt mevrouw I. Wouters en de heren P.W.H. van den Heuvel, P.J.M. Straetemans en N.M.E. Theunissen voor hun bijdrage.

De Commissie bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. G.J.B. Dietvorst
- Mr. dr. R.M.J.M. de Greef
- Mw. mr. M.J.M. Hendriks
- Prof. mr. H.M. Kappelle (voorzitter)
- Prof. dr. P.M.C. de Lange
- Drs. E.A.P. Schouten CPC (secretaris)

De leden van de Commissie zijn allen deelnemer op persoonlijke titel.

Dit rapport is vastgesteld op 1 december 2010.

Inhoud

1.	Opdracht	11
1.1.	Taakopdracht	11
2.	Inhoud	13
3.	Historie	19
3.1.	Introductie	19
3.2.	Nederlandse pensioenstelsel	19
3.2.1.	AOW (eerste pijler)	19
3.2.2.	Arbeidsgerelateerd pensioen (tweede pijler)	20
3.2.3.	Lijfrente (derde pijler)	20
3.2.4.	Verschil tussen pensioen en lijfrente	21
3.3.	Lijfrente en pensioen: een historisch overzicht van de wetswijzigingen	22
3.3.1.	Brede Herwaardering I	22
3.3.2.	Brede Herwaardering II	23
3.3.3.	Wet fiscale behandeling pensioenen	23
3.3.4.	Wet IB 2001	24
3.3.5.	Belastingplan 2003	24
3.3.6.	Wet aanpassing VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling	25
3.3.7.	Wet inzake fiscale facilitering banksparen	25
3.3.8.	Wet belastingheffing excessieve beloningsbestanddelen	26
3.4.	Effecten wetswijzigingen	26
3.4.1.	Inleiding	26
3.4.2.	Effect op pensioen- en lijfrentepremies	27
3.4.3.	Effect VPL-wetgeving	28
3.4.4.	Effect banksparen	29
3.4.5.	Conclusie	29
4.	Principiële uitgangspunten	31
4.1.	Inleiding	31
4.2.	Inkomensuitstelgedachte	31
4.2.1.	De inkomensuitstelgedachte	32
4.2.2.	De aanspraakgedachte	33
4.2.3.	Conclusie	34
4.3.	Arbeidsvormneutraliteit	35
4.3.1.	“Oneigenlijke” vormen van toekomstvoorzieningen voor ondernemers	36
4.4.	Ambitieniveau	36
4.5.	Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening	36
4.5.1.	Levenslange uitkering versus afkoop	36
4.5.2.	Zekerstelling oudedagsvoorziening ondernemers	38
4.6.	Budgettaire beheersbaarheid	39
4.7.	Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	40
4.8.	Uitvoerbaarheid	41

5.	Hervormingen van pensioensystemen in het buitenland	43
5.1.	Inleiding	43
5.2.	Rol van de Europese Unie	43
5.3.	Kenmerken pensioenregelingen in het buitenland	46
5.3.1.	Grote verschillen in organisatie en opbouw	46
5.3.2.	Afkoopmogelijkheid	47
5.3.3.	Maxima fiscale aftrek	48
5.4.	Fiscale hervormingen	49
5.5.	Ontwikkelingen in enkele landen	52
5.5.1.	Eerste pijler	52
5.5.2.	Tweede pijler	53
5.5.3.	Derde pijler	54
5.5.4.	Hervormingen	54
5.6.	Een model voor een pensioensysteem in ontwikkelde landen	54
5.7.	Conclusies	55
6.	Hoe zou het driepijlerstelsel anders (en beter) kunnen?	57
6.1.	Inleiding	57
6.2.	Natuurlijk maximum	58
6.2.1.	Uitleg	58
6.2.2.	Score	59
6.3.	Beperkt natuurlijk maximum	60
6.3.1.	Uitleg	60
6.3.2.	Score	61
6.4.	Life-time faciliteit	61
6.4.1.	Uitleg	61
6.4.2.	Score	62
6.5.	Bijschaven huidig regime	63
6.5.1.	Uitleg	63
6.5.2.	Score	64
6.6.	Aanspraakbenadering	64
6.6.1.	Uitleg	64
6.6.2.	Score aanspraakbenadering	66
6.7.	Premiebenadering	66
6.7.1.	Uitleg	66
6.7.2.	Score premiebenadering	67
6.8.	Conclusie	67
7.	Blauwdruk nieuw fiscaal pensioenstelsel	69
7.1.	Inleiding	69
7.2.	Blauwdruk voor een nieuw stelsel, opbouwfase	69
7.3.	Uitwerking van het voorgestelde stelsel	71
7.4.	Vereenvoudiging: vervallen oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer	73
7.4.1.	Achterliggende gedachte beide regelingen	73
7.4.2.	Pensioen en oudedagsreserve: een wereld van verschil	73
7.4.3.	Waarom zouden beide regelingen afgeschaft moeten worden?	74
7.4.4.	Conclusie	76
7.5.	Blauwdruk voor een nieuw stelsel, uitkeringsfase	77
7.6.	Vereenvoudigingen uit hoofde van het voorgestelde stelsel	77
7.7.	Uitvoeringsaspecten	78
7.8.	Toetsing nieuwe stelsel aan geformuleerde uitgangspunten	78
7.8.1.	Inkomensuitstelgedachte	79
7.8.2.	Arbeidsvormneutraliteit	79

7.8.3.	Ambitieniveau	79
7.8.4.	Zekerstellen van de (levenslange) toekomstvoorziening	79
7.8.5.	Budgettaire beheersbaarheid	79
7.8.6.	Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	80
7.8.7.	Uitvoerbaarheid	80
7.8.8.	Ten slotte	80
7.9.	Conclusie	80
	Geraadpleegde en aangehaalde literatuur	83
	Bijlage 1: Fiscaliteit in internationaal perspectief	87
	Bijlage 2: Pensioen- en lijfrentepremies 1985 – 2007	91
	Bijlage 3: Deelname levensloop en spaarloon	95
	Bijlage 4: Berekening op basis van beschikbare premie	97
	Bijlage 5: Berekening op basis van middelloon	101
	Bijlage 6: Wijziging artikelen Wet IB 2001 en Wet LB 1964	105

Afkortingen

AOW	Algemene Ouderdomswet
BNP	Bruto Nationaal Product
DB-regeling	Defined benefit regeling (salarisdiensttijd regeling)
DC-regeling	Defined contribution regeling (beschikbare premie regeling)
DGA	Directeur-groot aandeelhouder
PW	Pensioenwet
VUT-regeling	Regeling voor vervroegde uittreding
SGP	Stabiliteits- en groeipact
Wet IB 1964	Wet op de inkomstenbelasting 1964
Wet LB 1964	Wet op de loonbelasting 1964
Wet IB 2001	Wet inkomstenbelasting 2001
Wet VPL	Wet aanpassing VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling
ZZZP-er	Zelfstandige Zonder Personeel

1. Opdracht

1.1. Taakopdracht

De Commissie heeft tot taak:

1. Het analyseren van het huidige fiscale stelsel van oudedagsvoorzieningen en het signaleren van knelpunten daarin die worden veroorzaakt door een verschillende behandeling van binnen de tweede en de derde pijler op te bouwen voorzieningen.
2. Het op grond van de onder 1 genoemde analyse te komen met aanbevelingen om de gesignaleerde knelpunten zo veel mogelijk op te lossen om zodoende te komen tot een blauwdruk voor een fiscaal stelsel voor oudedagsvoorzieningen dat goed uitvoerbaar is, dat leidt tot een adequate en voor iedereen toegankelijke oudedagsvoorziening.

Daarbij worden de volgende aspecten in het onderzoek betrokken:

- Inkomensuitstelgedachte (ook wel aangeduid als de omkeerregel);
- Arbeidsvormneutraliteit;
- Ambitieniveau;
- Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening;
- Budgettaire beheersbaarheid;
- Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik;
- Uitvoerbaarheid.

De Commissie heeft haar onderzoek nadrukkelijk beperkt tot de fiscale kaders die een dergelijk stelsel zou moeten bevatten. Andere, ook belangrijke, aspecten zoals de invloed van demografische ontwikkelingen (stijgende levensverwachting) en de vraag hoe de (beleggings)risico's moeten worden verdeeld over werkgever, uitvoerder en deelnemer, zoals die bijvoorbeeld onderwerp zijn geweest van de rapporten van de commissies Frijns¹ en Goudswaard,² behoren niet tot de taakopdracht van de Commissie.

---

1. *Pensioen: "Onzekere zekerheid", Een analyse van het beleggingsbeleid en het risicobeheer van de Nederlandse pensioenfondsen*, Commissie Beleggingsbeleid en Risicobeheer ("Commissie Frijns"), 19 januari 2010.

2. *Een sterke tweede pijler, Naar een toekomstbestendig stelsel van aanvullende pensioenen*, Commissie Toekomstbestendigheid Aanvullende Pensioenregelingen ("Commissie Goudswaard"), 27 januari 2010.

2. Samenvatting en opzet rapport

Dit rapport betreft een onderzoek naar de fiscale behandeling van pensioen en lijfrente en een blauwdruk voor een nieuw fiscaal pensioenstelsel. In het rapport wordt allereerst op de historie van de (fiscaliteit van de) drie pijlers van oudedagsvoorzieningen ingegaan. Daarbij komen de diverse fiscale wetswijzigingen op het gebied van oudedagsvoorzieningen aan bod. Geconcludeerd wordt dat i) het effect van het fiscaal instrumentalisme als sturingsmiddel bij de fiscale facilitering de opbouw van pensioen- en lijfrentevoorzieningen, niet duidelijk aantoonbaar is, ii) het afschaffen van de fiscale facilitering van VUT en prepensioen wel het gewenste effect lijkt te hebben, iii) de invoering van banksparen voor lijfrente invloed heeft gehad op de keuze voor de aanbieder.

Bij het ontwerpen van een blauwdruk voor een “nieuw fiscaal pensioensysteem” voor inkomensvoorzieningen, hanteert de Commissie een aantal uitgangspunten die het kader vormen waaraan een pensioenstelsel zou moeten voldoen:

- Inkomensuitstelgedachte (ook wel aangeduid als de omkeerregel);
- Arbeidsvormneutraliteit;
- Ambitieniveau;
- Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening;
- Budgettaire beheersbaarheid;
- Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik;
- Uitvoerbaarheid.

Inkomensuitstelgedachte. Voor het opbouwen van een adequate oudedagsvoorziening hangt de Commissie de inkomensuitstelgedachte aan en concludeert dat de wetgever bij het heffen van inkomstenbelasting rekening houdt en moet blijven houden met uitgaven voor toekomstvoorzieningen, onder andere omdat dit recht doet aan de inkomensbeleving van de burger.

Arbeidsvormneutraliteit. De Commissie hecht er aan dat pensioenopbouw niet afhangt van de wijze waarop aan het arbeidsproces wordt deelgenomen. De Commissie ziet niet in waarom de fiscale begeleiding – tijdens de opbouwperiode het pensioen niet beschouwen als inkomen, omdat het genietingsmoment van het inkomen in de toekomst ligt – voor werknemers (inclusief de DGA) anders zou moeten zijn dan voor ondernemers (inclusief ZZP-ers). De Commissie is daarom voorstander van een fiscaal kader voor toekomstvoorzieningen dat voor alle belastingplichtigen gelijk is. Iedereen krijgt dus evenveel fiscale aftrek(ruimte) voor uitgaven voor toekomstvoorzieningen. De Commissie zet vraagtekens bij de oudedagsreserve voor de ondernemer, de

pensioenopbouw in eigen beheer door de directeur-grotoaandehouder (DGA) en bij de stakingslijfrente.

Ook de uitkeringenkant, zowel wat betreft het tempo van de uitkeringen als de mate van flexibiliteit, dient op dezelfde wijze te zijn geregeld. Het fiscale pensioenkader is in die gedachte arbeidsvormneutraal. Hierbij speelt ook een rol dat de afgelopen jaren de grenzen tussen de tweede en de derde pijler langzaam maar zeker vervaagd zijn.

Ambitieniveau. De Commissie vindt dat de oudedagsvoorziening tot een bepaald inkomensniveau begeleid moet worden. De opbouw van een oudedagsvoorziening hoeft volgens de Commissie dus niet eindeloos gestimuleerd te worden. Vanaf welk niveau geen sprake meer is van oudedagsvoorziening maar van vermogensvorming, is een politiek vraagstuk. De Commissie heeft daarover (dus) geen oordeel.

Zekerstelling. Bij een fiscaal kader waarin de uitkeringsfase op een flexibele wijze ingevuld kan worden, ontstaat een spanningsveld tussen de (inkomens)zekerheid en de wens om keuze mogelijkheden te geven. Flexibiliteit is in zekere zin een must om aan de persoonlijke wensen van de belastingplichtige tegemoet te kunnen komen, althans om er voor te zorgen dat rekening gehouden kan worden met de persoonlijke situatie.

Het Nederlandse fiscale en juridische kader voor toekomstvoorzieningen verhindert een uitkering ineens in de vorm van een afkoopsom. De gedachte achter dit afkoopverbod is dat een inkomensvoorziening levenslang moet zijn (verzorgingsgedachte), dat de voorziening is opgebouwd met fiscale steun en dat de wetgever wil voorkomen dat een beroep gedaan moet worden op overheidsvoorzieningen zoals de bijstand. Een voorwaarde die daaraan inherent is, is dat het om een levenslange inkomensvoorziening moet gaan. Door deze voorwaarde te stellen wordt het zogenoemde langlevensrisico gedekt en dus de armoedekans en de kans op een beroep op de overheid gereduceerd.

Wanneer er al een afkoopmogelijkheid in het leven wordt geroepen, dient deze afkoopmogelijkheid met voldoende waarborgen omkleed te zijn. Dat wil zeggen dat een toekomstvoorziening niet zomaar afgekocht kan worden: er moet ofwel aan de afkoopmogelijkheid een verplicht bestedingsdoel gekoppeld worden, ofwel aan de afkoopmogelijkheid moet een grens gesteld worden wat betreft hoogte van het af te kopen bedrag, aldus de Commissie.

Welke oplossing ook wordt gekozen, de wetgever moet er zorg voor dragen dat de belastingheffing gewaarborgd is en dat afkoop niet aantrekkelijker wordt dan het genieten van pensioentermijnen.

De oudedagsreserve en pensioenopbouw in eigen beheer bieden volgens de Commissie onvoldoende waarborgen dat deze te zijner tijd daadwerkelijk tot een oudedagsvoorziening leiden. Immers de wetgever streeft met deze regelingen twee doelen na die met elkaar op gespannen voet staan: de opbouw van een oudedagsvoorziening en de financiering van de eigen onderneming. Voorkomen moet worden dat reserveringen uiteindelijk niet tot een echte oudedagsvoorziening leiden.

Budgettaire beheersbaarheid. Het voor te stellen fiscale kader dient budgettair beheersbaar te zijn. Het beslag van de aftrekposten op de overheidsfinanciën moet voorspelbaar en beheersbaar zijn. De Commissie doet echter geen uitspraak over de hoogte van het budgettaire beslag dat een systeem van oudedagsvoorzieningen zou kunnen of moeten hebben. Dit is een politieke keuze.

Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik. De Commissie is van mening dat onbedoeld gebruik en misbruik van de fiscale faciliteit bij de opbouw van oudedagsvoorzieningen voorkomen moet worden maar dat een bepaalde mate van calculerend gedrag niet te vermijden is. Er moet gezocht worden naar een balans tussen uitvoerbaarheid en toegankelijkheid, omdat het systeem anders dusdanig rigide van opzet wordt dat het niet meer goed toegankelijk is. Dat lijfrentegelden na emigratie naar een ander land kunnen weglekken vindt de Commissie minder relevant in dit verband. Bij de vormgeving van het fiscale kader van lijfrente mogen de niet-emigranten niet lijden onder de eventuele acties van het relatief veel kleinere aantal emigranten. Als de wetgever “verlies” van belastingclaim wil voorkomen dan is aanpassing van het belastingverdrag de aangewezen weg. Of er zou een EU-belastingverdrag moeten komen waarin wordt geregeld dat de bronstaat heffingsbevoegd is. Beide sporen leiden echter in de praktijk niet tot een snel resultaat.

Uitvoerbaarheid. De Commissie heeft zich de vraag gesteld wie als aanbieder van oudedagsvoorzieningen op mogen treden. In de opbouwfase moet het naar de mening van de Commissie mogelijk zijn om via een bank of beleggingsinstelling een kapitaal op te bouwen dat bestemd is voor een oudedagsvoorziening. Voor lijfrenten is dat op dit moment al mogelijk. Ook voor pensioenen is een eerste stap gezet met het aannemen van het wetsvoorstel voor de invoering van de premiepensioeninstelling (PPI), een bancaire pensioenuitvoerder die beschikbare premieregelingen kan uitvoeren.

Voor wat de uitkeringsfase betreft, is de cruciale vraag of een oudedagsvoorziening (inkomensvoorziening) in beginsel levenslang moet zijn. Volgens de huidige wetgeving zijn werknemerspensioenen levenslange inkomensvoorzieningen en kunnen vanwege het element van langlevensrisico alleen worden uitgevoerd door verzekeraars en pensioenfondsen en dus niet door banken en beleggingsinstellingen. Solidariteit is een belangrijk element van werkgeverspensioenen en dit kan niet gevonden worden bij banken of beleggingsinstellingen.

In het onderzoek naar een nieuw fiscaal pensioensysteem heeft de Commissie ook naar het buitenland gekeken. De Commissie concludeert dat er geen ‘beste pensioensysteem’ is. Landen hebben zeer verschillende systemen succesvol geïmplementeerd. Gezien de grote verscheidenheid aan pensioensystemen komt het niet als een verrassing dat er geen strategie bestaat die in alle gevallen de beste is. Temeer omdat veel systemen vanuit een lange historie ingebed zijn in het sociale stelsel van het desbetreffende land en zijn voortgekomen uit een specifieke situatie die voor dat bepaalde land het beste is of in elk geval was. Voor de Nederlandse situatie betekent dit, dat de Commissie geen voorbeeld heeft gevonden van een pensioensysteem waar Nederland zijn voordeel mee zou kunnen doen.

De Commissie beschouwt de volgende systemen om, kijkend naar de historie, de doelstellingen van de wetgever en het buitenland tot een verbetering te komen:

- Natuurlijk maximum
- Beperkt natuurlijk maximum
- Life-time faciliteit
- Bijschaven huidig regime
- Aanspraakbenadering
- Premiebenadering

De Commissie concludeert dat de premiebenadering de meeste voordelen kent, arbeidsvormneutraal is en als voordeel heeft budgettair beheersbaar en op korte termijn uitvoerbaar te zijn. Het voorstel van de Commissie voor een blauwdruk voor een nieuw fiscaal pensioenstelsel is daarom gebaseerd op de premiebenadering.

Ook heeft de Commissie vastgesteld dat het huidige fiscale kader voor pensioen en lijfrente voor wat betreft de opbouwfase niet gelijk aan elkaar zijn. Dat is opmerkelijk, als men bedenkt dat pensioen en lijfrente hetzelfde doel en dezelfde strekking hebben. Ook in de uitkeringsfase heeft de Commissie verschillen geconstateerd.

Omdat de Commissie niet inziet waarom twee regelingen die hetzelfde beogen een ander wettelijk kader zouden moeten hebben, stelt de Commissie een nieuw stelsel voor waarin deze verschillen worden opgeheven.

Daarbij is er voor gekozen om de omkeerregel die ons fiscale stelsel kenmerkt, te handhaven. Dit standpunt van de Commissie is met name gebaseerd op de inkomens-uitstelgedachte en de realiteit van een open economie met omringende landen die eveneens voor het merendeel de omkeerregel toepassen. In de contouren van het nieuwe fiscale pensioenstelsel is volgens de Commissie geen ruimte voor de oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer.

Op basis van het principe van arbeidsvormneutraliteit vindt de Commissie dat er eenzelfde fiscale ruimte geboden zou moeten worden in de tweede en de derde pijler voor zowel werknemers als zelfstandigen. Vanuit de gedachte van toegankelijkheid heeft de commissie vervolgens gekozen voor een stelsel voor oudedagsvoorzieningen, waarbij de bepaling van deze ruimte is gebaseerd op de systematiek van een middelloonregeling in de tweede pijler.

De reden om te kiezen voor een middelloonstelsel is gelegen in het feit dat een dergelijk stelsel op een meer zuivere wijze de fiscale ruimte bepaalt dan een stelsel dat is gebaseerd op beschikbare premies. Een andere belangrijke overweging is dat inmiddels ruim 80% van de deelnemers aan een pensioenregeling in de tweede pijler een middelloonregeling heeft. Het stelsel dat de Commissie voorstelt, bestaat uit één systeem voor de bepaling van de fiscale ruimte, die bij gelijke leeftijd bij zowel de tweede als de derde pijler gelijk is. De methodiek van het voorgestelde stelsel is de volgende.

- Het systeem van bepaling van de fiscale ruimte is gebaseerd een middelloonregeling met 2,25% pensioenopbouw per dienstjaar ingaande op 65 jaar;
- De ruimte wordt bepaald met de volgende formule: $\text{premiegrondslag (P)} * 2,25\% * \text{factor (X)} = \text{premie jaarruimte (J)}$;

- P (premiegrondslag) sluit aan bij het begrip uit artikel 3.127, lid 3 Wet IB 2001: het gezamenlijke bedrag in het voorafgaande kalenderjaar van de winst uit onderneming vóór de ondernemersaftrek, het belastbare loon, het belastbare resultaat uit overige werkzaamheden en de belastbare periodieke uitkeringen en verstrekkingen van de belastingplichtige, verminderd met een bedrag dat overeenkomt met de AOW-franchise uit artikel 18a, lid 8, onderdeel a Wet LB 1964.
- Door middel van deze formule wordt een jaarlijkse maximale fiscale ruimte vastgesteld voor tweede en derde pijler, vertaald in een eenmalige premie (inkoopsom);
- De ruimte in de derde pijler bedraagt de jaarlijkse maximale fiscale ruimte verminderd met de in dat jaar gebruikte ruimte in de tweede pijler;
- De ruimte die in enig jaar niet wordt benut, gaat nooit verloren en kan tot uiterlijk de pensioendatum vooruit worden geschoven in de tijd. Teneinde recht te doen aan het uitgangspunt dat voor de niet benutte ruimte ook in latere jaren een even grote oudedagsvoorziening te kunnen aankopen, zal de niet benutte ruimte moeten worden opgerent. Dit zou in beginsel moeten geschieden op basis van actuariel bepaalde factoren, maar op grond van redenen van uitvoerbaarheid is gekozen voor een oprenting met 4% per jaar;
- De anticumulatiebepaling van artikel 3.133, lid 2, onderdeel k Wet IB 2001 blijft gehandhaafd. Negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen indien pensioentekort waarvoor lijfrentepremies in aanmerking zijn genomen, nadien worden gecompenseerd door middel van verbetering van een aanspraak ingevolge een pensioenregeling.

In de uitkeringsfase mag geen verschil bestaan in resultaat tussen toepassing van de tweede en de derde pijler. De Commissie is er voorstander van om aan te sluiten bij het fiscale kader dat al bestaat voor de tweede pijler.

Door invoering van het door de Commissie voorgestelde stelsel kan een aantal vereenvoudigingen worden gerealiseerd. Door het uitgangspunt dat de jaarruimte niet verloren kan gaan, is het niet langer noodzakelijk om pensioen in eigen beheer en de oudedagsreserve afzonderlijk te regelen. Hetzelfde geldt voor de zogenoemde stakingslijfrenten. Dit betekent een aanzienlijke vereenvoudiging van het stelsel, hetgeen ook blijkt uit de in een bijlage opgenomen wijzigingsvoorstellen voor de bestaande wetgeving.

Het door de Commissie voorgestelde stelsel is vervolgens getoetst aan de door de Commissie geformuleerde uitgangspunten voor een pensioenstelsel en daarmee in overeenstemming bevonden.

Geconstateerd is dat pensioen en lijfrente sinds 1992 steeds meer naar elkaar zijn toegegroeid, maar nog niet geheel gelijk zijn. De Commissie is van mening dat het huidige fiscale kader voor pensioen en overige toekomstvoorzieningen in essentie goed en toekomstbestendig is. Dit neemt niet weg dat aanpassingen wenselijk zijn om het

beter aan te laten sluiten bij het huidig tijdsgewricht, gewijzigde behoeften en de technologische ontwikkelingen. De Commissie is van mening dat een betere samenhang tussen de verschillende pensioenpijlers wenselijk en mogelijk is. Bovendien ziet de Commissie niet in waarom de fiscale begeleiding voor de opbouw van een oudedagsvoorziening voor een werknemer anders is dan voor een ondernemer. Het voorstel dat de Commissie doet is een uitvloeisel van deze gedachten.

3. Historie

3.1. **Introductie**

Oudedagsvoorzieningen en belastingen hebben alles met elkaar te maken. Dat komt door de zogenoemde omkeerregel zoals opgenomen in artikel 11, eerste lid, onderdeel c van de Wet op de loonbelasting 1964 (hierna: Wet LB 1964) en de regeling ter zake van de uitgaven voor inkomensvoorzieningen, zoals opgenomen in artikel 3.124 van de Wet inkomstenbelasting 2001 (hierna: Wet IB 2001). Op grond daarvan zijn de voor oudedagsvoorzieningen betaalde premies aftrekbaar, dan wel worden niet tot het loon gerekend, en zijn de te zijner tijd te ontvangen uitkeringen belast. Een vergelijkbare systematiek geldt voor beroepspensioenregelingen (art. 3.13, lid 1, onderdeel b Wet IB 2001).

Wij geven eerst een zeer kort overzicht van de (fiscaliteit van de) drie pijlers waarop het systeem voor oudedagsvoorzieningen in Nederland is gebaseerd. Daarna wordt in chronologische volgorde kort ingegaan op (het doel van de) diverse fiscale wetswijzigingen op het gebied van oudedagsvoorzieningen. Aan het eind van dit hoofdstuk gaan wij in op de vraag of het doel van de diverse wetswijzigingen is bereikt.

3.2. **Nederlandse pensioenstelsel**

De oudedagsvoorziening in Nederland rust op drie pijlers; de van staatswege verstrekte AOW (de eerste pijler), het arbeidsgerelateerde pensioen (de tweede pijler) en de in privé afgesloten onderhoudsvoorzieningen (de derde pijler).

3.2.1. *AOW (eerste pijler)*

De AOW-uitkering vloeit voort uit de Algemene Ouderdomswet. Hierin wordt een verplichte verzekering van een basispensioen geregeld voor in beginsel iedere ingezetene. De AOW wordt opgebouwd tussen de 15- en 65-jarige leeftijd en wordt uitgekeerd vanaf de 65-jarige leeftijd van de gerechtigde.¹ De hoogte van de uitkering wordt afgeleid van het netto minimumloon en is afhankelijk van de burgerlijke staat van de ingezetene.

---

1. Volgens het Regeerakkoord 'Vrijheid en verantwoordelijkheid' van 30 september 2010 stelt het kabinet Rutte voor om de AOW-leeftijd per 1 januari 2020 te verhogen naar 66 jaar. Bovendien zal het kabinet een voorstel doen om in lijn met de afspraak die sociale partners onderling hebben gemaakt de AOW-leeftijd op den duur te koppelen aan de levensverwachting.

De AOW wordt gefinancierd door middel van het omslagstelsel. In het omslagstelsel wordt niet gespaard voor het eigen pensioen, maar wordt jaarlijks een schatting gemaakt van de uitkeringen die in dat jaar moeten worden verstrekt. De premiebetalers moet jaarlijks het bedrag van de uitkeringen voor dat jaar opbrengen. De verhouding tussen het aantal premiebetalers en het aantal uitkeringsgerechtigden is bij het omslagstelsel (en dus ook voor de AOW) van groot belang.

3.2.2. *Arbeidsgerelateerd pensioen (tweede pijler)*

De pensioenregeling is voor werknemers een gebruikelijk onderdeel van de arbeidsvoorwaarden. Als zodanig valt het in beginsel onder het fiscale loonbegrip, dat in artikel 10 Wet LB 1964 ruim is geformuleerd. Op grond van dit artikel is loon al hetgeen uit een dienstbetrekking of een vroegere dienstbetrekking wordt genoten. Op deze hoofdregel wordt echter een zeer belangrijke uitzondering gemaakt in artikel 11, eerste lid, onderdeel c Wet LB 1964. Op grond van dit artikel behoren niet tot het loon aanspraken ingevolge een pensioenregeling, één en ander volgens de in of krachtens hoofdstuk IIB van die wet gestelde normeringen. Met andere woorden; indien en voor zo lang sprake is van een pensioenregeling in de zin van artikel 18 e.v. van de Wet LB 1964, zijn niet de daaruit voortvloeiende aanspraken belast, maar zijn de te zijner tijd uit hoofde van deze aanspraken te ontvangen pensioenuitkeringen belast. De belastingheffing sluit op die manier aan bij het moment waarop het pensioeninkomen feitelijk wordt genoten.²

Omdat het pensioenbegrip steeds meer wordt toegepast op alle voorzieningen die voortvloeien uit het verrichten van arbeid, geldt een dergelijke fiscale systematiek ook voor beroepspensioenregelingen en de oudedagsreserve en stakingslijfrente. Het is uiteraard ook mogelijk om een andere definitie te hanteren. Zo heeft de Europese Commissie een hele ruime definitie voor het begrip bedrijfspensioen: "een bedrijfsregeling is een pensioenregeling waarbij de toegang afhankelijk is van een betrekking of een beroepsmatige relatie tussen de deelnemer en de entiteit die de regeling heeft opgezet (de sponsor van de regeling). Bedrijfsregelingen kunnen worden opgezet door werkgevers of groepen werkgevers (bijv. brancheorganisaties) of vakbonden of beroepsverenigingen, samen of afzonderlijk, of door zelfstandigen. De regeling kan rechtstreeks worden bestuurd door de sponsor of door een onafhankelijke entiteit (een pensioenfonds of een financiële instelling die als pensioenverstrekker fungeert). In het laatstgenoemde geval kan de sponsor nog verantwoordelijk zijn voor de supervisie op de uitvoering van de regeling."³

3.2.3. *Lijfrente (derde pijler)*

Dezelfde fiscale systematiek als hierboven beschreven geldt voor de uitgaven voor inkomensvoorzieningen: de premie is aftrekbaar en de uitkeringen zijn belastbaar. Men spreekt – zeker internationaal gezien – wel van privé-pensioen. Uitgaven voor inkomensvoorzieningen is de term die in de Wet IB 2001 wordt gebruikt voor wat in

2. Tweede Kamer 1998-1999, 26 727, nr. 3, blz. 45.

3. Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief, pagina 22.

gewoon Nederlands de lijfrentepremieaftrek wordt genoemd. Lijfrenten zijn geen pensioen, maar in de derde pijler in privé opgebouwde oudedagsvoorzieningen. Onder een lijfrente wordt op grond van artikel 1.7 Wet IB 2001 verstaan een aanspraak volgens een overeenkomst van levensverzekering op vaste en gelijkmatige periodieke uitkeringen die eindigen uiterlijk bij overlijden, welke aanspraak niet kan worden afgekocht, vervreemd, prijsgegeven of formeel of feitelijk tot voorwerp van zekerheid kan dienen. Sinds 2008 wordt de aanspraak op een lijfrentespaarrekening of de waarde van een lijfrentebeleggingsrekening ook als lijfrente beschouwd in de zin van de Wet IB 2001. Als gevolg daarvan kan ook bij een bank of een beleggingsinstelling fiscaal gefacilieerd gespaard worden voor de oudedag.

3.2.4. *Verschil tussen pensioen en lijfrente*

Het fiscale kader voor pensioen en lijfrenten is het resultaat van de ontwikkeling van een aantal decennia zoals in dit hoofdstuk is weergegeven. Tot 1992 – invoering Brede Herwaardering – was het fiscale kader voor lijfrenten en pensioen volstrekt onvergelijkbaar. Vanaf dat moment is de fiscale behandeling van beide vormen van toekomstvoorzieningen naar elkaar toe gegroeid. Zo zijn bijvoorbeeld de sancties bij niet-reguliere afwikkeling gelijk en geldt in beginsel steeds dat sprake moet zijn van een levenslange uitkering. Toch is de fiscale behandeling tot nu toe niet helemaal hetzelfde geworden. Doel en strekking van beide vormen zijn wel gelijk, de fiscale vormgeving niet. Een gevolg daarvan is dat er verschillen in het fiscale kader zijn waarvan men zich af kan vragen of die nog wenselijk en verdedigbaar zijn.⁴

Enkele in het oog springende verschillen tussen pensioen en lijfrente zijn de volgende:

- Voor pensioen geldt geen maximum grondslag, voor lijfrenten wel.⁵
- Voor lijfrenten geldt voor de bepaling van de aftrek een vast percentage van 17%.⁶ Bij pensioen geldt veel meer dat de premiebetaling voor de regeling concreet wordt toegespitst op een gemaximeerd ambitieniveau. Zo geldt bij beschikbare premiereregelingen een leeftijdsafhankelijk percentage.
- Bij pensioen kan men in de uitkeringsfase variëren (100:75) en bij ingang vóór 65 jaar de uitkering verhogen in verband met het missen van een AOW-uitkering.⁷ Voor lijfrente is een tijdelijke lijfrente de enige variabeliseringsmogelijkheid. Deze mag niet eerder ingaan dan op 65 jaar en mag maximaal € 20.497 (2010) per jaar bedragen.⁸ De overbruggingslijfrente met een ingangsdatum voor 65 jaar is met ingang van 1 januari 2006 niet meer mogelijk.
- In een pensioenregeling op eindloonbasis wordt rekening gehouden met achterliggende dienstjaren (backservice); bij lijfrente kan dat niet. De reserveringsruimte⁹ voor lijfrente is niet hetzelfde als backservice bij pensioen; het is niet meer dan de mogelijkheid om niet-benutte jaarruimte alsnog te gebruiken.

4. Zie uitgebreider G.J. B. Dietvorst e.a. *Gelijke behandeling Pensioen en lijfrente*, Brochures Toekomstvoorzieningen, Universiteit van Tilburg, Competence Centre for Pensioenresearch.

5. Art. 3.127, lid 3 Wet IB 2001, in 2010 een bedrag van € 158.788.

6. Art. 3.127, lid 1 Wet IB 2001.

7. Art. 18d, lid 1, onderdeel b Wet LB 1964.

8. Art. 3.125, lid 1, onderdeel c Wet IB 2001.

9. Art. 3.127, lid 2 Wet IB 2001.

- Bij pensioen is het aantal dienstjaren dat meetelt voor de pensioenopbouw ruimer gedefinieerd dan de werkelijke diensttijd.¹⁰ Zo kunnen dienstjaren doorgebracht bij een vorige werkgever worden ingekocht kunnen perioden van ouderschaps-, studie- en sabbatsverlof als diensttijd worden aangemerkt. Bij lijfrente speelt het begrip dienstjaren geen rol maar is de aftrek uitsluitend gekoppeld aan het genoten inkomen.
- Een pensioenregeling wordt eenmalig, bij de invoering, fiscaal geaccepteerd. Voor de lijfrente geldt dat ieder jaar opnieuw een pensioentekort aangetoond moet worden.
- Bij pensioen wordt rekening gehouden met een parttime factor;¹¹ bij lijfrente niet.

Bovenstaande punten laten zien dat het pensioenregime ruimere fiscale mogelijkheden geeft tot de opbouw van een oudedagsvoorziening dan het lijfrenteregime.

Ondernemers (waaronder ZZP'ers) zijn voor de opbouw van een oudedagsvoorziening doorgaans aangewezen op het lijfrenteregime en hebben daardoor minder fiscale ondersteuning. Overigens zijn er ook civielrechtelijke verschillen, bijvoorbeeld op het gebied van medische keuringen.

3.3. Lijfrente en pensioen: een historisch overzicht van de wetswijzigingen

3.3.1. Brede Herwaarderings I¹²

Een zeer ingrijpende wijziging van het lijfrenteregime vond plaats bij Brede herwaarderings I per 1 januari 1992. Het tot die datum geldende lijfrenteregime werd geheel vernieuwd, teneinde aftrek van premies alleen nog maar toe te staan indien deze werden betaald voor zogenoemde "echte" onderhoudsvoorzieningen.

De wijziging was noodzakelijk omdat het systeem onbedoelde mogelijkheden bood om gebruik te maken van de fiscale faciliteiten, zonder dat het hiermee beoogde doel, het opbouwen van een redelijke oudedagsvoorziening werd gediend. Uiteindelijk werd gekozen voor een systeem waarin alleen nog lijfrentepremie in aftrek gebracht kon worden indien sprake was van een zogenoemde echte onderhoudsvoorziening. Dat wil zeggen een lijfrente ter verzorging van de oudedag van degene die de premies heeft afgetrokken dan wel een ten gevolge van zijn overlijden direct ingaande lijfrente ten behoeve van zijn nabestaanden. Er mocht in eerste instantie maximaal Hfl. 5.000 (€ 2.268) aan lijfrentepremie worden afgetrokken. Slechts indien er aantoonbaar sprake was van een pensioentekort kon meer worden afgetrokken, tot maximaal Hfl. 50.000 (€ 22.689) indien er op geen enkele andere wijze sprake was van een oudedags- of nabestaandenvoorziening in de vorm van een pensioenregeling of

10. Art. 10a Uitvoeringsbesluit LB.

11. Art. 18a, lid 8 Wet LB 1964.

12. Wet van 12 december 1991, Stb. 698, houdende wijziging van de inwerkingtreding van het voorstel van wet tot wijziging van het fiscale regime voor onderhoudsvoorzieningen en spaarvormen alsmede van het fiscale regime voor verzekeraars en directiepensioenlichamen (Wet Brede herwaarderings I).

oudedagsreserve. Met deze ingreep is onbedoeld gebruik van het lijfrenteregime niet langer mogelijk.

3.3.2. *Brede Herwaardering II*¹³

Een volgende wijziging in de fiscale wetgeving terzake van oudedagsvoorzieningen was Brede herwaardering II. Met deze wetgeving zijn maatregelen ingevoerd om de pensioenvlucht naar het buitenland in te dammen. Deze maatregelen betroffen vooral de directeur-grotaandeelhouder (hierna: DGA). Deze kon onder voorwaarden zijn pensioen onderbrengen bij een eigen pensioen-BV en kon door die pensioen-BV bijvoorbeeld te vestigen op de Nederlandse Antillen, Nederlandse belastingheffing ontlopen. Na in eerste instantie heel hoog te hebben ingezet in de strijd tegen de pensioen-BV's (de wetgever stelde voor om de pensioen-BV helemaal niet meer toe te staan),¹⁴ bleef er uiteindelijk slechts over dat een pensioen-BV in Nederland moet zijn gevestigd¹⁵ en de pensioenverplichting moet rekenen tot zijn binnenlandse ondernemingsvermogen. De wetwijzigingen zijn op 1 januari 1995 in werking getreden.

3.3.3. *Wet fiscale behandeling pensioenen*¹⁶

In 1995 publiceerde de Commissie Witteveen haar rapport met daarin een aantal aanbevelingen om de fiscale wetgeving zodanig aan te passen dat pensioenregelingen flexibeler en meer geïndividualiseerd konden worden. Staatssecretaris Vermeend van Financiën omarmde het rapport onmiddellijk en nam alle aanbevelingen over. Toch duurde het tot juni 1999 voordat deze aanbevelingen op grond van dit wetsvoorstel een wettelijke basis kregen in de Wet LB 1964. De op dat moment bestaande pensioenregelingen hoefden pas per 1 juni 2004 te voldoen aan de nieuwe regelgeving.

In de memorie van toelichting onderkent de regering uitdrukkelijk dat met fiscale maatregelen kan worden gestuurd. Sterker nog, dit is zelfs een van de doelstellingen van de regering. "Een nadere bezinning op de fiscale behandeling van oudedagsvoorzieningen zal ook gericht moeten zijn op het faciliteren van maatschappelijke trends in de sfeer van keuzevrijheid en marktwerking, alsmede op het wegnemen van mogelijkheden tot onbedoeld gebruik en knelpunten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de vraag of het huidige systeem van oudedagsvoorzieningen niet de mogelijkheid biedt tot excessief gefacilieerd sparen, om het zekerstellen van heffingsrechten in

---

13. Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964, de Wet op de vermogensbelasting 1964, de Successiewet 1956, de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de vennootschapsbelasting 1969, de Invorderingswet 1990 en de Coördinatiewet Sociale Verzekering naar aanleiding van de herziening van het fiscale regime voor onderhoudsvoorzieningen en bepaalde spaarvormen in de inkomstenbelasting (Aanpassing van de Wet op de loonbelasting 1964 en andere wetten aan Brede Herwaardering) (Brede Herwaardering II).

14. Tweede Kamer, 1992-1993, 23 046, nr. 3, VS 48, nr. 15, pag 897.

15. In Belastingplan 2010 is opgenomen dat per 15 september 2009 een eigen beheerlichaam - onder voorwaarden - in de Europese Unie (EU) gevestigd mag zijn.

16. Wet van 29 april 1999, Stb. 1999, 211, houdende aanpassing van de Wet op de loonbelasting 1964, de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Coördinatiewet Sociale Verzekering en in samenhang daarmee enige andere wetten naar aanleiding van de voorstellen van de werkgroep Fiscale behandeling pensioenen (Wet fiscale behandeling van pensioenen).

internationaal verband en om het neutraler maken van de verschillende mogelijkheden voor sparen voor de oude dag”.¹⁷

3.3.4. *Wet IB 2001*¹⁸

De Wet IB 2001 is de vervanger van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 en voorziet per 1 januari 2001 in een ingrijpende wijziging van ons belastingstelsel. Onderdeel van deze omvangrijke wetgevingsoperatie was het verlagen van de maximaal ongetoetste aftrekbare lijfrentepremie, de zogenoemde ongetoetste basisaftrek, van Hfl. 6.179 (€ 2.803) naar € 1.000 en het beëindigen van de eerbiedigende werking voor lijfrenten van vóór de Brede Herwaardering. De aftrekbare lijfrentepremie wordt ingebed in een bredere “oudedagsparaplu”. Alleen indien en voor zover er op basis van de overige oudedagsvoorzieningen, zoals pensioen, een aantoonbaar pensioentekort¹⁹ tekort bestaat, mag dit via een aftrekbare lijfrentepremie worden gerepareerd. Dit laatste is cruciaal in ons systeem. De derde pijler compenseert als het ware een tekort in de tweede en de derde pijler.

Volgens de memorie van toelichting wordt met genoemde beperkingen voor het aftrekken van lijfrentepremies de mogelijkheid weggenomen tot fiscaal geïndiceerde bovenmatige pensioenopbouw via de derde pijler.²⁰ Dit doel is bereikt door de voorwaarde dat in de uitkeringsfase uitsluitend periodieke uitkeringen toestaan zijn en sancties op niet-reguliere afwikkeling in de wet zijn opgenomen.²¹

3.3.5. *Belastingplan 2003*²²

Per 1 januari 2003, kort na de invoering van de Wet IB 2001, was het volgens de regering al weer noodzakelijk de mogelijkheden voor het betalen van aftrekbare lijfrentepremie verder te beperken. Bij de invoering van de Wet IB 2001 was er vanuit praktische overwegingen voor gekozen om een zeer beperkt bedrag (€ 1.000) als zogenaamde basisaftrek altijd en voor iedereen aftrekbaar te laten zijn. Om dit bedrag te kunnen aftrekken, hoefde er dus niet te worden aangetoond dat er sprake was van een pensioentekort. De regering vond het echter al na twee jaar noodzakelijk om de ongetoetste basisaftrek te schrappen. Een gevolg hiervan is dat de toegankelijkheid er niet beter op is geworden. De belastingplichtige dient immers altijd aan te tonen dat er sprake is van een pensioentekort.

De angst voor oneigenlijk gebruik bleek ook nu weer de belangrijkste drijfveer. De basisaftrek werd volgens de memorie van toelichting veelal gebruikt door de hogere

---

17. Tweede Kamer 1997-1998, 26 020, nr. 3, blz. 2.

18. Wet van 11 mei 2000, Stb 215, tot vaststelling van de Wet inkomstenbelasting 2001 (Belastingherziening 2001).

19. Art. 3.124 IB 2001.

20. Tweede Kamer 1998-1999, 26 727, nr. 3, blz. 47.

21. Art. 3.125 resp. art. 3.133 Wet IB 2001.

22. Wet van 12 december 2002, Stb. 2002, 615, houdende wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 2003 Deel I).

inkomensgroepen om een extra aftrekpost te creëren, terwijl dit over het algemeen groepen zijn die al een solide pensioenvoorziening hebben.²³

3.3.6. *Wet aanpassing VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling*²⁴

Met de invoering van de Wet aanpassing VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling (hierna: Wet VPL) wordt de Wet LB 1964 per 1 januari 2005 zodanig gewijzigd dat eerder stoppen met werken wordt ontmoedigd. Het is de bedoeling dat men pas op 65-jarige leeftijd met pensioen gaat.

Eerder stoppen met werken wordt niet verboden, maar er wordt niet langer “meebetaald” door de overheid aan dergelijke regelingen en VUT-regelingen worden zelfs fiscaal ontmoedigd door een belastingdruk die kan oplopen tot 104%.²⁵ Belastingfaciliteiten in de vorm van de omkeerregel worden nog slechts verleend voor een ouderdomspensioen dat ingaat op of na de 65-jarige leeftijd.

De Wet VPL is een schoolvoorbeeld van sturend gedrag via de fiscaliteit. Nederland heeft zich in Europees verband gecommitteerd aan de doelstelling om de participatiegraad van ouderen in de leeftijd van 55 tot 65 jaar te verhogen naar 50% in 2010.²⁶ Deze doelstelling lijkt niet bereikt. De netto arbeidsparticipatie van 55-65 jarigen is in 2008 gestegen naar 45%.²⁷ Het middel dat hierbij wordt ingezet, is het schrappen van de fiscale facilitering van stoppen met werken voor het bereiken van de leeftijd van 65 jaar.²⁸ De regering acht het, daarin gesteund door de Tweede Kamer, niet langer gewenst en verantwoord om via fiscale ondersteuning het vervroegd terugtreden van de arbeidsmarkt te bevorderen.²⁹

3.3.7. *Wet inzake fiscale facilitering banksparen*³⁰

Door de leden van de Tweede Kamer Staf Depla (PvdA) en Bibi de Vries (VVD) is een wetsvoorstel ingediend waarin de mogelijkheid tot banksparen is opgenomen. Vanaf 1 januari 2008 is het mogelijk om, naast de mogelijkheid tot het opbouwen van een lijfrentekapitaal, via stortingen op een geblokkeerde bankrekening of beleggingsrecht een kapitaal op te bouwen waarvoor op een later tijdstip een recht op periodieke

---

23. Tweede Kamer 2002-2003, 28 607, nr. 3, blz. 23.

24. Wet van 24 februari 2005, Stb. 2005, 115, (Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling)

25. De pseudo-eindheffing ex art. 32 ba Wet LB 1964 in combinatie met het marginale tarief.

26. Tweede Kamer 2003-2004, 29 760, nr. 3, blz. 4.

27. Bron: Webmagazine CBS, 28 september 2009.

28. Tweede Kamer 2003-2004, 29760, nr. 3, blz. 5.

29. Tweede Kamer 2003-2004, 29 760, nr. 10, blz. 57.

30. Wet van 20 december 2007, Stb. 577, houdende wijziging van de Wet inkomstenbelasting 2001 en van enige andere wetten inzake fiscale facilitering banksparen ten behoeve van pensioenopbouw of aflossing eigenwoningsschuld.

uitkeringen kan worden aangekocht, dan wel dat gedurende een aantal jaren in termijnen kan worden uitgekeerd door een bank of beleggingsinstelling.³¹

Het doel van het wetsvoorstel was het mogelijk te maken om gefaciliteerd oudedagsvoorzieningen op te bouwen bij een bank en de concurrentie bij financiële aanbieders te vergroten. De initiatiefnemers van het wetsvoorstel wilden een einde maken aan de gedwongen winkelnering bij verzekeringsmaatschappijen en in plaats daarvan een goedkopere mogelijkheid aan te bieden: namelijk het banksparen. Het voorstel zou door marktwerkingen moeten leiden tot meer concurrentie, tot grotere transparantie en daarmee tot een kostenverlaging voor de gebruikers van deze producten.³²

3.3.8. *Wet belastingheffing excessieve beloningsbestanddelen*

Met het wetsvoorstel belastingheffing excessieve beloningsbestanddelen wordt per 1 januari 2009 een deel van de – in de ogen van de wetgever- excessieve beloningen aangepakt. De fiscaal gefaciliteerde pensioenopbouw over hogere (excessieve) inkomens wordt namelijk beperkt. De werkgever is een heffing verschuldigd van 15% over een forfaitair berekende backservice voor werknemers met een pensioengevend loon vanaf € 522.000 (2011) die deelnemen in een eindloonregeling. En daarnaast wordt een werkgeversheffing ingevoerd over excessieve vertrekvergoedingen.

Volgens het kabinet zijn de maatregelen specifiek gericht op beloningsbestanddelen die naar de mening van het kabinet excessief zijn. Daarbij is het kabinet van mening dat via het fiscale stelsel ontmoediging van bepaald gedrag effectiever te realiseren is dan via het vennootschapsrecht of het arbeidsrecht.³³ De ingevoerde maatregelen zijn naar het oordeel van het kabinet effectief gericht op excessieve beloningen, genereren samen de gewenste budgettaire opbrengst, zijn goed uitvoerbaar en veroorzaken bijna geen nalevingseffecten. Daarnaast zijn de maatregelen in zoverre effectief ter voorkoming van excessen in het beloningsbeleid dat zij ofwel leiden tot een gewenste aanpassing van het gedrag ofwel leiden tot een evenwichtiger belastingheffing waarbij excessieve beloningsbestanddelen zwaarder worden belast.³⁴

3.4. **Effecten wetswijzigingen**

3.4.1. *Inleiding*

De in dit hoofdstuk beschreven wetswijzigingen sinds 1992, hebben alle in meer of mindere mate tot doel het beperken van de fiscaal gefaciliteerde opbouw van oudedagsvoorzieningen tot een niveau dat als redelijk wordt ervaren als onderhoudsvoorziening, zodat de balans niet doorslaat naar fiscaal gefaciliteerde vermogensvorming. Er

---

31. Art. 3.126a Wet IB 2001.

32. Tweede Kamer 2005-2006, 30 432, nr 3.

33. Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007-2008, 31 549, nr. 3, pag 3.

34. Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007-2008, 31 549, nr. 3, pag 4.

zou sprake zijn van “oneigenlijk” gebruik van de fiscale faciliteit voor oudedagsvoorzieningen. Het middel dat daartoe is gebruikt, is het terugdringen van de fiscale facilitering van de opbouw van oudedagsvoorzieningen (vooral in de sfeer van de derde pijler), alsmede het maximeren van de kaders in de sfeer van met name de tweede pijler. In de tweede pijler waren er ook andere doelstellingen, zoals flexibilisering en individualisering en het zekerstellen van heffingsrechten in internationaal verband bij de Witteveenwetgeving in 1999. Het stimuleren van doorwerken als doelstelling door fiscale ontmoediging van vervroegde pensionering treffen we aan bij de VPL-wetgeving van 2007.

3.4.2. *Effect op pensioen- en lijfrentepremies*

In bijlage 2 heeft de Commissie een overzicht opgenomen van:

- de in rekening gebrachte pensioen- en lijfrentepremies in de periode 1990-2007 als percentage van het nationaal inkomen;
- de opbrengst van loon- en inkomstenbelasting in de periode 1990-2007 als percentage van het nationaal inkomen.

De in rekening gebrachte pensioen- en lijfrentepremies vertonen zowel in absolute bedragen maar ook als percentage van het nationaal inkomen een onmiskenbare stijgende trend, een paar fluctuaties daargelaten. Tussen 1990 en 2007 loopt de verhouding tussen de premies en het nationaal inkomen op van 5,4% naar 8,1%. Wel is het zo dat vanaf 2004 een daling van 9,8% naar genoemde 8,1% in 2007 te zien is. Deze daling is vooral een gevolg van de in die periode dalende trend van de premies levensverzekeringen; de pensioenpremies stijgen dan juist. Dit zou verklaard kunnen worden uit een – kennelijk – vertraagde doorwerking van de een jaar eerder ingezette invoering van het Belastingplan 2003, waar de ongetoetste basisaftrek voor lijfrenteverzekeringen is geschrapt. Als we echter kijken naar de andere meetpunten (1992, Brede Herwaardering I; 1995, Brede Herwaardering II; 1999, Witteveen; 2001, Wet IB 2001), dan kan worden vastgesteld dat hier geen significante sprongen plaatsvinden in de verhouding premies/nationaal inkomen. Er is in alle gevallen sprake van een alsmear doorstijgende trend. Het is daarmee de vraag of het hiervoor gesuggereerde verband tussen de daling van levensverzekeringspremies en de invoering van het Belastingplan 2003 inderdaad aanwezig is.

Kijken we naar de opbrengsten van loon- en inkomstenbelasting, dan kan ook daar geen duidelijk aanknopingspunt worden gevonden voor een meeropbrengst in de betreffende perioden. Dit kan betekenen dat er geen materiële invloed van de behandelde wetswijzigingen is uitgegaan op het gedrag van Nederlands belastingplichtigen op de opbouw van hun oudedagsvoorziening. Het kan ook betekenen dat zonder de wetswijzigingen de toename van de in rekening gebrachte pensioen- en levensverzekeringspremies ten opzichte van het nationaal inkomen groter geweest zou zijn, zodat er wel degelijk een – in elk geval – remmend effect opgetreden zou kunnen zijn. Dit valt echter moeilijk aan te tonen nu er geen benchmark is voor dezelfde periode zonder de reeks van nieuwe fiscale wetgeving sinds Brede Herwaardering I. Wel is er ander (economisch) onderzoek dat aantoont dat er op langere

termijn sprake is van een sterk toenemende fiscale subsidie op de opbouw van oudedagsvoorzieningen als gevolg van de toename van de premieinleg.³⁵ Ook de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam concludeert in een rapport van december 2004 dat de omzet van verzekeraars in de derde pijler gehandhaafd blijft, ondanks de beperkingen van de fiscale mogelijkheid om lijfrentepremies af te trekken van het inkomen.³⁶ Daarnaast komt Kappelle in zijn oratie tot een zelfde conclusie.³⁷ Hij constateert wel dat het gemiddelde door belastingplichtigen in aftrek gebrachte bedrag voor lijfrentepremies een daling vertoont van gemiddeld € 4.600 in 1991 tot € 3.900 in 1992, waarna het in de periode 1994-2000 stabiliseert op ongeveer € 3.000. Over de jaren 2001 en 2002 vindt een verdere daling plaats tot respectievelijk € 1.630 en € 1.570. Dit kan er op wijzen dat er belastingplichtigen waren die inderdaad meer premies aftrokken van het inkomen dan strikt noodzakelijk in verband met de vorming van een adequate oudedagsvoorziening, zodat de maatregelen wel effect hebben gehad. Echter, belastingplichtigen kunnen er ook voor gekozen hebben op een andere wijze te sparen. Mogelijk zijn in die periode pensioenregelingen verbeterd waardoor de noodzaak om aanvullend te sparen in een lijfrente minder was.

3.4.3. *Effect VPL-wetgeving*

Om vast te kunnen stellen of het fiscale instrument in dit kader inderdaad een gedragwijziging heeft teweeggebracht en derhalve effectief is als sturingsmiddel door de overheid, heeft de Commissie met name gekeken naar het effect als gevolg van de inperking van de fiscale faciliteit op de opbouw van oudedagsvoorzieningen. De Commissie heeft daarbij slechts beoogd een globale trend te signaleren en heeft geabstraheerd van gedetailleerd macro-economisch onderzoek naar effecten, bijvoorbeeld naar de mate van individualisering en het effect van de VPL-wetgeving op de ontmoediging van vervroegde pensionering. Dat zou in het kader van een fiscaal-juridisch onderzoek te ver voeren. Ontmoedigen van eerder stoppen met werken blijkt al te werken. De gevolgen van het afschaffen van VUT/prepensioen zijn al merkbaar. De feitelijke uittreedleeftijd is gestegen van 60,9 jaar in 2001 tot 63,2 jaar in 2008.³⁸ De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat er een verband aanwezig is.³⁹

---

35. K.P. Goudswaard, 'Fiscaal beleid, pensioenen en vergrijzing', in: C.L.J. Caminada, A.M. Haberham, J.H. Hoogteijling en H. Vording (red.), *Belasting met beleid*, Meijersreeks nr. 134, Sdu, Den Haag, 2007, pag. 224-225. Goudswaard definieert de fiscale subsidie als de contante waarde van het verschil tussen de fiscale druk op vrije besparingen en de fiscale druk op contractuele besparingen waarop de omkeerregel van toepassing is. Deze systematiek wordt ook door de OESO gebruikt. Voor 2003 berekent hij een fiscale subsidie van 7 miljard euro, 1,5% bbp.

36. SEO, *Ontwikkelingen op de markt voor vrijwillige aanvullingen op het pensioen*, Amsterdam, december 2004.

37. H.M. Kappelle, *Sturen of volgen? Fiscaal instrumentalisme bij pensioenen en lijfrenten*, Oratie Vrije Universiteit Amsterdam, april 2005, p. 22-23.

38. Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief, figuur 6.

39. De Commissie acht het niet uitgesloten dat de doorwerkbonus (art. 8.12 Wet IB 2001), die op 1 januari 2010 in werking is getreden, ook van invloed zal zijn op het stijgen van de uittreedleeftijd.

3.4.4. *Effect banksparen*

De introductie van banksparen in 2008 heeft een groot effect gehad. De cijfers uit 2008-2009 laten een verviervoudiging zien van het saldo op geblokkeerde spaarrekeningen. Het saldo op geblokkeerde lijfrentebankrekeningen bedroeg eind 2009 ruim € 2,1 miljard.⁴⁰ Uit cijfers van DNB⁴¹ blijkt dat eind 2009 er 120.000 bankspaarlijfrenten waren afgesloten; 26,4% van de nieuwe productie is banksparen.

3.4.5. *Conclusie*

Het voorgaande overziende kan de Commissie de volgende conclusies trekken.

- Het effect van het fiscaal instrumentalisme als sturingsmiddel bij de fiscale facilitering de opbouw van pensioen- en lijfrentevoorzieningen, is niet duidelijk aantoonbaar.⁴²
- Het afschaffen van de fiscale facilitering van VUT en prepensioen lijkt wel het gewenste effect te hebben.
- De invoering van banksparen voor lijfrente heeft duidelijk invloed gehad op de keuze voor de aanbieder.

---

40. Zie voor verdere gegevens Bijlage 3.

41. "De impact van banksparen op de Nederlandse bank- en verzekeringssector", DNB Kwartaalbericht september 2010.

42. Zie in dit verband ook: Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief, pag 6-7: "Het toenemend gebruik van particuliere regelingen gaat echter ten koste van belastinginkomsten, gezien de wijdverbreide praktijk om tijdens de opbouwfase belastingvoordelen te bieden. De kosten van de belastingvoordelen zijn vaak aanzienlijk en er kunnen vraagtekens worden gezet bij de doelmatigheid en de gevolgen voor de inkomstenherverdeling."

4. Principiële uitgangspunten

4.1. Inleiding

Bij het ontwerpen van een blauwdruk voor een “nieuw fiscaal pensioensysteem” voor inkomensvoorzieningen, hanteert de Commissie een aantal uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn de volgende.

- Inkomensuitstelgedachte (ook wel aangeduid als de omkeerregel);
- Arbeidsvormneutraliteit;
- Ambitieniveau;
- Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening;
- Budgettaire beheersbaarheid;
- Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik;
- Uitvoerbaarheid.

Alle gekozen uitgangspunten worden hieronder één voor één behandeld. De volgorde is mede bepaald door het belang dat de Commissie hecht aan het in acht nemen van het betreffende uitgangspunt.

4.2. Inkomensuitstelgedachte

Vanuit fiscaal perspectief kan men op verschillende wijzen kijken naar uitgaven voor toekomstvoorzieningen:¹

1. de inkomensuitstelgedachte;
2. de aanspraakgedachte.

De wijze waarop men fiscaal gezien aankijkt tegen uitgaven voor toekomstvoorzieningen lijkt bepalend voor, of speelt in ieder geval een grote rol bij, de beantwoording van de vraag of de fiscus een claim heeft op het opgebouwde pensioenvermogen. Dat lijfrenten en pensioen, vanwege de overeenkomsten, een vergelijkbare fiscale behandeling krijgen, is al jaren geaccepteerd.

---

1. Onder toekomstvoorzieningen wordt in dit verband verstaan voorzieningen die ertoe strekken om na het beëindigen van de actieve periode te voorzien in een periodieke inkomensstroom afhankelijk van het al dan niet in leven zijn van de gerechtigde. Het gaat dus zowel om werknemers- en beroepspensioen als om lijfrenten. Kapitaalverzekeringen vallen buiten deze scope.

4.2.1. *De inkomensuitstelgedachte*

In de inkomensuitstelgedachte² worden uitgaven ter zake van toekomstvoorzieningen alsmede de aanspraken die berusten op een toekomstvoorziening, waarvoor de werkgever stortingen heeft verricht, niet tot het actuele inkomen gerekend. Aanspraken op toekomstvoorzieningen worden als toekomstig inkomen gezien. Pas op het moment dat het inkomen wordt genoten, is belasting verschuldigd. Men verruilt als het ware actueel inkomen voor toekomstig inkomen. Het deel dat men van het huidige inkomen dus niet kan verteren omdat het opzij gezet moet worden om de levensstandaard in de toekomst te beveiligen, blijft vooralsnog buiten de heffing. Deze systematiek wordt aangeduid als omkeerregel (voor pensioen) en premieaftrek (voor lijfrenten).

De inkomensuitstelgedachte wordt in het voorontwerp Brede Herwaardering I als volgt omschreven:

“In de huidige inkomstenbelasting wordt als draagkrachtverschaffend inkomen beschouwd het inkomen dat de belastingplichtige aan kan wenden voor consumptie en kapitaalvorming. Baten die naar hun oorsprong – voortvloeiend uit een bron van inkomen – als inkomen zijn te beschouwen, doch waarvan een gedeelte niet voor consumptie of kapitaalvorming kan worden besteed omdat het voor andere doeleinden moet dienen, verliezen voor dag gedeelte het karakter van inkomen (...). Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van consumptie of kapitaalvorming en of baten daarvoor kunnen worden aangewend spelen maatschappelijke opvattingen een belangrijke rol; het inkomensbegrip wordt immers maatschappelijk empirisch bepaald. Met betrekking tot pensioen is het een maatschappelijk gegeven dat de daarvoor opgeofferde of gereserveerde bedragen niet tot het actuele inkomen worden gerekend (...). Samenvattend kan worden gesteld dat op grond van maatschappelijke opvattingen de opgeofferde bedragen voor het opbouwen van een recht op in de toekomst (de oude dag) te verteren inkomsten niet tot het huidige inkomen behoren omdat die bedragen niet aanstonds kunnen worden aangewend voor consumptie en kapitaalvorming. Dit wordt de inkomensuitsteltheorie genoemd.”³

De inkomensuitstelgedachte is de voedingsbodem van de lijfrentesystematiek geworden, maar neemt in de inkomstenbelasting geen plaats in als zelfstandig beginsel.⁴ Het verteerbaarheidsgehalte van het inkomen wordt beperkt indien men zich genoodzaakt ziet om een deel van het actuele inkomen aan te wenden ter veiligstelling van de

---

2. Zie uitgebreider G.J.B. Dietvorst, De drie pijlers van toekomstvoorzieningen en belastingen, Kluwer Deventer 1994, zie ook P.M.C. de Lange, Weg met de omkeerregel! Lang leve de genietingsregel!, Verzekerings-Archief, 1998 nr. 1, pag. 14 e.v.

3. Vakstudie Nieuws nr. 17, 18 juli 1987, blz. 1580.

4. MvT voorontwerp Brede Herwaardering blz. 18 rk.

toekomstige levensstandaard. In dat geval is er sprake van een draagkrachtvermindere factor waar rekening mee gehouden dient te worden en is een correctie op het belastbare inkomen op zijn plaats. Zo gezien is, vanuit de reële draagkrachtgedachte die aan de inkomstenbelasting ten grondslag ligt, een correctie op het inkomen voor uitgaven voor toekomstvoorzieningen geen faciliteit, maar inherent aan het uitgangspunt van de inkomstenbelasting: een belastingheffing naar draagkracht.⁵ Er is dat geval maar weinig reden om te stellen dat de fiscus een belastingclaim heeft op het opgebouwde pensioenvermogen.

4.2.2. *De aanspraakgedachte*

De aanspraakgedachte rekent aanspraken ter zake van toekomstvoorzieningen op het moment dat deze worden verleend tot het inkomen. Er wordt geen correctie verleend voor uitgaven voor toekomstvoorzieningen. Dergelijke uitgaven worden als besteding van actueel inkomen gezien. De logische consequentie is dat de uitkeringen te zijner tijd niet belast zijn. Hooguit zou het rente element belast kunnen worden. Of de waarde van de toekomstvoorzieningen wordt jaarlijks belast in box 3 en over de uitkeringen is geen inkomstenbelasting meer verschuldigd.

De Commissie is geen voorstander van de aanspraakgedachte omdat deze geen recht doet aan de inkomensbeleving van de burger. Iets wat men nu niet ontvangt maar mogelijk in de toekomst zal ontvangen, wordt immers niet als inkomen ervaren. Het moet echter worden toegegeven dat een driepijlersysteem zonder omkeerregel voor pensioen en lijfrente de fiscale regelgeving een stuk eenvoudiger zou maken. Omdat op het vermogen dat besloten ligt in het pensioen of de lijfrente geen fiscale claim rust, is ook geen regelgeving nodig om die te handhaven en zijn nadere uitkeringsvoorwaarden niet aan de orde. Ondanks deze voordelen is de Commissie geen voorstander van een principiële wijziging op dit punt. Een belangrijk bezwaar is de complicatie dat een dergelijk systeem niet kan worden ingevoerd in een open economie als de Nederlandse, te midden van landen met een belastingheffing naar winst of inkomen, die rekening houden met een vorm van inkomensuitstel voor ouderdagsvoorzieningen⁶ (zie hoofdstuk 5 voor een verdere uiteenzetting). Voor de bezwaren tegen systeemwijziging wordt verwezen naar het rapport van de commissie-Stevens waarin overtuigende argumenten zijn genoemd tegen een dergelijke operatie.⁷ Praktische argumenten zoals internationale verhoudingen (andere landen hanteren wel de omkeerregel) en lange overgangstermijnen spelen daarbij een belangrijke rol. Ook wat de wetgever betreft staat de omkeerregel voor pensioenen niet ter discussie. In de nota "Belastingen in de 21-ste eeuw: een verkenning" heeft de wetgever uitvoerig gemotiveerd waarom, ondanks de budgettaire aantrekkelijkheid, niet is gekozen om de omkeerregel af te schaffen.⁸ Afschaffing van de omkeerregel

5. Zie ook P.M.C. de Lange, De omkeerregel en de kabinetsplannen op het gebied van VUT en prepensioen, Verzekerings Archief, 2004-1, pag. 12 e.v.

6. J.E.A.M. van Dijck: Is een verteringsbelasting mogelijk?, blz. 15 e.v. L.G.M. Stevens: Belastingheffing naar draagkracht, blz. 166. G.J.B. Dietvorst, De drie pijlers van toekomstvoorzieningen en belastingen, Kluwer Deventer 1994, blz.26.

7. Rapport van de Commissie voor de Belastingherziening GRAAG of niet, blz. 272/273.

8. Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25810 nr. 2 blz. 47 e.v.

voor pensioenen, lijfrenten en dotaties aan de oudedagsreserve zou, volgens de berekeningen van toen, in het eerste jaar een grondslagverbreding van ongeveer € 33 miljard opleveren. Hierbij moet natuurlijk wel in ogenschouw worden genomen dat deze grondslagverbreding leidt tot een grondslagversmalling in de periode waarin de uitkeringen worden genoten. Als er in eerste instantie geen fiscale faciliteiten worden verleend, zijn de uitkeringen te zijner tijd ook niet belast. Een dergelijke grondslagversmalling in de periode waarin de kosten van zorg en dergelijke alleen maar toenemen, is volgens de Commissie onwenselijk.

In het Groenboek Pensioenen van de Europese Commissie wordt gesteld dat de fiscale facilitatie van pensioenen via de omkeerregel niet doelmatig zou zijn. De Nederlandse regering deelt deze opvatting niet: "Fiscale facilitatie heeft wel degelijk een functie, zeker ter bevordering van pensioenbesparingen door lagere inkomens. Bovendien doet toepassing van de omkeerregel bij pensioenen recht aan het maatschappelijk inkomensbegrip. Er wordt enkel belasting geheven over inkomen waarover een belastingplichtige daadwerkelijk kan beschikken."⁹

Vanwege de financieel en sociaal economische risico's en uitvoeringstechnische problemen heeft ook de wetgever afschaffing van de omkeerregel niet overwogen. De Studiecommissie belastingstelsel ziet eveneens geen aanleiding om voorstellen te doen in de richting van afschaffing van de omkeerregel omdat de omkeerregel zorgt voor een spreiding van de belastinggrondslag, zodat ouderen ook na pensionering blijven bijdragen aan de opbrengst van de inkomstenbelasting.¹⁰

4.2.3. *Conclusie*

Voor het opbouwen van een adequate oudedagsvoorziening hangt de Commissie de inkomensuitstelgedachte aan, onder andere omdat dit recht doet aan de inkomensbeleving van de burger. Iets wat men nu niet ontvangt maar mogelijk in de toekomst zal ontvangen, wordt immers niet als inkomen ervaren. De Commissie gaat daarom uit van een inkomstenbelasting waarin rekening wordt gehouden met uitgaven voor toekomstvoorzieningen. Daarbij wordt aangetekend dat er slechts sprake is van aftrek indien en voor zover de uitgaven nodig zijn om de levensstandaard na beëindiging van de actieve arbeidsperiode te beveiligen.

De Commissie concludeert daarom vanuit de inkomensuitstelgedachte dat de wetgever bij het heffen van inkomstenbelasting rekening houdt en moet blijven houden met uitgaven voor toekomstvoorzieningen.

---

9. Bijlage bij de reactie op Groenboek Pensioenen van de Europese Commissie door de Minister van Sociale Zaken, 11 oktober 2010, kenmerk AV/PB/2010/19981, pag. 9.

10. Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel. Studiecommissie belastingstelsel, Den Haag, 7 april 2010, pag. 79.

4.3. Arbeidsvormneutraliteit

De Commissie hecht er aan dat pensioenopbouw niet afhangt van de wijze waarop aan het arbeidsproces wordt deelgenomen. De Commissie ziet niet in waarom de fiscale begeleiding – het tijdens de opbouwperiode van pensioen niet beschouwen als inkomen, omdat het genietingsmoment van het inkomen in de toekomst ligt – voor werknemers (inclusief de DGA) anders zou moeten zijn dan voor ondernemers (inclusief ZZP-ers). De Commissie is daarom voorstander van een fiscaal kader voor toekomstvoorzieningen dat voor alle belastingplichtigen gelijk is. Iedereen krijgt dus evenveel fiscale aftrek(ruimte) voor uitgaven voor toekomstvoorzieningen, ongeacht de wijze waarop aan de arbeidsproces wordt deelgenomen. Ook de SER is deze mening toegedaan:¹¹ “In de huidige fiscale regels worden ondernemers en werknemers verschillend behandeld wat de opbouwmogelijkheden voor pensioen betreft (...). De raad meent dat voor een dergelijk verschil in behandeling geen goede grond is (...). De raad bepleit dan ook dat de fiscale mogelijkheden voor pensioenopbouw onafhankelijk worden van de soort arbeidsrelatie en dat ondernemers materieel dezelfde mogelijkheden krijgen als werknemers.”

Op dit moment wordt, zoals eerder in paragraaf 3.2.4 aangegeven, de fiscale ruimte voor de opbouw van een oudedagsvoorziening voor zelfstandigen op een andere wijze bepaald dan die bij werknemers.¹² Voor jongere zelfstandigen geldt daarbij dat zij in het algemeen een wat grotere ruimte hebben dan de werknemers, voor oudere zelfstandigen geldt het omgekeerde. De Commissie heeft berekeningen uitgevoerd (zie bijlagen 3 en 4) waarin op basis van het huidige stelsel een vergelijking is gemaakt tussen de fiscaal toelaatbare ruimte in de tweede en de derde pijler. Binnen de tweede pijler is daarbij zowel een pensioenregeling op basis van aanspraken (defined benefit, uitkeringsovereenkomst zoals eind- en middelloon) als op basis van een beschikbare premie (defined contribution, premieovereenkomst) in de vergelijking opgenomen. Gebleken is dat in allebei de gevallen de fiscale ruimte in de tweede pijler *in totaliteit* groter is dan in de derde pijler. Wel is het zo dat er in de tijd een omslagpunt is te onderkennen tussen 40 en 45 jaar. Onder deze leeftijdsklasse biedt de derde pijler meer ruimte. Boven die leeftijdsklasse biedt de tweede pijler dus meer ruimte.

Bij een gelijk kader hoort dat ook de uitkeringenkant, zowel wat betreft het tempo van de uitkeringen als de mate van flexibiliteit, op dezelfde wijze is geregeld. Het fiscale pensioenkader is in die gedachte arbeidsvormneutraal. Hierbij speelt ook een rol dat de afgelopen jaren de grenzen tussen de tweede en de derde pijler langzaam maar zeker vervaagd zijn. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid voor aanvullende modules in pensioenregelingen in de tweede pijler. De deelnemer die geheel vrijwillig bijspaat in de pensioenregeling, is zich veelal niet bewust van het verschil tussen pensioen en lijfrente. De Commissie is van mening dat ook het fiscale kader van de

---

11. SER, *Ontwerpadvies Positie zelfstandig ondernemers*, R/2646, 7 oktober 2010, pag. 84.

12. M.E. Kastelein e.a. *Gelijke behandeling van pensioen in de werknemers- en ondernemersfeer*, Amstelveen 2006, rapport door Watson en Wyatt geschreven in opdracht van werkgeversorganisatie MKB-Nederland en Delta Lloyd, zie ook paragraaf 5.4., blz. 29-30, van het SER-rapport: *Op weg naar pensioenbewustzijn*, 30 januari 2008.

uitkeringsfase gelijk moet worden getrokken. De bestaande verschillen (zie par. 3.2.4) worden hiermee weggenomen.

4.3.1. *“Oneigenlijke” vormen van toekomstvoorzieningen voor ondernemers*

Ondernemers kunnen onder het huidige fiscale regime voorzieningen treffen waar werknemers geen gebruik van kunnen maken. De Commissie zet vraagtekens bij de oudedagsreserve voor de ondernemer, de pensioenopbouw in eigen beheer door de directeur-groootaandeelhouder (DGA) en bij de stakingslijfrente, zeker als daarbij het hierna genoemde uitgangspunt (de toekomstvoorziening moet met voldoende waarborgen omkleed zijn) in ogenschouw wordt genomen. Binnen uniformering van de tweede en derde pijler zijn deze oplossingen moeilijk inpasbaar. Zie paragraaf 7.4 voor een nadere uiteenzetting.

4.4. **Ambitieniveau**

De vraag is tot welk inkomensniveau de overheid burgers fiscaal wil stimuleren dan wel begeleiden bij de opbouw van hun oudedagsvoorziening. De wetgever zal moeten bepalen tot welk inkomensniveau fiscale begeleiding in het systeem van de inkomstenbelasting hoort. De Studiecommissie belastingstelsel is van mening dat er op dit moment sprake is van een bovenmatige pensioenopbouw die zou moeten worden afgetopt.¹³ De pensioenopbouw is in voorkomende gevallen zodanig groot dat deze niet meer als hoofddoel het bieden van een oudedagsvoorziening heeft, maar er veel meer sprake is van vermogensopbouw. Aftopping is op verschillende manieren mogelijk. Twee voorbeelden die de Studiecommissie noemt zijn de volgende:

- versobering van het fiscale kader, via bijvoorbeeld een verlaging van het opbouwpercentage;
- de aftrekbaarheid van pensioenpremies niet toe staan boven een bepaalde inkomensgrens.

De Commissie sluit hierbij aan en vindt dat de oudedagsvoorziening tot een bepaald inkomensniveau begeleid moet worden. De opbouw van een oudedagsvoorziening hoeft volgens de Commissie dus niet eindeloos gestimuleerd te worden. Vanaf welk niveau geen sprake meer is van oudedagsvoorziening maar van vermogensvorming, is een politiek vraagstuk. De Commissie heeft daarover (dus) geen oordeel.

4.5. **Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening**

4.5.1. *Levenslange uitkering versus afkoop*

Bij een fiscaal kader waarin de uitkeringsfase op een flexibele wijze ingevuld kan worden, ontstaat een spanningsveld tussen de (inkomens)zekerheid en de wens om keuze mogelijkheden te geven. Zo is de levenslange inkomenszekerheid bij pensioen

---

13. Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel. Studiecommissie belastingstelsel, Den Haag, 7 april 2010, pag. 79.

waar men gebruik maakt van de variabiliseringsmogelijkheid (100:75) en AOW-overbrugging groter dan bij lijfrente waar men – afhankelijk van de hoogte van het opgebouwde kapitaal – het gehele opgebouwde kapitaal om kan zetten in een tijdelijke oudedagslijfrente. Flexibiliteit is in zekere zin een must om aan de persoonlijke wensen van de belastingplichtige tegemoet te kunnen komen, althans om er voor te zorgen dat rekening gehouden kán worden met de persoonlijke situatie.

Het Nederlandse fiscale en juridische kader voor toekomstvoorzieningen verhindert een uitkering ineens in de vorm van een afkoopsom. De gedachte achter dit afkoopverbod is dat een inkomensvoorziening levenslang moet zijn (verzorgingsgedachte), dat de voorziening is opgebouwd met fiscale steun en dat de wetgever wil voorkomen dat een beroep gedaan moet worden op overheidsvoorzieningen zoals de bijstand. Een voorwaarde die daaraan inherent is, is dat het om een levenslange inkomensvoorziening moet gaan. Door deze voorwaarde te stellen wordt het zogenoemde langlevensrisico gedekt en dus de armoedekans en de kans op een beroep op de overheid gereduceerd. Toch wordt regelmatig de vraag opgeworpen¹⁴ of het niet gewenst is dat men ten minste een deel van de opgebouwde voorziening als bedrag ineens moet kunnen ontvangen. Zolang door middel van een minimumeis aan de voorziening zou zijn gewaarborgd dat de betreffende belastingplichtige in zijn eigen levensonderhoud kan blijven voorzien, is het belangrijkste bezwaar ondervangen om een deel in de vorm van een bedrag ineens te ontvangen. De vraag hierbij is of de wetgever een basisniveau zou moeten formuleren over wat iemand als oudedagsvoorziening aan zou moeten houden, waarnaast een eventueel surplus afgekocht zou mogen worden of gebruikt zou mogen worden voor andere bestedingsdoeleinden, zoals voor aflossing van de hypotheek of voor de inkoop van zorg. Denkbaar is ook dat dit alles geheel vrij wordt gelaten waarmee de eigen verantwoordelijkheid wordt benadrukt. In het laatste geval is er natuurlijk een zekere spanning met een mogelijk beroep op de overheidsfinanciën. Denkbaar is ook een drietrapsraket: een deel verplicht voor de oudedag, een deel afkoopbaar met beperkt (maatschappelijk of anderszins nuttig) bestedingsdoel en een deel afkoopbaar met vrij bestedingsdoel. De mate van afkoopbaarheid en flexibiliteit hangt ook samen met de vraag tot welk niveau de mogelijkheid tot het uitstellen van inkomen (lees: aftrek) zou moeten gaan.

Wanneer er al een afkoopmogelijkheid in het leven wordt geroepen, vindt de Commissie dat deze afkoopmogelijkheid met voldoende waarborgen omkleed dient te zijn. Hier bedoelt de Commissie mee dat een toekomstvoorziening niet zomaar afgekocht kan worden: er moet ofwel aan de afkoopmogelijkheid een verplicht bestedingsdoel gekoppeld worden, ofwel aan de afkoopmogelijkheid moet een grens gesteld worden wat betreft hoogte van het af te kopen bedrag. Zo kan de Commissie zich voorstellen dat er een afkoopmogelijkheid wordt geïntroduceerd met een bestedingsdoel dat in het verlengde ligt van de toekomstvoorziening. Bijvoorbeeld: een deel van de oudedagsvoorziening afkopen omdat hiermee zorg (een plaats in een verzorgingstehuis) kan worden ingekocht. Eveneens kan de Commissie zich voorstellen dat de oudedagsvoorziening kan worden afgekocht boven een bepaalde grens.

---

14. Zie bijvoorbeeld "Decumulatie van pensioenrechten", Gerry Dietvorst, Carel Hooghiemstra, Theo Nijman en Alwin Oerlemans. Netspar NEA Paper, no. 34, 2010.

Bijvoorbeeld: wanneer een bepaald minimum basisinkomen wordt geformuleerd zou het mogelijk kunnen zijn om het meerdere af te kopen. Al dan niet met een bestedingsdoel. In het buitenland zijn dergelijke afkoopmogelijkheden veelal toegestaan. Zie paragraaf 5.3.2 voor een nadere uiteenzetting.

Welke oplossing ook wordt gekozen, de wetgever moet er zorg voor dragen dat de belastingheffing gewaarborgd is en dat afkoop niet aantrekkelijker wordt dan het genieten van pensioentermijnen.

4.5.2. *Zekerstelling oudedagsvoorziening ondernemers*

De oudedagsreserve en pensioenopbouw in eigen beheer bieden volgens de Commissie onvoldoende waarborgen dat deze te zijner tijd daadwerkelijk tot een oudedagsvoorziening leiden. Immers de wetgever streeft met deze regelingen twee doelen na die met elkaar op gespannen voet staan. Deze doelen zijn ten eerste de opbouw van een oudedagsvoorziening en daarnaast de financiering van de eigen onderneming. Voorkomen moet worden dat reserveringen uiteindelijk niet tot een echte oudedagsvoorziening leiden. Vanwege het relatief grote belang van deze twee bijzondere regelingen in het Nederlandse pensioenstelsel wordt dit onderdeel verder uitgewerkt.

Hoewel exacte cijfers over de oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer ontbreken, lijkt de volgende schatting niet irreëel. Stel dat er zo'n 200.000 DGA's zijn waarvan er 150.000 het ouderdomspensioen in eigen beheer houden en dat de gemiddelde opgebouwde reserve per DGA € 500.000 is. Het totale pensioenvermogen in eigen beheer is dan € 75 miljard. Stel dat het aantal IB – ondernemers dat deelneemt aan de oudedagsreserve 200.000 is en de gemiddelde reserve € 50.000 bedraagt dan is de totale stand van de oudedagsreserve € 10 miljard. Samen gaat het om zo'n € 85 miljard.¹⁵ Als men bedenkt dat het totale pensioenvermogen in de tweede pijler voor werknemers € 600 miljard is, dan zou het eigen beheer ongeveer 10% daarvan bedragen. Dit is een substantieel bedrag waarmee risico's worden gelopen die naar het oordeel van de Commissie niet passen bij het doel van een oudedagsvoorziening. Op zichzelf staat de Commissie niet afwijzend tegenover (fiscale) steunmaatregelen voor het MKB, maar dat zou de vorm moeten hebben van een specifiek voor dat doel in het leven geroepen faciliteit en niet via de faciliteiten voor oudedagsvoorzieningen.

De oudedagsreserve en pensioenopbouw in eigen beheer hebben eenzelfde doelstelling en dus een zekere lotsverbondenheid. Omdat de regelingen een fiscale aftrekpost opleveren zonder dat de liquiditeitspositie van de onderneming wordt aangetast lijkt het op een loterij zonder nieten. Logisch dat de regelingen bij belastingadviseurs bijzonder populair zijn. De vraag of de regelingen bijdragen aan een echte oudedagsvoorziening komt echter veelal niet of nauwelijks aan de orde. Daarnaast werken de regelingen cijfermatig verschillend uit, hetgeen eveneens weinig aandacht krijgt. Vanuit de pensioengedachte en de waarborging is de Commissie geen voorstander

---

15. G.J.B. Dietvorst, "Hebben oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer nog toekomst?", Pensioen-Magazine 2009, nummer 10.

van handhaving van de oudedagsreserve en het eigen beheer. Voor een onderbouwing van dit standpunt wordt verwezen naar paragraaf 7.4.3.

Meussen¹⁶ ziet niet in waarom het, zoals het rapport van de Studiecommissie Belastingherziening stelt, voor de hand ligt om de oudedagsreserve en de mogelijkheid van pensioenopbouw in eigen beheer te beëindigen. Afschaffen van beide regelingen leidt volgens de auteur tot verplichte winkelnering bij professionele verzekeraars. Hij ziet daar geen reden voor. De Commissie ziet dat anders en vermag niet in te zien waarom een ondernemer en een DGA anders dan alle andere belastingplichtigen de gelden voor hun oudedagsvoorziening niet af zou moeten zonderen. Andere belastingplichtigen zouden hun pensioengeld mogelijk ook wel in hun eigen huis willen beleggen. Meussen wil pensioenopbouw in eigen beheer behouden maar er wel stringentere voorwaarden aan koppelen “zoals het daadwerkelijk afzonderen van het geld in een aparte pensioen-BV zonder de mogelijkheid van een rekening-courant verhouding met de werkmaatschappij.” De Commissie merkt op dat in dat geval het financieringsargument van het eigen beheer blijkbaar geen rol speelt en ziet dan zeker geen reden om eigen beheer fiscaal toe te staan. Bovendien ontstaat er in de redenering van Meussen in feite een tussenregime dat ongetwijfeld tot meer regelgeving, rechtspraak en inefficiëntie zal leiden. Het spreekt voor zich dat er voor de oudedagsreserve een vergelijkbare regeling moet komen. Wat moet dat dan worden? Een geblokkeerde rekening bij een bank die uitsluitend kan worden gebruikt om te zijner tijd een lijfrente te bedingen met bijbehorende sancties op niet-reguliere afwikkeling? De Commissie vraagt zich af wat het verschil is met het huidige lijfrenteregime.

4.6. Budgettaire beheersbaarheid

Het voor te stellen fiscale kader dient budgettair beheersbaar te zijn. Het beslag van de aftrekkosten op de overheidsfinanciën moet voorspelbaar en beheersbaar zijn. Het is een evenwicht tussen de gerechtvaardigde noodzaak van een burger om een adequate oudedagsvoorziening op te bouwen en de mate waarin dit door de schatkist moet worden gefaciliteerd. Men moet zich er echter bewust van zijn dat het gaat om uitstel van belastingbetaling, omdat de uitkeringen te zijner tijd belastbaar zijn. In feite is een goed pensioenstelsel ook een spaarpot voor de overheid. Naast het feit dat er dus belasting geheven kan en zal worden geeft een pensioenstelsel met een zo klein mogelijke kans op armoede rust en stabiliteit in de maatschappij. Het goede pensioenstelsel zal zeker bijgedragen hebben aan het feit dat ouderen in Nederland, vergeleken met de andere lidstaten een veel kleinere kans op armoede lopen.¹⁷ De Commissie doet echter geen uitspraak over de hoogte van het budgettaire beslag dat een systeem van oudedagsvoorzieningen zou kunnen of moeten hebben. Dit is een politieke keuze.

---

16. G.T.K. Meussen, Weekblad Fiscaal Recht nr. 6862, 10 juni 2010, Themanummer Continuïteit en Vernieuwing, blz. 776.

17. At-risk-of-poverty in Europe. www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

4.7. Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik

Het is logisch dat, indien fiscale ondersteuning wordt geboden, de fiscus zeker wil zijn dat er geen misbruik gemaakt wordt van de faciliteit in de zin dat de doelstelling waaronder de fiscale faciliteit is verleend, geweld wordt aangedaan. Hoe kan dit op een goede, werkbare manier ingevuld worden? De Commissie is van mening dat onbedoeld gebruik en misbruik voorkomen moet worden maar dat een bepaalde mate van calculerend gedrag¹⁸ niet te vermijden is. Er moet gezocht worden naar een balans tussen uitvoerbaarheid en toegankelijkheid, omdat het systeem anders dusdanig rigide van opzet wordt dat het niet meer goed toegankelijk is. Het systeem moet voor iedereen goed toegankelijk zijn. Met andere woorden: ingewikkelde (jaarlijkse) berekeningen horen daar niet bij. Dergelijke drempels schrikken belastingplichtigen af. Het Pensioenregister dat per 1 januari 2011 is geïntroduceerd kan bij de toegankelijkheid een centrale rol spelen. In het volgende hoofdstuk gaat de Commissie hier nader op in.

Dat lijfrentegelden na emigratie naar een ander land kunnen weglekken, vindt de Commissie minder relevant in dit verband. Bij de vormgeving van het fiscale kader van lijfrente mogen de niet-emigranten niet lijden onder de eventuele acties van het relatief veel kleinere aantal emigranten. Als de wetgever “verlies” van belastingclaim wil voorkomen dan is aanpassing van het belastingverdrag de aangewezen weg. Of er zou een EU-belastingverdrag moeten komen waarin wordt geregeld dat de bronstaat heffingsbevoegd is. Beide sporen leiden echter in de praktijk niet tot een snel resultaat.

Het Nederlandse verdragsbeleid is gebaseerd op de klassieke woonstaatheffing.¹⁹ Deze verliest overigens wel enigszins terrein.²⁰ Stelt men zich, in tegenstelling tot de mening van de Commissie op het standpunt dat de omkeerregel een faciliteit is van de fiscus en dat dus een aftrek voor inkomensvoorzieningen niet inherent is aan de belastingheffing naar inkomen, dan zou er meer voor te zeggen zijn dat de fiscus een belastingclaim houdt op emigrerende toekomstvoorzieningen. Het antwoord op de vraag naar het uitgangspunt voor de belastingheffing over toekomstvoorzieningen kan dus bepalend zijn voor de overeenkomsten die Nederland sluit met andere landen ter voorkoming van dubbele belasting. Nederland heeft zo'n 80 verdragen gesloten ter voorkoming van dubbele belasting. In iets minder dan 50 verdragen is een klassieke woonstaatheffing opgenomen, hetgeen doorgaans betekent dat het woonland heffingsbevoegd is voor de ontvangen pensioenen en lijfrentetermijnen. Als de wetgever dit niet wenselijk acht zal dat in nieuwe verdragsonderhandelingen tot uitdrukking

---

18. Bijvoorbeeld het optimaliseren van een pensioenregeling en vervolgens emigreren naar een land met een gunstige fiscale regeling (-veel- lagere belastingtarieven).

19. In een klassieke woonstaatheffing is – conform art. 18 van het OESO-modelverdrag – het heffingsrecht over periodieke particuliere pensioenuitkeringen aan de woonstaat toegewezen. Veel verdragen kennen een bronstaatheffing over pensioenafkoop.

20. Klassieke woonstaatheffing verliest terrein bij verdragsbeleid particuliere pensioenen, Mr. P. J. Kwekel, Pensioen Magazine nr. 5 mei 2009.

moeten worden gebracht door een heffingsrecht over uitkeringen en afkoopsommen voor Nederland overeen te komen. In een aantal verdragen is daar al sprake van.²¹ De afspraken in deze verdragen zijn weliswaar niet identiek maar geven Nederland al dan niet onder bepaalde voorwaarden over periodieke uitkeringen (België, Portugal, Polen, Zuid-Afrika) of alleen over afkoopsommen het heffingsrecht.

Een oplossing die aan beide benaderingen recht doet is dat in grensoverschrijdende uitbetalingen van pensioen en lijfrente een beperkte bronheffing wordt toegepast. Een beperkte bronstaatheffing is als eerste ingevoerd met het verdrag met Portugal, later gevolgd door het verdrag met België.²² Daarbij wordt ook recht gedaan aan het gegeven dat tijdens de opbouwperiode geen belasting is geheven over onder andere het gemaakte rendement en het feit dat de opbouw heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van de economische infrastructuur van de werkstaat.

4.8. Uitvoerbaarheid

De Commissie heeft zich de vraag gesteld wie als aanbieder van oudedagsvoorzieningen op mogen treden. Kwalificeren banken als uitvoerder? Om op deze vraag een antwoord te kunnen geven, maakt de Commissie een onderscheid in de opbouwfase en in de uitkeringsfase. In de opbouwfase moet het naar de mening van de Commissie mogelijk zijn om via een bank of beleggingsinstelling een kapitaal op te bouwen dat bestemd is voor een oudedagsvoorziening. Voor lijfrenten is dat op dit moment al mogelijk. Er kan namelijk gekozen worden voor de opbouw van een lijfrentekapitaal bij een verzekeringsmaatschappij of bij een bank of beleggingsinstelling.²³ Ook voor pensioenen is een eerste stap gezet met het aannemen van het wetsvoorstel voor de invoering van de premiepensioeninstelling (PPI), een bancaire pensioenuitvoerder die beschikbare premieregelingen kan uitvoeren.²⁴ Een belangrijke doelstelling van de PPI is het bevorderen van grensoverschrijdende regelingen en een sterkere positie van Nederland op de internationale pensioenmarkt. Gezien de ontwikkelingen in de markt gaat deze doelstelling (vooralsnog) niet gehaald worden omdat de focus van de aanbieders zich vooral lijkt te richten op banksparen voor pensioenen op de lokale markt.²⁵

---

21. Bijvoorbeeld België, Portugal, Verenigd Koninkrijk, Zuid-Afrika, Ghana, Jordanië en de Verenigde Arabische Emiraten.

22. Kwekel geeft een overzicht van alle belastingverdragen die een beperkte bronstaatheffing hebben. Het gaat om: Albanië, België, Georgië, Ghana, Verenigd Koninkrijk, Koeweit, Polen, Slovenië.

23. Art. 3.126a Wet IB 2001.

24. "Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten in verband met de introductie van en het toezicht op premiepensioeninstellingen (Wet introductie premiepensioeninstellingen), Tweede Kamer, vergaderjaar 2009–2010, 31.891.

25. De regering ziet dit anders. Op een vraag van de CDA-fractie uit de Eerste Kamer antwoordt de regering: "De regering is van oordeel dat de PPI geen banksparen in de tweede pijler introduceert. Er is een duidelijk verschil tussen banksparen en het onderbrengen van een premieovereenkomst bij een PPI. De PPI richt zich op arbeidsvoorwaardelijke pensioenregelingen, zoals die in de tweede pijler tussen werknemers en de werkgever tot stand komen. Bancaire inkomensvoorzieningen zijn individuele oudedagsvoorzieningen in de derde pijler. De term 'banksparen' is een verzamelbegrip voor meerdere bancaire spaarvormen met verschillende doeleinden (bijv. oudedagsvoorzieningen en aflossing eigenwoningschuld)." Eerste Kamer, vergaderjaar 2010-2011, 31 891, E, pag. 1.

Voor wat de uitkeringsfase betreft, is de cruciale vraag of een oudedagsvoorziening (inkomensvoorziening) in beginsel levenslang moet zijn. Volgens de huidige wetgeving zijn werknemerspensioenen levenslange inkomensvoorzieningen²⁶ en kunnen vanwege het element van langlevensrisico alleen worden uitgevoerd door verzekeraars en pensioenfondsen en dus niet door banken en beleggingsinstellingen. Solidariteit is een belangrijk element van werknemerspensioenen en dit kan niet gevonden worden bij banken of beleggingsinstellingen. Deze laatstgenoemde uitvoerders kunnen echter wel lijfrenteuitkeringen verzorgen. Hierbij wordt bij fictie een levenslange uitkering voor een 65-jarige uitkeringsgerechtigde gesteld op 20 jaar.²⁷ De Commissie constateert een discrepantie in de uitkeringsmogelijkheid in de tweede en de derde pijler en is van mening dat dit zich toch moeilijk verhoudt met de eis dat een inkomensvoorziening levenslang moet zijn. De Commissie is van mening dat een levenslange uitkering ook werkelijk levenslang moet zijn, en vindt dat banken en beleggingsinstellingen hiervoor niet geschikt zijn. Ook minister Donner is deze mening toegedaan: "in de tweede pijler is vanuit de optiek van bescherming van de deelnemer in de Pensioenwet dwingend voorgeschreven dat een ouderdomspensioen levenslang moet zijn. Omdat bankspaarproducten niet voorzien in een afdekking van het langlevensrisico acht het kabinet de gedane suggestie voor de tweede pijler onwenselijk".²⁸ Hoewel minister Donner het niet expliciet benoemt, ziet zijn antwoord volgens de Commissie alleen op de uitkeringsfase van pensioenen. In de opbouwfase is een PPI immers een toegestane uitvoerder.

---

26. Zie art. 18, lid 1, onderdeel a, ten eerste Wet LB 1964 en art. 15 PW.

27. Art. 3.126a, lid 4, onderdeel a Wet IB 2001.

28. Antwoord Minister Donner op kamervragen van Irrgang (SP) over de rol van de Stichting van de Arbeid bij de compensatieregeling voor woekerpensioenen, 7 juni 2010, kenmerk AV/PB/2010/8549.

5. Hervormingen van pensioensystemen in het buitenland

5.1. Inleiding

In het onderzoek naar de blauwdruk van een nieuw fiscaal pensioensysteem is het zinvol om over de grens te kijken. In dit hoofdstuk staan de hervormingen van pensioensystemen in het buitenland centraal. Welke keuzes heeft men gemaakt en wat was het effect daarvan. Met name wordt ingegaan op fiscale hervormingen. Het is de bedoeling om van de ervaringen in het buitenland te leren.¹ In dit hoofdstuk worden enkele ontwikkelingen uit andere landen beschreven die mogelijk relevant zijn voor de Nederlandse situatie. Dit hoofdstuk begint met een overzicht van een aantal kenmerken van pensioenregelingen in het buitenland:

- Grote verschillen in organisatie en opbouw;
- Afkoopmogelijkheid;
- Maxima fiscale aftrek.

De Commissie heeft voor deze onderwerpen gekozen omdat deze (sterk) afwijken van wat in Nederland gebruikelijk is. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal conclusies.

Omdat de Europese Unie een steeds belangrijker rol speelt op het gebied van pensioenen, wordt eerst kort stil gestaan bij deze rol.

5.2. Rol van de Europese Unie

Pensioenen zijn steeds meer in de belangstelling van de Europese Unie komen te staan. Enkele voorbeelden van deze belangstelling zijn de volgende. Zo heeft de Europese Commissie in 2001 een mededeling gepubliceerd over de opheffing van fiscale barrières voor grensoverschrijdende pensioenregelingen binnen de Europese Unie.² Eveneens in 2001 is een aantal gezamenlijke doelstellingen afgesproken voor de pensioensystemen in de lidstaten. Deze doelstellingen zijn in 2006 bevestigd en zijn de volgende.

- Adequaat pensioeninkomen waardoor gepensioneerden op een redelijke manier hun levensstandaard na pensionering kunnen voortzetten;
- Financiële houdbaarheid van overheids- en aanvullende pensioenen;

---

1. De gegevens uit dit hoofdstuk zijn afkomstig van deskresearch. Door gebruik te maken van verschillende bronnen, zijn we tegen definitieverschillen aangelopen, waardoor de informatie niet altijd consistent is. Uiteraard hebben wij in de weergave van de informatie de grootste mate van zorgvuldigheid betracht.

2. Mededeling van 19 april 2001, COM(2001) 214 def. Zie Bijlage 1 voor meer informatie.

- Pensioensystemen die transparant zijn en aangepast zijn aan de eisen van de moderne maatschappij.

Een manier om de gezamenlijke doelstellingen te kunnen behalen, is gebruik te maken van de methode van open coördinatie. Deze methode wordt gebruikt om nationale hervormingen te vergemakkelijken en te bevorderen, beste praktijken uit te wisselen en ambitieuze doelstellingen en indicatoren vast te stellen. Op EU-niveau zijn de overeengekomen doelstellingen voor pensioenstelsels dat zij doeltreffend en houdbaar zijn, maar ook modern en transparant.

Tegen de achtergrond van vergrijzing heeft de Europese Raad van Stockholm in 2001 overeenstemming bereikt over een drieledige strategie om de gevolgen voor de overheidsbegrotingen te pareren. Deze strategie bestaat uit:

- een snelle vermindering van de staatsschuld;
- verhoging van de arbeidsparticipatie en de productiviteit, en
- hervorming van de stelsels voor de pensioenen, de gezondheidszorg en de langdurige zorg.

Bovendien heeft de Europese Raad van Laken van 2001 overeenstemming bereikt over een reeks gemeenschappelijke doelstellingen voor pensioenen en benadrukt dat zij adequaat, houdbaar en flexibel moeten zijn.³

Gezien de hachelijke situatie van de overheidsfinanciën en de verwachte onhoudbare toename van de overheidsschulden wanneer het beleid niet verandert, wordt volgens de Europese Commissie begrotingsconsolidatie dringend noodzakelijk voor alle beleidsgebieden, waaronder pensioenen. Het stabiliteits- en groeipact (SGP)⁴ verschaft het kader om toe te zien op de houdbaarheid van de openbare financiën, met inbegrip van pensioenstelsels.

In de zomer van 2010 publiceerde de Europese Commissie het Groenboek over pensioenen.⁵ Met dit Groenboek start de Europese Commissie een consultatieronde over de vraag hoe de Europese Commissie de lidstaten kan ondersteunen om een 'toereikend, houdbaar en veilig' pensioenstelsel te realiseren. Het Groenboek bevat een holistische visie op pensioenen; alle relevante thema's (toezicht, solidariteit, financiering, fiscaliteit, mobiliteit, vergrijzing etc.) worden aan de orde gesteld. Hoewel de pensioenvoorziening grotendeels de verantwoordelijkheid is van de lidstaten zelf, worden de nationale pensioenstelsels op EU-niveau ondersteund door een kader van activiteiten, variërend van beleidscoördinatie tot regelgeving. De met dit Groenboek in gang gezette raadpleging, kan een eerste stap zijn in de richting van toekomstige Europese afspraken over pensioenstelsels.

3. "Kwaliteit en houdbaarheid van de pensioenen: Gezamenlijk verslag inzake doelstellingen en werkmethode op pensioengebied" (10672/01 ECOFIN 198 SOC 272), Brussel, 23 november 2001.

4. Met betrekking tot het SGP heeft de Europese Commissie voorgesteld om ook rekening te houden met impliciete verantwoordelijkheden, met name in verband met vergrijzing, en andere factoren in verband met toekomstige risico's (COM(2010)367/2).

5. Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief.

De Commissie ziet dat dit consultatiedocument de komende jaren in het pensioenbeleid van de lidstaten een belangrijke rol zal gaan spelen. Een aantal thema's uit het Groenboek komt in dit rapport aan de orde en heeft een rol gespeeld in de discussies van de Commissie.

Het Groenboek start met een opsomming van de voornaamste uitdagingen waar de Europese Unie wat betreft pensioen voor staat. Dit zijn de volgende.

1. De vergrijzing. Europa staat voor een grote demografische uitdaging. De kritieke fase van de eerste lichte babyboomers nadert de pensioengerechtigde leeftijd en we leven langer dan ooit. In combinatie met lage vruchtbaarheidscijfers leidt dat tot een dramatische verschuiving van de bevolkingsopbouw. De afhankelijkheidsratio van ouderen verdubbelt de komende vijftig jaar. Nu zijn er nog vier werkenden ten opzicht van elke 65-plusser. In 2060 zijn er nog maar twee werkenden ten opzichte van een 65-plusser. Daar komt bij dat men de laatste decennia als gevolg van langere opleidingen later is gaan werken.
2. Veranderingen van pensioenstelsels. In dit verband noemt het Groenboek de overgang van pensioenstelsels van één naar verschillende pijlers en de maatregelen om de toegang tot pensioenen voor kwetsbare groepen te vergemakkelijken.
3. De gevolgen van economische crisis. Het Groenboek merkt op dat de particuliere regelingen de druk op de openbare voorzieningen verminderen maar dit gaat wel ten koste van de belastinginkomsten. De kosten van de omkeerregel zijn volgens het Groenboek aanzienlijk en stelt dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij de doelmatigheid ervan. Volgens het Groenboek onderwerpen sommige lidstaten de doelmatigheid van de omkeerregel aan een onderzoek en roept lidstaten op om informatie op dit punt uit te wisselen die voor andere lidstaten van belang kunnen zijn. In dit verband noemt het Groenboek het idee van het driepijlerstelsel op basis van communicerende vaten. In feite wordt hiermee het Nederlandse stelsel bedoeld.

Het Groenboek stelt dat de Europese Unie deze drie kwesties gecoördineerd aan moet pakken. Het gaat daarbij om adequaatheid en houdbaarheid, een houdbare balans tussen arbeidsperiode en pensioenperiode en het wegnemen van belemmeringen voor mobiliteit in de EU.

Ten slotte is er het gebied van de fiscale houdbaarheid, waar het Verdrag de lidstaten verplicht om de overheidsbegroting zodanig te beheren dat de werking van de Economische en Monetaire Unie niet wordt belemmerd. De Raad kan herstelmaatregelen aanbevelen (met name in het kader van het stabiliteits- en groeipact), ook op het gebied van sociale zekerheid indien dat de oorzaak van het probleem is.

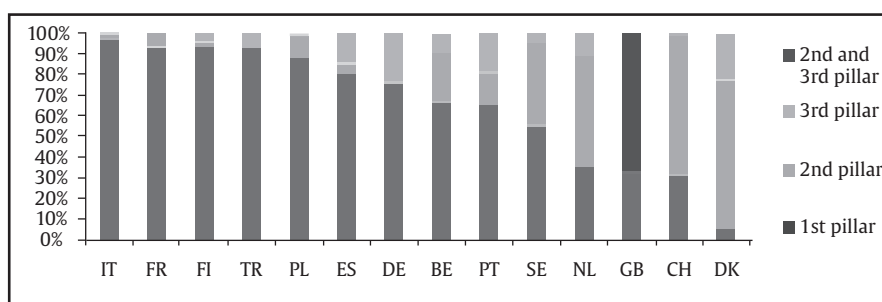
Particuliere pensioenen (lijfrenten in de derde pijler), spelen in het totaal van oudedagsvoorzieningen in Europa een ondergeschikte rol. Daarin zal op korte termijn geen verandering in komen. Dat neemt niet weg dat lijfrenten voor sommige groepen in de samenleving zoals ondernemers en zzp'ers wel een belangrijke rol spelen.

Als reactie op het Groenboek⁶ geeft de Nederlandse regering aan een aantal uitgangspunten uit het Groenboek te delen zoals het principe dat lidstaten verantwoordelijk zijn voor de inrichting van hun pensioenstelsels, de brede benadering van het groenboek – waarbij zowel de houdbaarheid als de betaalbaarheid van belang zijn-, het belang van de verhoging van de arbeidsparticipatie en de opvatting dat een Europese norm over een minimaal wenselijk niveau van pensioen niet wenselijk is. Nederland geeft verder aan dat het element van verplichtstelling een essentieel onderdeel is van het Nederlandse pensioenstelsel en wijst op het gevaar dat te hoge solvabiliteitseisen voor pensioenfondsen pensioenen te duur kunnen maken.

5.3. Kenmerken pensioenregelingen in het buitenland

5.3.1. Grote verschillen in organisatie en opbouw

Wanneer er wordt gekeken naar pensioenregelingen in het buitenland, valt op dat er grote verschillen bestaan in organisatie en opbouw. In veel landen maakt de eerste pijler het belangrijkste onderdeel uit van het oudedagsinkomen. De tweede en derde pijler zijn in veel landen aanwezig, maar er zijn grote variaties in de omvang. Een manier om de relatieve verschillen van het belang van de drie pijlers te duiden is door het premieinkomen te vergelijken tussen verschillende landen. In onderstaande grafiek zijn alle premies opgenomen die zijn betaald aan verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen en banken voor oudedagsvoorzieningen. Bijdragen van werknemers en werkgevers voor eerste pijler pensioen zijn eveneens opgenomen.

Bron: CEA Statistics no 28, *The role of insurance in the provision of pension revenue* September 2007, pag. 21.

Uit deze grafiek blijkt dat Nederland één van de weinige landen is waar de eerste pijler geen dominante rol speelt in de oudedagsvoorziening. Een kenmerk van het Nederlandse driepijlerstelsel is dat het, mede door de kapitaaldekking in de tweede pijler, als robuust wordt gezien. In het buitenland wordt doorgaans met waardering over het Nederlandse pensioenstelsel gesproken. In de Melbourne Mercer Global Pension Index, waarin de pensioensystemen van veertien landen over de hele wereld

6. Brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Europese Commissie van 11 november 2011, kenmerk AV/PB/10/22430.

met elkaar worden vergeleken, staat Nederland zelfs op de eerste plaats.⁷ Dit komt niet in de laatste plaats door het fiscale en juridische wetgevend kader. Het Nederlandse pensioenstelsel kan wat betreft de fiscale systematiek gekenmerkt worden als een stelsel met communicerende vaten.⁸ De hoogte van de fiscale aftrek voor betaalde lijfrentepremies in de derde pijler is afhankelijk van het niveau van de pensioenopbouw in de tweede pijler.⁹ Het fiscale kader voor werknemerspensioen voor lijfrenten is grotendeels gelijk.

5.3.2. Afkoopmogelijkheid

In veel landen is het mogelijk om pensioen af te kopen. De voorwaarden waaronder en de manier van eventuele belastingheffing zijn verschillend. Hieronder een overzicht van de onderzochte landen.¹⁰

Duitsland	1 ^e pijler: niet afkoopbaar. 2 ^e / 3 ^e pijler: Kleine tegoeden zijn afkoopbaar bij ingang van de termijnen, afkoopbedrag is belast.
Italië	2 ^e pijler: ja, maximaal 50% mag worden afgekocht. 3 ^e pijler: ja, maximaal 50% mag worden afgekocht.
Verenigd Koninkrijk	2 ^e en 3 ^e pijler: Afkoop voor belastingvrij bedrag van maximaal 25% van het totale pensioen.
Zweden	Geen afkoopmogelijkheid. Wel is het mogelijk om een gedeelte van het pensioen in minimaal 5 jaar te laten uitbetalen.
Polen	Geen afkoopmogelijkheid.
Tsjechië	Geen afkoopmogelijkheid.
Hongarije	2 ^e pijler: nee. 3 ^e pijler: ja, na minimaal 10 contributiejaar, afkoop wordt niet gezien als pensioen en wordt derhalve belast.
Estland	Ja, na 55 jarige leeftijd. Belastingvoordelen verdwijnen.
Verenigde Staten	Ja, zowel in 2 ^e en 3 ^e pijler. Er is dan wel belasting verschuldigd.
Australië	2 ^e pijler: Voor deelnemersbijdragen niet aftrekbaar maar tot AUD 135,590 niet belast. Daarboven geldt een tarief van 16%. Afkoop 60 jaar is niet belast.

7. The Melbourne Mercer Global Pension Index compares pension systems around the world. The Melbourne Centre for International Studies and Mercer, October 2010.

8. Zie ook G.J.B. Dietvorst, "Proposal for a pension model with a compensating layer", EC Tax Review 2007, nr. 3, pag 142-145.

9. In het buitenland worden lijfrenten die buiten een dienstbetrekking om worden gesloten ook wel aangeduid als private pensions.

10. Gebaseerd op de situatie in 2008.

Japan	1e pijler: het is mogelijk om voor een eenmalige uitkering te kiezen in een specifieke regeling. Echter sinds 2000 wordt deze regeling niet meer toegestaan. 2e pijler: Ongeveer 90% van de bedrijven bieden een afkoopmogelijkheid aan.
Chili	2 ^e pijler: niet mogelijk bij verplichte inleg. Wel mogelijk bij aanvullend vrijwillige inleg.

5.3.3. *Maxima fiscale aftrek*

Veel landen ondersteunen sparen voor pensioen in de tweede of derde pijler middels fiscale maatregelen of subsidies. Hieronder een overzicht van een aantal landen.

Duitsland	2 ^e pijler: max. 4% van bijdrage aan staatspensioen (€ 2.544 plus € 1.800 extra wanneer de werkgever de aanspraak na 31-12-2004 heeft toegezegd) bij verzekeraars/fondsen. Geen maximum bij interne financiering (via de balans van de onderneming). Riester-Rente: maximale aftrek € 2.100.
Italië	2 ^e pijler: maximale aftrek € 5.165. 3 ^e pijler: maximale aftrek € 5.165.
Verenigd Koninkrijk	1e pijler: Overheidspensioen is volledig belast als inkomst en er is geen aftrek op premies, behalve voor de werkgever. 2e pijler: Met een basistarief inkomstenbelasting van 22%, voor elke £ 100 die betaald wordt, zal het bedrag aan belasting worden verlaagd met £ 22 (op basis van het fiscale jaar 2006/2007). Met een hoger tarief van de inkomstenbelasting van 40% en voor elke £ 100 dat gaat naar het pensioen, wordt het bedrag aan belasting verminderd met £ 40. 3e pijler: Belastingaftrek tot aan de fiscale grenzen die ook in 2 ^e pijler gelden. En hoe meer je spaart, hoe meer je krijgt in de belasting-vrijstelling.
Zweden	1e pijler: werknemerscontributies aftrekbaar. 2e pijler: werkgeverscontributies tot 35% aftrekbaar, maximale bijdrage 10 Pbb (SEK 410.000/USD 61.194) per jaar. 3e pijler: contributies aftrekbaar.
Tsjechië	Werkgevers- en werknemersbijdragen voor uitkeringen zijn fiscaal aftrekbaar. Werkgeversbijdragen voor de aanvullende pensioenverzekering zijn fiscaal aftrekbaar tot CZK 24.000 per jaar. Werknemersbijdragen aan pensioen- en levensverzekering zijn fiscaal aftrekbaar tot CZK 12.000 per jaar voor elk product.

	Staatpensioenen zijn niet onderworpen aan belastingen. Uitkeringen van levensverzekeringen en – pensioen zijn belastbaar op grond van de rentecomponent.
Hongarije	3 ^e pijler: HUF 100.000. 4 ^e pijler: HUF 100.000.
Estland	2 ^e pijler: geen max. 3 ^e pijler: 15% van jaarinkomen. Geen max. aan jaarinkomen. Werkelijkheid bijdrage: 6 à 7%.
Verenigde Staten	1 ^e pijler: geen aftrek van bijdrage voor werknemers, 50% aftrek voor zelfstandigen.
Japan	1e pijler: NPI: contributies zijn aftrekbaar van de contributies m.b.t de arbeidsverplichte pensioenregeling. 2e pijler: DB-regelingen → werkgeverscontributies volledig aftrekbaar. Werknemerscontributies aftrekbaar max. EUR 318 per jaar. DC-regelingen → werknemerscontributies verboden. Als de werkgever alleen een DC-regeling aanbiedt zijn de contributies per jaar, per werknemers aftrekbaar tot max. EUR 3.514. Als de werkgever ook een DB-regeling aanbiedt wordt de aftrek gehalveerd. Private individuele pensioenen → aftrekbaar tot EUR 318 per jaar.
Chili	2 ^e pijler: 10% maandsalaris met maximum van 60 UF per maand. Aanvullende stortingen van maximaal 50UF per maand.

5.4. Fiscale hervormingen

Mede naar aanleiding van de dreiging van de vergrijzing, zijn veel landen vanaf het begin van de jaren '90 begonnen met hervorming van hun nationale pensioenstelsels. Ieder land vaart een eigen koers met betrekking tot de hervorming van het pensioenstelsel. Toch zijn er verschillende categorieën van hervormingsstrategieën te onderscheiden. Bijvoorbeeld de indeling die de Europese Commissie maakt:¹¹

- Versterking van het pensioensysteem door:
  - Verhoging van de contributie periode;
  - Verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd;
  - Eerder stoppen met werken bemoeilijken.
- Grotere rol voor kapitaaldekking.
- Introductie van automatische aanpassingen of periodieke herzieningen van bijvoorbeeld:

11. EC, Interim EPC-SPC Joint Report on Pensions, (2010)221924, Brussels, 21 April 2010, paragraaf 2.1.

- Levensverwachting (gevolgen voor pensioenleeftijd, vervangingsratio);
- Groei van het Bruto Nationaal Product (BNP; gevolgen voor indexatie).
- Verhoging van de complexiteit van het pensioensysteem en de pensioenregeling;
- Ondersteuning van pensioenhervormingen door maatregelen op de arbeidsmarkt.

Een andere onderverdeling die met name ziet op eerste pijler pensioen is de volgende.¹²

- Versterking van het kapitaalgedekte gedeelte van het pensioenstelsel;
- Parametrische hervormingen;
- Actuariële hervormingen;
- Stimuleren van vrijwillige deelname aan pensioenregelingen.

Het voert in het kader van deze studie te ver om op al deze hervormingsstrategieën in te gaan. Wij staan alleen stil bij de laatste categorie. Een veel gebruikte methode om vrijwillige deelname aan pensioenregelingen te stimuleren is fiscaal gunstige behandeling van betaalde premies en rendementen van beleggingen in pensioenregelingen (EET, zie bijlage 1 voor een verdere toelichting). De achterliggende gedachte is, dat een hoger netto rendement mensen stimuleert om meer te sparen. In vrijwel alle landen zijn er voorwaarden verbonden aan deze fiscaal gunstige behandeling, zoals over de minimale ingangsdatum van het pensioen en beperkingen aan de mogelijkheden tot opname. Zie voor verder details paragraaf 5.3.3.

Aan de andere kant kan het fiscaal instrumentarium ook gebruikt worden om 'ongewenst' gedrag te beïnvloeden. Bijvoorbeeld door het verminderen of afschaffen van fiscaal gunstige behandeling van mogelijkheden om eerder te kunnen stoppen met werken (zoals Nederland en Groot-Brittannië hebben gedaan). Sommige landen hebben het echter ook aantrekkelijker gemaakt om langer door te werken. In Australië is een eenmalige bonus geïntroduceerd voor oudere werknemers die blijven werken, in Nederland is de doorwerkbonus¹³ geïntroduceerd. In Finland geldt voor oudere werknemers een hogere pensioenopbouw terwijl in Hongarije de voorheen hogere pensioenopbouw voor jongere werknemers is afgeschaft. Oostenrijk, Frankrijk, Duitsland, Portugal en de Verenigde Staten hebben de pensioenuitkeringen voor eerder stoppen met werken verlaagd respectievelijk die voor langer doorwerken verhoogd.

Het probleem dat speelt bij het afschaffen van de fiscaal gunstige behandeling van de mogelijkheden om eerder te stoppen met werken, zijn de relatieve kosten voor de werknemer om door te werken.¹⁴ Wanneer iemand een jaar doorwerkt, ontvangt hij dat jaar extra inkomen en veelal een extra jaar pensioenopbouw. Maar wanneer iemand ouder wordt dan een bepaalde leeftijd (zoals 55 jaar), kan hij pensioenuitkeringen mislopen omdat hij niet met pensioen is gegaan. Dat was in Nederland het geval met de regelingen voor vervroegde uittreding (VUT, als we VUT gemakshalve als pensioen

12. Gebaseerd op R. Disney, *Public Pension Reform in Europe: Policies, Prospects and Evaluation*, Blackwell Publishing, Oxford, 2003 en OECD *Pensions at a glance: public policies across OECD countries*, 2007.

13. Art. 8.12 Wet IB 2001.

14. Zie R. Disney, a.w., pag. 1440.

kwalificeren). Wanneer een VUT-gerechtigde niet van de uitkering gebruik maakte, verviel de uitkering van dat jaar. Veel werknemers beschouwden zich 'een dief van de eigen portemonnee'. Afhankelijk van het inkomen, de hoogte van de pensioenopbouw, de individuele voorkeur tussen pensioen en vrije tijd en de levensverwachting op iedere leeftijd, zal er voor iedereen een optimale pensioenleeftijd zijn. De beslissing om een extra jaar te werken is afhankelijk van de te verwachten waarde van werken ten opzichte van meteen met pensioen gaan. Wanneer de pensioenaangroei niet hoog is en de sterftkans stijgt met de leeftijd kan de totale 'pensioenwelvaart' negatief zijn en de relatieve kosten van het doorgaan met werken positief.

In Nederland lijkt het beperken van de fiscale steun om eerder te kunnen stoppen met werken (de Wet VPL) enigszins effect te hebben. Zie verder paragraaf 3.3.6.

De OECD heeft onderzoek gedaan naar de effectiviteit van fiscaal gunstige behandeling van betaalde premies voor vrijwillige pensioenregelingen.¹⁵ Dit is gedaan door het belastingpercentage op pensioenen te vergelijken met het belastingpercentage dat van toepassing is op de 'benchmark savings', normaal gesproken een spaarrekening bij een bank. Het belastingvoordeel is weergegeven in een percentage van de premie, rekening houdend met gedeelde opbrengsten bij de benchmark saving, de belastingvrije rendementen in de pensioenregeling en de belastingheffing over de pensioenuitkering(en). De uitkomsten geven slechts een indicatie, omdat de data zien op het jaar 2003. Het resultaat van het onderzoek suggereert een fiscaal voordeel om te sparen in een pensioenregeling (zie de volgende grafiek). De omvang van het fiscale voordeel varieert sterk, van nul in Mexico en Nieuw Zeeland tot 40% in Tsjechië. Afgezien van deze twee uitersten, bieden de meeste landen een fiscaal voordeel van ten minste 10% van de premies. Het gemiddelde in de OECD is boven 20%. Nederland zit onder het OECD gemiddelde hetgeen impliceert dat het fiscale voordeel relatief beperkt is.

Literatuuronderzoek¹⁶ suggereert dat belastingvoordelen voor pensioenregelingen een verhoging van het gespaarde bedrag in pensioen tot gevolg heeft. Dit kan echter het gevolg zijn van mensen die meer gaan sparen of van mensen die hun spaargedrag aanpassen en het totale spaarbedrag gelijk laten (bijvoorbeeld een verschuiving van sparen op een spaarrekening naar een pensioenregeling). Er is – voor zover wij weten – nog onvoldoende onderzoek gedaan om duidelijke conclusies te kunnen trekken.

De manier waarop de fiscaal gunstige behandeling wordt vormgegeven, is van groot belang. Wanneer pensioenpremies zonder aanvullende voorwaarden aftrekbaar zijn, hebben degenen met het hoogste inkomen het meeste fiscale voordeel in een progressief belastingstelsel. Degenen met het laagste inkomen die geen of weinig belasting betalen hebben een (veel) mindere fiscale prikkel om voor pensioen te sparen. Dit kan weer betekenen dat zij een (te) laag inkomen na pensioneren hebben. Het is echter mogelijk om fiscaal gunstige behandeling zo vorm te geven dat lagere inkomens hier ook van kunnen profiteren. Bijvoorbeeld kan bepaald worden dat pensioenpremie slechts aftrekbaar is tegen het lage tarief in de inkomstenbelasting.

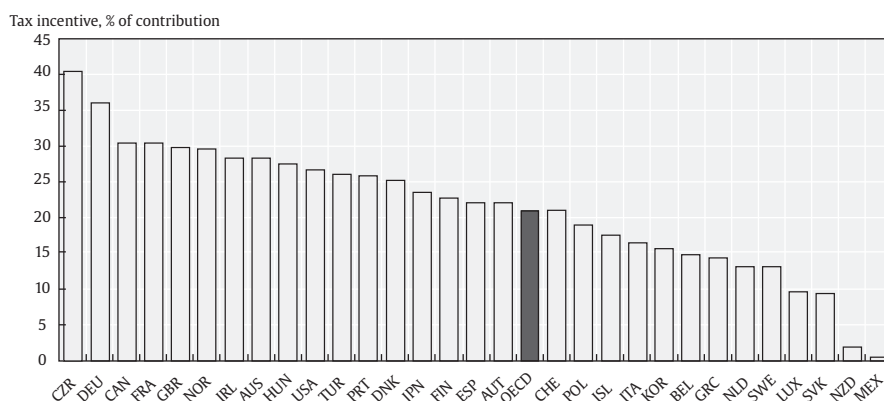
---

15. Yoo, K.Y. and A. De Serres (2004), "Tax Treatment of Private Pension Savings in OECD Countries", OECD Economic Studies, Vol. 39, No. 2, pp. 73-110.

16. OECD (2009), Pensions at a Glance 2009: Retirement-Income Systems in OECD Countries, p. 110.

Een andere methode is dat de overheid meebetaalt aan de pensioenregeling (iedere premie wordt gematched door de overheid) of er wordt een tax credit (soort heffingskorting) verleend.

Figure 4.7. Tax incentive for private pensions relative to benchmark savings
2003 parameters and rules

Source: Yoo, K.Y. and A. De Serres (2004), "Tax Treatment of Private Pension Savings in OECD Countries", OECD Economic Studies, Vol 39, No. 2, pp. 73-110.

5.5. Ontwikkelingen in enkele landen

5.5.1. Eerste pijler

In Nederland heeft iedere ingezetene recht op AOW. In erg veel landen bestaat er alleen voor werkenden (werknemers en zelfstandig ondernemers) recht op een staatspensioen. Inwoners zonder arbeidsverleden ontvangen na de pensioendatum dus geen pensioenuitkering. Als aanvullende voorwaarde geldt in veel gevallen dat een minimaal aantal jaren gewerkt moet zijn voordat recht op uitkering ontstaat. In veel landen heeft de eerste pijler een groot aandeel in de totale pensioenuitkering.¹⁷ Zo is dit aandeel in de Verenigde Staten, Polen, Duitsland, Italië, Australië en Chili meer dan 65%. Het spreekt voor zich dat wanneer het staatspensioen zo'n groot deel uitmaakt van het pensioeninkomen, de noodzaak voor werknemers om in de tweede of derde pijler te sparen niet al te groot is. In de landen die voorheen behoorden tot het Oostblok (zoals Polen, Tsjechië en Hongarije) is het hoge aandeel historisch verklaarbaar. In veel landen is deelname aan de eerste en tweede pijler verplicht voor werknemers en zelfstandigen. In landen zoals in Hongarije, Japan en Chili is deelname aan de tweede pijler verplicht gesteld. De financiering van de eerste pijler is veelal een combinatie van omslag- en kapitaaldekkingstelsel. Vanwege de vergrijzing en de daarbij behorende financieringsproblematiek proberen de genoemde landen het

17. Zie ook paragraaf 5.3.1.

aandeel van de eerste pijler te verkleinen. In Polen vindt de uitkering zelfs 100% plaats in de eerste pijler. De tweede en derde pijler zijn pas onlangs ingevoerd, er vinden nog geen uitkeringen plaats. Deelname aan de tweede pijler is verplicht voor werknemers die in dienst treden na het inwerking treden van de betreffende wetgeving.

In een aantal landen (Verenigde Staten, Duitsland, Italië) is de pensioenleeftijd in de eerste pijler verhoogd tot veelal 67 jaar. In Tsjechië is de pensioenleeftijd van de vrouw afhankelijk van het aantal kinderen dat zij heeft gekregen. De pensioenin-gangsdatum is in een aantal landen flexibel. Zo is het in Italië mogelijk om tussen 57 en 65 jaar met pensioen te gaan en is het in Zweden mogelijk om de pensioenin-gangsdatum uit te stellen.

Een aantal veel voorkomende eigenschappen van de eerste pijler in andere landen is de volgende:

- Kortere opbouwperiode dan in Nederland;
- Hogere premies dan in Nederland;
- Premies betaald door zowel werknemers als werkgevers;
- Er zijn verschillen tussen mannen en vrouwen, hoewel deze langzamerhand verdwijnen.

5.5.2. *Tweede pijler*

In landen met een langere pensioenhistorie (zoals Nederland, Groot-Brittannië, Verenigde Staten) is de meerderheid van de pensioenregelingen een zogenaamde defined benefit regeling. In de landen met recente hervormingen (zoals de landen die tot het vroegere Oostblok behoorden), zijn het veelal defined contribution regelingen.

In veel van de onderzochte landen is afkoop van de pensioenaanspraken (gedeeltelijk) mogelijk. Deze landen zijn o.a. Duitsland, Japan, Groot-Brittannië, Italië en België. Aan deze afkoop worden vaak voorwaarden gesteld. Deze voorwaarden zijn bijvoorbeeld:

- De afkoopgerechtigde moet ouder zijn dan een bepaalde leeftijd;
- Afkoop ineens is niet toegestaan, maar wel in vijf jaar;
- Afkoop van aanvullende pensioenen is mogelijk, maar niet afkoop van het verplichte gedeelte;
- Er moet sprake zijn van een bepaalde reden (aankoop woning of betaling van ziektekosten).

Het afkoopbedrag is veelal tegen een bijzonder (straf)tarief belast.

In het merendeel van de landen wordt het EET-systeem gehanteerd.¹⁸ Pensioenpremies die door werknemers en werkgevers worden betaald, zijn aftrekbaar. Vaak worden er voorwaarden of maxima gebonden aan de aftrek. In Duitsland wordt nog gedeeltelijk het TEE-stelsel gehanteerd; hier vindt stapsgewijs een omzetting

---

18. De fiscale behandeling van pensioen wordt vaak weergegeven in een afkorting van drie letters. Weergegeven wordt de fiscale behandeling van respectievelijk de betaalde premies, de beleggings-opbrengsten van de pensioenverzekeraar en pensioenuitkeringen. De letters in de afkorting (E of T) staan voor vrijgesteld of belast (of in het Engels: exempt en taxed). EET staat derhalve voor exempt, exempt, taxed. Zie bijlage 1 voor een verdere uiteenzetting.

plaats naar het EET-systeem. Ieder land heeft een eigen systeem voor aftrek van pensioenpremies. Zo is in Estland geen maximum gesteld aan de aftrek van de premie voor het tweede pijler defined contribution-pensioen. In Zweden geldt een maximum van 35% van het laatstverdiende salaris. Van de onderzochte landen bestaat er alleen in Zweden een relatie tussen de derde en de tweede pijler (zoals het huidige systeem in Nederland).

5.5.3. *Derde pijler*

De derde pijler is in veel landen niet sterk ontwikkeld. In Zweden bepaalt het niveau van participatie in de tweede pijler de mate waarin bijdragen kunnen worden afgetrokken. Als men niet deelneemt aan een pensioenregeling in de tweede pijler, zoals zelfstandigen, dan is het maximale aftrekbare bedrag in de derde pijler € 50.000. Een subsidie is ook mogelijk, zoals bij de Riesterrente in Duitsland. De eerder gemelde afkoopmogelijkheid in de tweede pijler is in veel landen ook in de derde pijler mogelijk.

5.5.4. *Hervormingen*

Belangrijke kenmerken van hervormingen van pensioensystemen in andere landen zijn de volgende.¹⁹

- In veel landen wordt de pensioenleeftijd verhoogd.
- In een aantal landen is de pensioendatum van mannen en vrouwen gelijkgetrokken.
- Steeds meer defined benefit-regelingen worden vervangen door defined contribution-regelingen.
- Verhoging van het aantal contributie jaren voor een volledige pensioenuitkering in de eerste pijler.
- Andere berekeningswijze in de eerste pijler.
- Loonindexatie in plaats van prijsindexatie.
- Verhoging van de bijdragen.
- Om de eerste pijler te ontlasten worden de tweede en de derde pijler gestimuleerd.²⁰

Het voert te ver om in het kader van een fiscaal rapport hier verder op in te gaan.

5.6. **Een model voor een pensioensysteem in ontwikkelde landen**

Barr en Diamond²¹ geven een voorbeeld van hoe een pensioensysteem er in een ontwikkeld land als Nederland uit zou kunnen zien. Zij hanteren hierbij de drie pijlers met een iets andere invulling dan die in Nederland gangbaar is: de eerste pijler is voornamelijk gericht op het tegengaan van armoede, de tweede pijler kent verplichte

---

19. Bron: EC, Interim EPC-SPC Joint Report on Pensions, (2010)221924, Brussels, 21 April 2010 en eigen onderzoek.

20. Zie ook Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief, pag. 5.

21. Barr, N. en P. Diamond, 'Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions', International Social Security Review, Volume 62, number 2, April-June 2009, pag. 24 e.v.

deelname van de werknemer en is gericht op uitstel van consumptie en de derde pijler kent vrijwillig sparen voor pensioen, zowel vanuit de werkgever als het individu gezien.

Eerste pijler

Landen zouden volgens deze auteurs moeten kiezen tussen:

- Een pensioen zonder individuele bijdragen, gefinancierd uit algemene middelen (zoals in Australië, Nieuw Zeeland en Nederland) óf
- Een pensioensysteem met individuele bijdragen, met name gericht op armoedebestrijding (in veel landen zoals in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten).

Tweede pijler

De tweede pijler kan bestaan uit één of meer van de volgende elementen:

- een centraal georganiseerd, inkomensafhankelijke defined benefit pensioenregeling;
- een administratief goed en voordelig uitvoerbaar spaarplan met annuïteiten (zoals de Thrift Savings Plan voor federale ambtenaren in de Verenigde Staten);
- bedrijfstakafhankelijke, verplicht gestelde, kapitaalgedekte defined benefit pensioenregelingen (zoals in Nederland);
- kapitaalgedekte DC pensioenregelingen (zoals in Chili en Zweden).

Derde pijler

Vrijwillige defined contribution pensioenregelingen kunnen georganiseerd worden op het niveau van de bedrijfstak, de werkgever of het individu. Regulering (voornamelijk met betrekking tot de kapitaaldekking van de pensioenregelingen) en eventuele fiscale ondersteuning zijn belangrijke aandachtspunten.

Het driepijlersysteem in Nederland voldoet aan het bovenstaande model. De eerste pijler wordt ingevuld door de AOW, gefinancierd door premies en algemene middelen. De tweede pijler bestaat aan de ene kant uit verplicht gestelde bedrijfstakafhankelijke pensioenregelingen. Aan de andere kant uit andere pensioenregelingen waar het de werkgever vrij staat om een pensioenregeling aan te bieden aan zijn personeel, maar als hij dat doet, de werknemer verplicht is om deel te nemen. De derde pijler bestaat uit voor het individu vrijwillige pensioenregelingen (lijfrenten) met fiscale ondersteuning.

5.7. Conclusies

Volgens de Commissie zijn pensioensystemen moeilijk vergelijkbaar en concludeert dat er geen 'beste pensioensysteem' is.²² Landen hebben zeer verschillende systemen succesvol geïmplementeerd. Er is gekozen voor systemen die variëren van inkomensuitstel door verplicht te sparen met weinig of geen verzekering tot armoede bestrijding in de vorm van een uniform basispensioen (zoals in Nieuw Zeeland). Zo zijn er

---

22. Dit wordt ook door de Europese Commissie gesteld: "(...) en pretendeert niet dat er één ideaal pensioensysteem bestaat dat voor alle lidstaten geschikt is." Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief, pag. 2.

ook grote verschillen in de mate van financiering. Sommige landen kiezen voor kapitaaldekking in de tweede pijler (zoals Nederland, Canada, Chili en de Verenigde Staten) terwijl andere landen kiezen voor het omslagstelsel (Frankrijk en Italië). Kapitaaldekking kan in de vorm van individuele rekeningen (zoals in Chili en Zweden) of in de vorm van een trust fund (zoals in Canada, de Verenigde Staten en Zweden). Combinaties van verschillende vormen komen ook voor.

Het komt niet als een verrassing dat er geen strategie bestaat die in alle gevallen de beste is. Temeer omdat veel systemen vanuit een lange historie ingebed zijn in het sociale stelsel van het desbetreffende land en zijn voortgekomen uit een specifieke situatie die voor dat bepaalde land het beste is of in elk geval was. Voor de Nederlandse situatie betekent dit, dat de Commissie geen voorbeeld heeft gevonden van een pensioensysteem waar Nederland zijn voordeel mee zou kunnen doen.

Bijna alle 30 OECD landen hebben in meer of mindere mate hun pensioensysteem aangepast sinds de jaren '90. In ongeveer de helft van het aantal landen is de aanpassing aanzienlijk geweest waardoor toekomstige pensioenuitkeringen sterk beïnvloed worden. Sommige maatregelen zijn erg zichtbaar en roepen veel weerstand op (zoals de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd). Andere maatregelen zijn juist veel technischer en complex van aard (zoals aanpassing van rekenregels voor de berekening van uitkeringen) maar kunnen een grote impact hebben op de hoogte van de uitkeringen. Ondanks de vele verschillen in hervormingsmaatregelen is een trend duidelijk zichtbaar. Dat is de trend naar lagere pensioenuitkeringen voor de huidige werknemers ten opzichte van vorige generaties. De gemiddelde waarde van de pensioentoezegging daalde in 16 onderzochte OECD-landen van 10,7 maal het jaarlijkse inkomen naar 8,4 maal het jaarlijkse inkomen. Een verlaging van 22%. Voor vrouwen is deze verlaging nog groter: van 13 maal het jaarlijkse inkomen naar 9,7 maal, een verlaging van 25%. In maar twee van de onderzochte landen, Hongarije en Groot-Brittannië, steeg de waarde van de pensioentoezegging.

6. Hoe zou het driepijlerstelsel anders (en beter) kunnen?

6.1. Inleiding

In de hoofdstukken hiervoor is een schets gegeven van ondermeer het Nederlandse fiscale pensioenlandschap en is een aantal uitgangspunten voor verbetering geschetst. De Commissie ziet een aantal opties om, kijkend naar de historie, de doelstellingen van de wetgever en het buitenland tot een verbetering te komen. De Commissie maakt hierbij onderscheid tussen de integrale benadering en de niet-integrale benadering.

De integrale benadering

Bij de integrale benadering worden voor de bepaling van de hoogte van de fiscale aftrek alle reeds bestaande pensioenaanspraken en andere toekomstvoorzieningen in aanmerking genomen. Een dreigend pensioentekort wordt op die wijze gecompenseerd door middel van een aanvullende aftrek (pensioen of lijfrente). In feite is deze benadering hetzelfde als die aan de oudedags- of pensioenparaplu ten grondslag lag. De integrale benadering kan men op twee manieren uitwerken. In beide gevallen gaat het om een jaarlijkse berekening.

1. De eerste benadering is de **aanspraakbenadering**. Daarbij worden de aanspraken (bij ongewijzigde voortzetting) op de pensioendatum gerelateerd aan het actuele inkomen. Constateert men een tekort dan is er recht op aanvullende premieaftrek.
2. De tweede benadering is de **premiebenadering**. Daarin neemt men de maximaal aftrekbare premie voor alle vormen van toekomstvoorzieningen in enig jaar als uitgangspunt. Daarop wordt de forfaitair berekende premie voor reeds bestaande voorzieningen in mindering gebracht.

Het huidige regime voor het bepalen van de aftrek van premies voor oudedagsvoorzieningen vloeit ook voort uit de integrale benadering.

De niet-integrale benadering

De niet-integrale benadering staat tegenover de integrale benadering. Deze is in andere landen algemeen gebruikelijk. Bij deze benadering wordt – doorgaans tot een relatief laag bedrag – aftrek voor lijfrente/privé-pensioen verleend indien premie is betaald. De hoogte van de aftrek wordt niet beïnvloed door (overige) pensioenvoorzieningen. Onder niet-integrale benadering valt een aantal manieren om de hoogte van de fiscale aftrek vast te stellen, namelijk:

- Natuurlijk maximum;
- Beperkt natuurlijk maximum;
- Life-time faciliteit.

Opzet hoofdstuk

De Commissie gaat eerst in op de verschillende opties die behoren tot de niet-integrale benadering. Dit betreft de drie hiervoor genoemde mogelijkheden. Vervolgens worden de drie opties die behoren tot de integrale benadering besproken, namelijk:

- Bijschaven van het huidige regime;
- De aanspraakbenadering;
- De premiebenadering.

Bij de uiteenzetting van alle opties wordt iedere paragraaf afgesloten met een score van de betreffende optie op de verschillende uitgangspunten die de Commissie geschetst heeft in hoofdstuk 4. Deze zijn de volgende.

- Inkomensuitstelgedachte (ook wel aangeduid als de omkeerregel);
- Arbeidsvormneutraliteit;
- Ambitieniveau;
- Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening;
- Budgettaire beheersbaarheid;
- Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik;
- Uitvoerbaarheid.

De score wordt als volgt weergegeven.

Symbool	Betekenis
++	Voldoet erg goed
+	Voldoet goed
+ -	Voldoet matig
-	Voldoet slecht
--	Voldoet erg slecht

6.2. Natuurlijk maximum

6.2.1. Uitleg

Het idee van een natuurlijk maximum is begin jaren negentig van de vorige eeuw in het kader van de wijziging van het fiscale regime voor onderhoudsverplichtingen (beter bekend onder de naam Brede Herwaardering) voorgesteld. De gedachte was dat er geen wettelijk maximum aan de aftrek voor lijfrentepremies zou zijn. Iedereen kon en mocht in dat idee zoveel lijfrentepremie betalen en in mindering op het inkomen brengen als hij wilde. Vanwege een mogelijk buitenlandlek heeft het natuurlijk maximum het Staatsblad niet gehaald, maar heeft de gemoederen zowel in de politiek als in de fiscale wereld wel bezig gehouden. Toch blijft de gedachte interessant.

De Memorie van toelichting bij het wetsvoorstel Brede Herwaardering¹ licht toe welk afwegingsproces de belastingplichtige bij het afwegingsproces zal maken:

“Een belastingplichtige die overweegt een voor aftrek in aanmerking komende lijfrentepremie te betalen zal derhalve de volgende factoren tegen elkaar afwegen:

- a. *wat is de gewenste omvang van mijn onderhoudsvoorziening, rekening houdend met de reeds aanwezige voorzieningen;*
- b. *hoeveel kan ik van mijn actuele inkomen opofferen voor de onderhoudsvoorziening, rekening houdend met hetgeen voor consumptie nodig is;*
- c. *hoe lang zal ik, of zullen mijn echtgenoot of partner en kinderen, van de voorziening kunnen genieten;*
- d. *hoe groot is de kans, rekening houdend met de relevante risicofactoren, dat de onderhoudsvoorziening inderdaad gaat vloeien.”*

Een belangrijk element van het fiscale kader bij het natuurlijk maximum is dat vrije opname van de afgezonderde middelen in de vorm van afkoop contractueel is uitgesloten. Bovendien is iedere andere handeling in strijd met de voorwaarden fiscaal niet aantrekkelijk.

6.2.2. Score

Uitgangspunt	Score	Toelichting
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+	Wordt aan voldaan
Arbeidsvormneutraliteit	-	Het verschil tussen de tweede en de derde pijler blijft bestaan
Ambitieniveau	++	Iedere belastingplichtige kan dit zelf bepalen en bijsparen wat hij nodig acht
Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening	+	Wordt aan voldaan
Budgettaire beheersbaarheid	- -	Is niet budgettair beheersbaar
Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	-	Het systeem is zeer toegankelijk maar geeft veel mogelijkheden tot onbedoeld gebruik
Uitvoerbaarheid	++	Makkelijk uitvoerbaar

1. Tweede Kamer, vergaderjaar 1988-1989, nr. 3, blz. 20.

6.3. Beperkt natuurlijk maximum

6.3.1. Uitleg

Een beperkt natuurlijk maximum – van bijvoorbeeld € 25.000² – heeft het beste van twee werelden in zich. Door toch een wettelijk maximum aan de aftrekbare lijfrentepremies te stellen worden manipulaties, inkomensplanning en onbedoeld gebruik uitgesloten of in elk geval beperkt. Een beperkt natuurlijk maximum is in feite een toetsvrije aftrek.

Een beperkt natuurlijk maximum brengt geen enkel rekenwerk met zich en is dus laagdrempelig. Omdat het afgezonderde vermogen uitsluitend in de vorm van periodieke uitkeringen kan worden genoten, en dus de achterkant goed dicht getimmerd is zoals in het huidige regime, kan van onbedoeld gebruik geen sprake zijn.

Ook Kappelle stelt in zijn oratie “Sturen of volgen”³ dat het systeem inmiddels aan de achterkant dermate is dicht getimmerd dat er echt geen euro meer kan worden afgetrokken die niet in de vorm van een belaste periodieke uitkering wordt terugontvangen. Hij ziet geen reden om de voorkant (aftrekzijde) gedetailleerd te regelen. Hij concludeert dan ook dat van oneigenlijk gebruik van de fiscale faciliteiten niet of nauwelijks sprake is. Kappelle is van mening dat de gemiddelde Nederlander heel goed zelf in staat is om te bepalen of en hoeveel lijfrentepremie hij af wil trekken en niet meer af zal trekken dan hij echt nodig heeft. Hij kan zijn euro's immers alleen maar in de vorm van belaste periodieke uitkeringen terugzien. Hij spreekt zich niet uit voor een natuurlijk maximum, maar gezien het bovenstaande wijst hij een dergelijke benadering niet af.

Nadeel van een fragmentarische aanpak, waarbij alleen de derde pijler wordt aangepast, is dat verschillen tussen tweede en de derde pijler blijven bestaan. Van een betere afstemming is geen sprake. Dit laat overigens onverlet dat een beperkt natuurlijk maximum interessante kanten heeft. De Commissie wijst het beperkt natuurlijk maximum af vanwege de budgettaire onbeheersbaarheid. De relatie tussen de mogelijkheden om pensioen op te bouwen en het inkomen staan te ver van elkaar af.

---

2. Dit bedrag komt ongeveer overeen met de maximale aftrek die er nu is in de jaarruimte.

3. H.M. Kappelle *Sturen of volgen? Fiscaal instrumentalisme bij pensioenen en lijfrenten*, blz. 25. Vrije Universiteit Amsterdam 2005.

6.3.2. Score

Uitgangspunt	Score	Toelichting
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+	Wordt aan voldaan
Arbeidsvormneutraliteit	-	Het verschil tussen de tweede en de derde pijler blijft bestaan
Ambitieniveau	+	Iedere belastingplichtige kan dit zelf bepalen en met inachtneming van maximum bijsparen wat hij nodig acht
Zekerstelling van de (levens- lange) toekomstvoorziening	+	Wordt aan voldaan
Budgettaire beheersbaarheid	-	Weliswaar beter dan bij het natuurlijk maximum, maar nog steeds niet goed budgettair beheersbaar
Toegankelijkheid versus onbe- doeld gebruik	+	Het systeem toegankelijk en onbe- doeld gebruik wordt beperkt
Uitvoerbaarheid	+ +	Makkelijk uitvoerbaar

6.4. Life-time faciliteit

6.4.1. Uitleg

Bij een life-time faciliteit zijn verschillende varianten denkbaar.

1. De eerste is dat iedere belastingplichtige tijdens zijn actieve periode een bedrag ten laste van zijn inkomen kan brengen om te reserveren voor zijn ouderdag. Het zou daarbij moeten gaan om een bedrag dat nodig is om op bijvoorbeeld leeftijd 65 een levenslange inkomensvoorziening te realiseren. Denkbaar is dat iedereen maximaal € 1.000.000 in een tijdsbestek van 40 jaar als uitgaven voor onderhoudsvoorziening in mindering van zijn inkomen kan brengen. Daarbij zal het dus zo zijn dat degene die eerder begint een hogere voorziening kan realiseren. De ondernemer die dus tijdens zijn actieve periode geen of weinig middelen heeft om opzij te zetten zal zijn stakingswinst ervoor kunnen gebruiken. Begint hij eerder dan zal de uiteindelijke voorziening in dit systeem hoger zijn.
2. De tweede variant is dat het benodigde doelvermogen uitgangspunt is. Daarbij mag de contante waarde van de afgezonderde gelden niet meer bedragen dan men op leeftijd 65 nodig heeft voor een door de wetgever maximaal fiscaal te begeleiden ouderdagsvoorziening. Stel dat de wetgever maximaal € 100.000 aan pensioenopbouw wil faciliteren en dat het benodigde vermogen daarvoor op leeftijd 65 € 1,5 miljoen is. De contante waarde daarvan neemt jaarlijks toe.

Een life-time faciliteit heeft onder meer vanwege de grofheid onze voorkeur niet. Zo bestaat er er geen relatie tussen het bedrag van de aftrek en het inkomen en het is een ingrijpende wijziging van het huidige systeem.

Het Verenigd Koninkrijk kent een systeem dat veel weg heeft van de life-time faciliteit die onder 1. is beschreven. Kort samengevat ziet het systeem er als volgt uit.⁴ De Britse fiscus geeft een tegemoetkoming wanneer de pensioenopbouw onder twee grenzen blijft.

- Een jaarlijkse grens, 245.000 Pond voor het fiscale jaar 2009/2010. Wanneer de pensioenaangroei en/of de betaalde pensioenpremies meer bedraagt dat het jaarlijkse grensbedrag, wordt het meerdere tegen 40% belast.
- Een life-time grens, 1,75 miljoen Pond voor het fiscale jaar 2009/2010. Deze grens is bepalend op het moment wanneer pensioenen uitgekeerd worden. Wanneer de totale waarde van alle pensioenaanspraken boven deze grens uitkomt, is het meerdere belast tegen 25% (indien uitgekeerd als een periodieke uitkering) of tegen 55% (indien uitgekeerd als een bedrag ineens).

Om budgettaire redenen wordt in het Verenigd Koninkrijk overigens voorgesteld om deze grenzen aan te passen.

6.4.2. Score

Uitgangspunt	Score	Toelichting
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+ -	Omkeerregel geldt, maar mogelijkheid bestaat dat pas op het laatst de faciliteit wordt benut
Arbeidsvormneutraliteit	+	Het verschil tussen de tweede en de derde pijler wordt opgeheven
Ambitieniveau	+	Er kan gespaard worden tot het ambitieniveau van de lifetimefaciliteit
Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening	+	Wordt aan voldaan
Budgettaire beheersbaarheid	-	Niet goed budgettair beheersbaar omdat belastingplichtige zelf kan bepalen wanneer faciliteit wordt benut
Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	+ -	Het systeem is weliswaar toegankelijk maar staat open voor onbedoeld gebruik
Uitvoerbaarheid	+ +	Makkelijk uitvoerbaar

4. Bron: factsheets op de website van HM Revenue & Customs (www.hmrc.gov.uk/pensionschemes).

6.5. **Bijschaven huidig regime**

6.5.1. **Uitleg**

Wetgeving is nooit af. Onderhoud zal natuurlijk altijd plaats moeten vinden. Het aanpassen van de huidige regelgeving is voor de wetgever als laaghangend fruit. Het is hier niet de plaats om op alle wensen op dit punt in te gaan. Dat is al eerder gedaan bij de evaluatie van de Wet IB 2001⁵ en in het rapport “Gelijke behandeling pensioen en lijfrente”.⁶ De Commissie volstaat met enkele punten te noemen.

- Herinvoering van een toetsvrije basisaftrek zou het lijfrenteregime aanzienlijk toegankelijker en eenvoudiger maken. Hoe hoger het bedrag van de toetsvrije basisaftrek hoe meer men in de buurt komt van een beperkt cijfermatig natuurlijk maximum.
- De AOW-franchise zou gelijkgeschakeld moeten worden in de tweede en derde pijler.
- Uitbreiden reserveringsruimte tot backservice.
- De aftrekkant zou voor lijfrenten leeftijdsafhankelijk kunnen zijn zoals in de staffels voor beschikbare premiereregelingen.⁷
- De cijfermatige kant (aftrekbedragen en imputatie) van de stakingslijfrente is aan een heroverweging toe.

---

5. “Breder, lager, eenvoudiger?, Een evaluatie van de belastingherziening 2001”, Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 375, nrs. 1–2.

6. G.J.B. Dietvorst, P.J.W. Harts, P.M.C. de Lange, E. Valk, M.R. Visser, *Gelijke Behandeling Pensioen en Lijfrente. Op weg naar een rechtvaardiger en toegankelijker systeem voor lijfrentepremieaftrek*. Universiteit van Tilburg, 2005.

7. Besluit van 21 december 2009, nr. CPP2009/1487M.

6.5.2. Score

Uitgangspunt	Score	Toelichting
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+	Wordt aan voldaan
Arbeidsvormneutraliteit	--	Groot verschil tweede en derde pijler
Ambitieniveau	+	Reeel ambitieniveae, maar wel verschillend voor tweede en derde pijler
Zekerstelling van de (levens- lange) toekomstvoorziening	+	Wordt aan voldaan
Budgettaire beheersbaarheid	+	Is budgettair beheersbaar
Toegankelijkheid versus onbe- doeld gebruik	-	Om onbedoeld gebruik te voorko- men is ingeleverd op toegankelijk- heid
Uitvoerbaarheid	+	Weliswaar uitvoerbaar maar stuk complexer dan natuurlijk maximum of beperkt natuurlijk maximum

6.6. Aanspraakbenadering

6.6.1. Uitleg

De wetgever bepaalt bij de aanspraakbenadering, anders dan bij het (beperkt) natuurlijk maximum, wat het ambitieniveau is dat men fiscaal wil begeleiden. Vervolgens wordt jaarlijks gezien welk oudedagspensioen (en partnerpensioen) bij het inkomen in dat jaar past. Daarvan wordt afgetrokken wat op dat moment is opgebouwd. Het verschil dat resteert, mag dan tot de pensioen datum met toepassing van de omkeerregel worden opgebouwd. Voor deze benadering is al eerder gepleit in het rapport "Gelijke behandeling pensioen en lijfrente".⁸ Toen (2005) werd in het rapport opgemerkt:

"Hoewel deze regeling de meest zuivere is, is het op dit moment nog een brug te ver om deze door te voeren. Een combinatie van verschillende pensioenregelingen (salarisdiensttijd en beschikbare premieregelingen) maakt deze regeling erg lastig uitvoerbaar. Alleen in combinatie met een goed functionerend pensioenregister, waarin alle aanspraken uit de eerste, tweede en derde pijler zijn opgenomen, is een dergelijk systeem realiseerbaar. In dit pensioenregister moeten de opgebouwde aanspraken geadministreerd worden

8. *Gelijke Behandeling Pensioen en Lijfrente a.w.*

en de burger moet er rechtstreeks toegang tot krijgen. Daarbij zou het het meest praktisch zijn wanneer dit register door de overheid (Belastingdienst) zou worden uitgevoerd. Naar verwachting is een dergelijk systeem zeker op korte termijn niet voorhanden. Dit maakt de aanspraakbenadering momenteel een minder geschikt alternatief."

Inmiddels is in de Pensioenwet (hierna PW) bepaald dat uiterlijk 1 januari 2011 er een goed functionerend pensioenregister moet zijn. Dit maakt dat de zuivere tekortenregeling meer dan ooit in het vizier komt.

Voorbeeld:

Leeftijd belastingplichtige: 45 jaar Arbeidsinkomen	€ 100.000
Adequaat pensioen (70%)	€ 70.000
Verwacht pensioen op leeftijd (incl. AOW en lijfrente)	<u>€ 55.000</u> -/-
Tekort	€ 15.000
Aftrekbare lijfrentepremie (bijvoorbeeld)	€ 9.000

Dit is de aftrekbare jaarpremie die door deze belastingplichtige tot 65 jaar betaald moet worden om vanaf dat moment een levenslange uitkering van € 15.000 te ontvangen.

Deze methode vertoont gelijkenis met de derde tranche ter berekening van de lijfrentepremieaftrek zoals die gold in de jaren 1992-2001. Wat betreft de actuele pensioenregelingen wordt er daarbij van uitgegaan dat deze ongewijzigd wordt voortgezet. Levert dit minder op dan 70% dan mag het verschil door middel van gelijkblijvende premies worden aangevuld. Deze maximale premies, die onoverkomelijk enige grofheid in zich zullen hebben, worden in een tabel opgenomen in de wet of in een uitvoeringsbesluit. Daar wordt aangegeven welk bedrag aan lijfrentepremie bij een bepaalde leeftijd per € 1.000 tekort als uitgave voor inkomensvoorziening in aftrek mag worden gebracht. Het spreekt voor zich dat deze leeftijdsafhankelijke premie hoger is, naarmate de leeftijd van betrokkene hoger is. De aftrekbare premie zal voldoende moeten zijn om het tekort te dekken. Een inhaalaf trek of tekortenregeling is hierbij niet aan de orde, omdat de premieaftrek wordt berekend die voldoende is om het tekort in gedurende de nog resterende actieve jaren op te vullen. Een inhaalelement of backservice is inherent aan deze benadering.

Geheel nieuw is een dergelijke benadering niet. In de Wet op de vermogensbelasting 1964 was de oudedagvrijstelling gebaseerd op dezelfde basisgedachte. Voor de berekening van het bedrag aan oudedagvrijstelling moest men daarbij ook uitgaan van de fictie dat de bestaande pensioenregeling en lijfrenteovereenkomsten tot de einddatum ongewijzigd voortgezet zouden worden. Kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule moesten daarbij vertaald worden naar periodiek inkomen.

6.6.2. *Score aanspraakbenadering*

Uitgangspunt	Score	Toelichting
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+	Wordt aan voldaan
Arbeidsvormneutraliteit	+	Verschil tweede en derde pijler opgeheven
Ambitieniveau	+	Reeel ambitieniveau
Zekerstelling van de (levens- lange) toekomstvoorziening	+	Wordt aan voldaan
Budgettaire beheersbaarheid	+	Is budgettair beheersbaar
Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	+	Voor iedereen toegankelijk, weinig mogelijkheden tot onbedoeld gebruik
Uitvoerbaarheid	-	Zuivere maar zeer bewerkelijke methode

6.7. **Premiebenadering**

6.7.1. *Uitleg*

Het uitgangspunt voor de premiebenadering is de maximaal aftrekbare premie voor alle vormen van toekomstvoorzieningen in enig jaar. Hierop wordt de (forfaitair berekende) premie voor reeds bestaande voorzieningen in mindering gebracht. Het verschil met de aanspraakbenadering is dat in de laatste benadering de hoogte van de aanspraken centraal staat. De aanspraakbenadering is weliswaar zeer zuiver, maar op korte termijn erg moeilijk te realiseren in verband met de lastige uitvoerbaarheid en omdat er veel rekenwerk mee gemoeid is. Het voorstel van de Commissie, dat in het volgende hoofdstuk wordt uitgewerkt, is gebaseerd op de premiebenadering omdat dit systeem op korte termijn goed uitvoerbaar is.

6.7.2. Score premiebenadering

Uitgangspunt	Score	Toelichting
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+	Wordt aan voldaan
Arbeidsvormneutraliteit	+	Verschil tweede en derde pijler opgeheven
Ambitieniveau	+	Reeel ambitieniveau
Zekerstelling van de (levens- lange) toekomstvoorziening	+	Wordt aan voldaan
Budgettaire beheersbaarheid	+	Is budgettair beheersbaar
Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	+	Voor iedereen toegankelijk, weinig mogelijkheden tot onbedoeld gebruik
Uitvoerbaarheid	+	Goed uitvoerbaar

6.8. Conclusie

In dit hoofdstuk heeft de Commissie verschillende mogelijkheden voor verbetering van het huidige fiscale regime beoordeeld aan de uitgangspunten die reeds in een eerder hoofdstuk zijn beschreven. Samengevat ziet de score er als volgt uit.

Uitgangspunt	Natuurlijk maximum	Beperkt natuurlijk maximum	Life-time faciliteit	Bijschaven huidige regime	Aanspraakbenadering	Premiebenadering
De inkomensuitstelgedachte/ omkeerregel	+	+	+ -	+	+	+
Arbeidsvormneutraliteit	-	-	+	- -	+	+
Ambitieniveau	++	+	+	+	+	+

Uitgangspunt	Natuurlijk maximum	Beperkt natuurlijk maximum	Lifetime faciliteit	Bijschaven huidig regime	Aanspraakbenadering	Premiebenadering
Zekerstelling van de (levenslange) toekomstvoorziening	+	+	+	+	+	+
Budgettaire beheersbaarheid	--	-	-	+	+	+
Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik	-	+	+ -	-	+	+
Uitvoerbaarheid	++	++	++	+	-	+

Al met al concludeert de Commissie dat de premiebenadering de meeste voordelen kent, zonder dat er echte nadelen aanwezig zijn. Een zeer belangrijk voordeel vindt de Commissie dat de premiebenadering arbeidsneutraal is. Ten opzichte van de andere mogelijkheden die eveneens arbeidsneutraal zijn heeft de premiebenadering echter als voordeel dat deze budgettair beheersbaar en op korte termijn goed uitvoerbaar is.

7. Blauwdruk nieuw fiscaal pensioenstelsel

7.1. Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken heeft de Commissie geconcludeerd dat het huidige fiscale kader voor pensioen en lijfrente voor wat betreft de opbouwfase niet aan elkaar gelijk zijn. Dat is opmerkelijk, als men bedenkt dat pensioen en lijfrente hetzelfde doel en dezelfde strekking hebben. Ook in de uitkeringsfase heeft de Commissie verschillen geconstateerd. Omdat de Commissie niet inziet waarom twee regelingen die hetzelfde beogen een ander wettelijk kader hebben, stelt de Commissie een nieuw stelsel voor waarin deze verschillen worden opgeheven.

Vervolgens heeft de Commissie vastgesteld welke elementen als uitgangspunt dienen te gelden voor een nieuw stelsel. Dit laatste vanuit de afweging dat bij het ontwerpen van een nieuw fiscaal pensioenstelsel in eerste instantie gedachtvorming dient plaats te vinden vanuit een situatie die volledig losstaat van bestaande systemen, denkwijzen en vaste patronen.¹ Zoals in de voorgaande hoofdstukken duidelijk is geworden, is er voor gekozen om de omkeerregel die ons fiscale stelsel kenmerkt, te handhaven. Dit standpunt is met name gebaseerd op de inkomensuitstelgedachte en de realiteit van een open economie met onringende landen die eveneens voor het merendeel de omkeerregel toepassen. In de contouren van het nieuwe fiscale pensioenstelsel is volgens de Commissie geen ruimte voor de oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer. De Commissie beschrijft eerst de contouren van het nieuwe stelsel en zal daarna dieper ingaan op de gevolgen voor de oudedagsreserve en het eigen beheer.

7.2. Blauwdruk voor een nieuw stelsel, opbouwfase

Op basis van het principe van arbeidsvormneutraliteit vindt de Commissie dat er eenzelfde fiscale ruimte geboden zou moeten worden in de tweede en de derde pijler voor zowel werknemers als zelfstandigen (zie paragraaf 4.3). Vanuit de gedachte van toegankelijkheid heeft de Commissie vervolgens gekozen voor een stelsel voor oudedagsvoorzieningen, waarbij de bepaling van deze ruimte is gebaseerd op de systematiek van een middelloonregeling in de tweede pijler.

De reden om te kiezen voor een middelloonstelsel is gelegen in het feit dat een dergelijk stelsel op een meer zuivere wijze de fiscale ruimte bepaalt dan een stelsel

---

1. Onder het begrip 'fiscaal pensioenstelsel' verstaat de commissie het geheel aan fiscale wetten en regels in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting, voor zover betrekking hebbend op de oudedagsvoorziening in zowel de eerste, tweede als derde pijler voor oudedagsvoorzieningen.

dat is gebaseerd op beschikbare premies. Bij het vaststellen van de op basis van het zogenaamde staffelbesluit voorgeschreven beschikbare premiestaffels² zijn immers keuzes gemaakt in de gehanteerde uitgangspunten. Keuzes impliceren subjectiviteit en afhankelijkheid van het moment waarop die keuzes zijn gemaakt, zoals dat met name geldt voor de rentevoet. In het geval van een aansprakenstelsel is daarvan geen sprake. Een ander belangrijke overweging is dat inmiddels ruim 80% van de deelnemers aan een pensioenregeling in de tweede pijler een middelloonregeling heeft.³ Het stelsel dat de Commissie voorstelt, bestaat uit één systeem voor de bepaling van de fiscale ruimte, die bij gelijke leeftijd bij zowel de tweede als de derde pijler gelijk is.

De methodiek van het voorgestelde stelsel is de volgende.

- Het systeem van bepaling van de fiscale ruimte is gebaseerd een middelloonregeling met 2,25% pensioenopbouw per dienstjaar ingaande op 65 jaar;⁴
- De ruimte wordt bepaald met de volgende formule: premiegrondslag (P) * 2,25% * factor (X) = premie jaarruimte (J);
  - P (premiegrondslag) sluit aan bij het begrip uit artikel 3.127, lid 3 Wet IB 2001: het gezamenlijke bedrag in het voorafgaande kalenderjaar van de winst uit onderneming vóór de ondernemersaftrek, het belastbare loon, het belastbare resultaat uit overige werkzaamheden en de belastbare periodieke uitkeringen en verstrekkingen van de belastingplichtige, verminderd met een bedrag dat overeenkomt met de AOW-franchise uit artikel 18a, lid 8, onderdeel a Wet LB 1964.
  - De factor X vertaalt de pensioenopbouw in een jaar naar een fictieve premie. Deze factor is gebaseerd op de tabel in artikel 15, lid 2, onder a Uitvoeringsbesluit inkomstenbelasting 2001;

Indien de belastingplichtige bij het begin van het kalenderjaar	Factor
15 jaar of ouder, doch jonger dan 20 jaar is	2,78
20 jaar of ouder, doch jonger dan 25 jaar is	3,33
25 jaar of ouder, doch jonger dan 30 jaar is	4,00
30 jaar of ouder, doch jonger dan 35 jaar is	4,76
35 jaar of ouder, doch jonger dan 40 jaar is	5,88
40 jaar of ouder, doch jonger dan 45 jaar is	7,14
45 jaar of ouder, doch jonger dan 50 jaar is	8,33
50 jaar of ouder, doch jonger dan 55 jaar is	10,00
55 jaar of ouder, doch jonger dan 60 jaar is	12,50
60 jaar of ouder, doch jonger dan 65 jaar is	14,29

2. Besluit van de staatssecretaris van Financiën van 21 december 2009, nr. CPP2009/1487M.

3. Bron: Verbond van verzekeraars, Verzekerd van cijfers 2009.

4. Een eventuele verhoging van deze pensioenleeftijd heeft geen wezenlijke invloed op het voorgestelde stelsel. Uiteraard wordt de berekening dan enigszins anders.

- Door middel van deze formule wordt een jaarlijkse maximale fiscale ruimte vastgesteld voor tweede en derde pijler, vertaald in een eenmalige premie (inkoopsom).
- De ruimte in de derde pijler bedraagt de jaarlijkse maximale fiscale ruimte verminderd met de in dat jaar gebruikte ruimte in de tweede pijler.
- De ruimte die in enig jaar niet wordt benut, gaat nooit verloren en kan tot uiterlijk de pensioendatum vooruit worden geschoven in de tijd. Teneinde recht te doen aan het uitgangspunt dat voor de niet benutte ruimte ook in latere jaren een even grote oudedagsvoorziening kan worden aangekocht, zal de niet benutte ruimte moeten worden opgerent. Dit zou in beginsel moeten geschieden op basis van actuariael bepaalde factoren.⁵ Gezien de uitvoerbaarheid stelt de Commissie voor om het niet benutte gedeelte op te renten met 4% per jaar.
- De anticumulatiebepaling blijft gehandhaafd: negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen indien pensioentekort waarvoor lijfrentepremies in aanmerking zijn genomen, nadien worden gecompenseerd door middel van verbetering van een aanspraak ingevolge een pensioenregeling.⁶

7.3. Uitwerking van het voorgestelde stelsel

Op basis van de hiervoor beschreven systematiek kan iedere belastingplichtige zijn jaarruimte berekenen. In beginsel verschilt de wijze waarop dit gebeurt niet veel van de huidige wijze. Het grote voordeel van het voorgestelde stelsel is echter de arbeidsvormneutraliteit.

Voorbeeld 1

Stel iemand van 40 jaar heeft een persoonlijk inkomen van € 40.000. De AOW-franchise op basis van de AOW-uitkering voor een gehuwde bedraagt voor 2010 € 12.673. Zijn premiegrondslag voor 2010 is dus € 27.327; 2,25% hiervan is € 615. De factor waarmee dit bedrag moet worden vermenigvuldigd is gezien de leeftijd 7,14 en zijn jaarruimte bedraagt in 2010 dus € 4.392. Dit is het bedrag dat hij zou moeten besteden om het pensioentekort over 2010 te kunnen repareren.

De jaarruimte kan worden gebruikt in de tweede en/of de derde pijler. In de tweede pijler kan sprake zijn van een salaris-diensttijd regeling (uitkeringsovereenkomst in de zin van de PW) of een beschikbare premie regeling (premieovereenkomst in de zin van de PW). Als sprake is van een uitkeringsovereenkomst dan wordt de pensioenopbouw in het desbetreffende jaar⁷ afgetrokken van 2,25% van de premiegrondslag en wordt het restant vervolgens vermenigvuldigd met de voor de desbetreffende belastingplichtige geldende factor om de jaarruimte voor de derde pijler te bepalen. Als sprake is van een premieovereenkomst, wordt eerst op de hiervoor beschreven wijze de totale jaarruimte berekend. Hiervan wordt de in de tweede pijler verschuldigde

5. D.w.z. op basis van rente en sterfte.

6. Artikel 3.133, lid 2, onderdeel k Wet IB 2001.

7. Deze zal jaarlijks door de pensioenuitvoerder moeten worden opgegeven, zoals momenteel de factor A (artikel 38, lid 1, onderdeel a PW).

beschikbare premie vanaf getrokken om de jaarruimte in de derde pijler te bepalen. Dit wordt in de volgende voorbeelden uitgewerkt.

Voorbeeld 2

Stel de belastingplichtige uit voorbeeld 1 heeft bij zijn werkgever een pensioenregeling op basis waarvan hij 1,75% van zijn pensioengrondslag per dienstjaar opbouwt. In de pensioenregeling wordt een franchise gehanteerd op basis van de AOW-uitkering voor een ongehuwde (voor 2010 € 18.428). Uit hoofde van deze pensioenregeling bouwt hij in de tweede pijler dus 1,75% ($€ 40.000 - / - € 18.428$) = € 377 aan ouderdomspensioen per jaar op. Op basis van 2,25% en een franchise op basis van de AOW-uitkering voor een gehuwde, zou dit € 615 kunnen zijn. In de derde pijler heeft deze belastingplichtige dus nog een jaarruimte van $(€ 615 - / - € 377) * 7,14 = € 1.700$.

Voorbeeld 3

Stel dat de belastingplichtige uit voorbeeld 1 bij zijn werkgever een premieovereenkomst heeft op grond waarvan hij 15,9% van zijn pensioengrondslag aan beschikbare premie krijgt.⁸ Ook in deze pensioenregeling wordt een franchise van € 18.428 gehanteerd (10/7 AOW-gehuwd). Zijn beschikbare premie bedraagt in 2010 dus € 3.430. De totale jaarruimte bedraagt € 4.392 (zie voorbeeld 1) er resteert dus aan jaarruimte voor de derde pijler € 962.

Een in enig jaar niet benut gedeelte blijft, zoals hiervoor opgemerkt, tot aan de pensioendatum beschikbaar als inhaalruimte. Teneinde per belastingplichtige vast te kunnen houden welk bedrag beschikbaar is als inhaalruimte, zal dit door de belastingdienst moeten worden bijgehouden, op dezelfde wijze zoals dit nu reeds gebeurt bij de oudedagsreserve. De inkomensgegevens die daarvoor nodig zijn, zijn bij de belastingdienst bekend, evenals het bedrag dat aan lijfrentepremie is afgetrokken. De gegevens van de pensioenregeling zullen jaarlijks door de pensioenuitvoerders aan de belastingdienst moeten worden gerenseigneerd.

Voorbeeld 4

Indien sprake is van een deeltijdfactor wordt hiermee rekening gehouden door het deeltijd inkomen eerst te verhogen naar een voltijd inkomen, vervolgens de daarbij behorende ruimte te berekenen en deze weer te vermenigvuldigen met de deeltijdfactor. Stel dat de belastingplichtige uit voorbeeld 1 een deeltijdfactor heeft van 50% en dus een persoonlijk inkomen heeft van € 20.000. Zijn persoonlijk inkomen op voltijd basis bedraagt dus € 40.000. De AOW-franchise op basis van de AOW-uitkering voor een gehuwde bedraagt voor 2010 € 12.673 en wordt volledig in mindering gebracht op dit voltijd inkomen. Zijn premiegrondslag voor 2010 is dus € 27.327; 2,25% hiervan is € 615. De factor waarmee dit bedrag moet worden vermenigvuldigd is gezien de leeftijd 7,14 en zijn jaarruimte op voltijd basis

8. Op basis van staffel 2 uit het Besluit van de staatssecretaris van Financiën van 21 december 2009, nr. CPP2009/1487M.

bedraagt in 2010 dus € 4.392. Zijn feitelijke jaarruimte bedraagt gezien zijn deeltijd factor dan 50% van € 4.392 = € 2.196

7.4. Vereenvoudiging: vervallen oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer

De Commissie is van mening dat de oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer kunnen vervallen indien voor het nieuw voorgestelde systeem gekozen wordt. Hieronder gaat de Commissie in op de achterliggende gedachte van deze regelingen en op de motivering om de regelingen te laten vervallen.

7.4.1. *Achterliggende gedachte beide regelingen*

De achterliggende gedachte die aan de oudedagsreserve en aan pensioen in eigen beheer ten grondslag ligt is gelijk. De oudedagsreserve is in 1973 ingevoerd nadat de Commissie Van Soest had geconcludeerd dat er verschillen zijn tussen de fiscale behandeling van de oudedagsvoorziening voor werknemers enerzijds en ondernemers anderzijds.⁹ Die ongelijkheid diende volgens de commissie in principe te worden opgeheven. Daarom moest voor ondernemers een mogelijkheid geboden worden die evenwaardig is aan die voor loontrekkenden. Dat kon volgens de Commissie Van Soest alleen maar als ondernemers in de gelegenheid worden gesteld om de voorziening binnen de eigen onderneming te beleggen. Of dit zo is kan betwijfeld worden. De oudedagsreserve is gefundeerd op twee elementen:

- de behoefte van de ondernemer aan een redelijke oudedagsvoorziening;
- de financieringsbehoefte van de onderneming.

7.4.2. *Pensioen en oudedagsreserve: een wereld van verschil*

Hoewel de oudedagsreserve en het pensioen in eigen beheer een zekere lotsverbondenheid hebben zijn er meer verschillen dan overeenkomsten. Enkele verschillen zijn de volgende.

1. De dotatie aan de oudedagsreserve is 12% van de winst en is gemaximeerd op 12% van € 11.811 (2010). Pensioenopbouw voor de DGA is gekoppeld aan het salaris (is niet gelijk aan de winst) waarvoor geen maximum geldt.
2. De jaarlijkse opbouw is voor de oudedagsreserve een vast percentage waarbij rente en sterftefactoren geen rol spelen. Dat is anders bij het DGA-pensioen. Het doelvermogen en de jaarlijkse dotaties worden vastgesteld rekening houdend met rente en sterftekansen. Bij de oudedagsreserve is van een doelvermogen geen sprake.
3. Bij niet-reguliere afwikkeling (afzien van pensioen) wordt de DGA getroffen door revisierente. Bij de oudedagsreserve is daar geen sprake van.
4. De oudedagsreserve als zodanig biedt bij overlijden van de ondernemer geen enkele voorziening voor de achterblijvende partner. Bij pensioen in eigen beheer is dat niet veel anders maar daar wordt doorgaans voor het toegezegde partnerpensioen een (aanvullende) overlijdensverzekering gesloten bij een verzekeraar.
5. De oudedagsreserve kan worden omgezet in een bancaire lijfrente waarbij overlijdensrisico geen enkele rol speelt. In eigen beheer opgebouwd pensioen kan

9. *Zelfstandige, loontrekker en fiscus*. Rapport van de Commissie-Van Soest (1971).

alleen bij een professionele verzekeraar worden ondergebracht. Bij overlijden van de gerechtigde treedt dan kapitaalverlies op.

6. Het DGA-pensioen valt bij scheiding onder de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Een opgebouwde oudedagsreserve vertaalt zich pas in lijfrenteanspraken als deze is omgezet in een lijfrente bij een professionele uitvoerder. In dat geval is het van het geldende huwelijksgoederenregime (of partnervoorwaarden) afhankelijk of de lijfrente moet worden verdeeld. Zolang de oudedagsreserve in de onderneming is "belegd" vormt deze onderdeel van het ondernemingsvermogen en is de oudedagsvoorziening niet afzonderlijk te detecteren.
7. Bij faillissement van de onderneming heeft de ondernemer geen aanspraken op de oudedagsreserve. De DGA wordt in zekere zijn beschermd tegen schuldeisers door art. 22a Faillissementswet en art. 7:986 Burgerlijk Wetboek.

7.4.3. *Waarom zouden beide regelingen afgeschaft moeten worden?*

- Pensioen moet inkomenszekerheid bieden. Pensioen moet werken zoals het bedoeld is: men moet er op kunnen rekenen. De onzekerheid die ook door de wetgever wordt signaleerd en geaccepteerd is daar niet mee in lijn. Dit geldt zowel voor de oudedagsreserve als voor pensioen in eigen beheer. Voor situaties waarin het eigen beheer wordt verzorgd door de holding, ook wel extern eigen beheer genoemd, zijn de risico's dat de pensioenaanspraken niet te gelde gemaakt kunnen worden uiteraard kleiner. De mate van het risico wordt mede bepaald door de wijze waarop de pensioengelden zijn belegd. Naarmate er meer gelden terug zijn geleend aan de werkmaatschappij zijn de risico's gelijk aan die van intern eigen beheer. Bij extern eigen beheer speelt het argument dat de gelden nodig zijn voor de financiering van de onderneming geen rol. De onderneming heeft de liquiditeiten blijkbaar niet nodig voor de financiering. Daarom is er in dat geval in feite geen belemmering om de voorziening bij een professionele pensioenuitvoerder onder te brengen. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat de oudedagsreserve niet voldoet aan de verzorgingsdoelstelling omdat deze vooral wordt gebruikt om belastingheffing uit te stellen. Zo blijkt dat in de periode 1994-2000 de overgrote meerderheid van de oudedagsreserves niet is afgewikkeld voor de aanschaf van een lijfrente.¹⁰ De oudedagsreserve is geen reële oudedagsvoorziening; er wordt immers bij toevoeging aan de reserve geen vermogen veilig gesteld voor de oude dag. Het vermogen blijft juist in de onderneming, met alle risico's van dien. De afwikkeling van de fiscale claim op de oudedagsreserve leidt daarnaast in de praktijk tot problemen doordat bij staking van de onderneming te weinig ondernemingsvermogen aanwezig is om de belastingclaim uit te voldoen.
- Maatschappelijk risico. Het maatschappelijk risico, zowel bij de oudedagsreserve als bij het pensioen in eigen beheer, is dat de voorziening niet solide blijkt te zijn. De kans bestaat immers dat op het moment dat de oudedagsreserve omgezet moet worden in een lijfrente of de pensioenaanspraken te gelde gemaakt moeten

---

10. E. Poelmann, Enige fiscale aspecten van de oudedagsreserve, 2009, hfdst. 9, waar is beschreven dat in 1994 in nog geen 3 procent van het aantal for-afnamen en voor nog geen 10% van het totale for-bedrag een oudedagslijfrente werd gekocht. Zie ook *Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel*. Studiecommissie belastingstelsel, Den Haag, 7 april 2010.

worden er geen of onvoldoende middelen zijn. Er is namelijk geen enkele wettelijke verplichting voor de onderneming om ervoor te zorgen dat de middelen er daadwerkelijk zijn. Zowel bij de oudedagsreserve als bij pensioen moet er een voorziening op de balans opgenomen worden maar daar blijft het ook bij. Bij het Fiscaal Plein over pensioenen wees Ter Veld over het eigen beheer van de DGA op het maatschappelijk belang van een goede oudedagsvoorziening: die voorkomt dat mensen later een beroep moeten doen op de algemene middelen. "Als je zo'n voorziening dan fiscaal wilt faciliteren, moet dat niet binnen de onderneming gebeuren en zeker geen zeven andere doelen dienen."¹¹

- Het gaat om belastinggeld. Omdat bij beide regelingen de omkeerregel van toepassing is, is er belastinggeld mee gemoeid. De overheid kan dus heffen op de uitkeringen. Daarom zou het niet onredelijk zijn als er net als bij werknemers (geen DGA zijnde) ook een waarborgverplichting zou zijn zodat er zekerheid is dat deze heffing te zijner tijd gerealiseerd kan worden.
- Maatschappelijke positie DGA. Van de DGA kan in de meeste gevallen toch moeilijk gezegd worden dat hij werknemer is. Het is algemeen bekend dat de DGA zich geen werknemer voelt en zich niet als zodanig gedraagt. Dat is zeker het geval als hij enig aandeelhouder is. Van een gezagsverhouding is al helemaal geen sprake. Dat is slechts anders als hij voor de werknemersverzekeringen wel als werknemer wordt aangemerkt. In dat geval kan hij immers tegen zijn wil ontslagen worden. Ter Veld ziet de DGA ook niet als werknemer maar als ondernemer. Zij wil hem ook pensioen laten opbouwen als ondernemers in de IB-sfeer doen.¹²
- Faillissement. Zowel bij de oudedagsreserve als bij pensioen in eigen beheer staat de gerechtigde bij een faillissement met lege handen. Maar ook als er geen sprake is van een faillissement is het nog niet altijd zeker dat er voldoende middelen zijn om de oudedagsreserve om te zetten in een lijfrente of om het toegezegde pensioen uit te keren. Als het minder gaat met het bedrijf zal de ondernemer of de DGA al snel bereid zijn de oudedagsvoorziening in de waagschaal te stellen in de hoop en verwachting dat het later beter zal gaan.
- Eenheid in rechtsorde ofwel uniformiteit. In de aanloop naar de PW is de positie van de DGA in de PW uitvoerig aan de orde geweest. De wetgever heeft niet gekozen om voor de definiëring aan te sluiten bij het werknemersbegrip in de werknemersverzekeringen maar bij het 10%-criterium.¹³ Dit heeft tot gevolg dat iemand voor de werknemersverzekeringen niet en voor de pensioenopbouw wel als DGA wordt aangemerkt.
- Vereenvoudiging. Bij uitvoering van de pensioenregeling in eigen beheer is met het oog op beheersbaarheid van de regeling sprake van een relatief grote hoeveelheid ingewikkelde wet- en regelgeving, die leidt tot hoge uitvoeringskosten en

---

11. Fiscaal Plein over pensioenen: fiscaliteit moet terug in haar hoek, Pensioen Magazine april 2007, nummer 4. Tijdens dit Fiscaal Plein bleek bij de aanwezigen veel begrip te bestaan om de DGA niet alleen buiten de civielrechtelijke, maar ook buiten de fiscale wetgeving te plaatsen. Voorwaarde daarvoor zou dan wel moeten zijn dat de twee en de derde pijler gelijkgeschakeld moeten worden. De stelling dat het niet langer toestaan de regelgeving flink zou vereenvoudigen kreeg bijval van de deelnemers.

12. E. ter Veld: Gooi de DGA uit de PSW! Pensioen Magazine juli/augustus 1999.

13. Art. 1 PW.

administratieve lasten.¹⁴ Een bijkomend voordeel is dat de fiscale wet en regelgeving een stuk overzichtelijker zou worden als de DGA niet langer pensioen in eigen beheer kan opbouwen maar verplicht is zijn pensioen extern onder te brengen of als IB-ondernemer wordt behandeld.¹⁵

- Echtscheiding. Een ander bijkomend voordeel is dat in geval van een echtscheiding er meer zekerheid voor de ex-partner is als er geen sprake is van eigen beheer. Nu is het steeds de vraag of het pensioendeel waar de vereveningsgerechtigde recht op heeft bij een professionele verzekeraar afgestort moet en kan worden.

7.4.4. *Conclusie*

In bovenstaande paragraaf is een aantal redenen aangegeven waarom volgens de Commissie de faciliteiten van de oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer afgeschaft kunnen worden. Het alternatief dat in onze blauwdruk voor een nieuw stelsel wordt aangeboden kan als uitstekend alternatief dienen. De belangrijkste reden om pensioen in eigen beheer op de balans van de rechtspersoon waarin de onderneming wordt gedreven dan wel de oudedagsreserve voor ondernemers in de inkomstenbelasting toe te staan, komt dan te vervallen. Immers, de leidende gedachte achter pensioenopbouw in eigen beheer en oudedagsreserve is dat de ondernemer daarmee in staat wordt gesteld op een relatief goedkope wijze zijn onderneming te kunnen financieren. Indien nu de mogelijkheid ontstaat om onbeperkt de fiscale pensioenruimte naar de toekomst te verschuiven, zal op een vergelijkbare wijze als de thans bestaande lijfrente op basis van de stakingswinst¹⁶ een aftrekpost ontstaan bij het staken van de onderneming, ter grootte van de resterende opgespaarde jaarruimte. Daardoor is een apart regime voor eigen beheer en/of stakingslijfrenten niet noodzakelijk. Immers iedere belastingplichtige behoudt zijn niet gebruikte jaaraf trek ongelimiteerd in de tijd. Indien, bijvoorbeeld uit oogpunt van liquiditeit voor de onderneming gedurende een (groot) aantal jaren geen daadwerkelijk opbouw van een oudedagsvoorziening plaatsvindt, verkrijgt de desbetreffende belastingplichtige een steeds groter wordend saldo aan nog te benutten lijfrente- of pensioenpremie. "Mijn bedrijf is mijn pensioen" is in dergelijke situaties een vaak gehoorde kreet. In het door de Commissie beoogde systeem is dat ook zo. Indien de onderneming wordt gestaakt, is bij een IB-ondernemer sprake van belaste stakingswinst. Hij kan echter via zijn niet benutte jaaraf trek uit het verleden het gedeelte van de door hem uit hoofde van de verkoop van zijn onderneming ontvangen verkoopsom dat hij gebruikt voor de aanschaf van een lijfrente aftrekken als uitgaven voor inkomensvoorzieningen. Indien sprake is van verkoop van de onderneming door een B.V. dan wel verkoop van de aandelen van een B.V. geldt in beginsel hetzelfde. In het eerste geval verkrijgt de B.V. een hoeveelheid liquide middelen die hij kan gebruiken om alsnog pensioen in te kopen over de verstreken dienstjaren. In het tweede geval verkrijgt de aandeelhouder

14. *Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel*. Studiecommissie belastingstelsel, Den Haag, 7 april 2010, pagina 81.

15. Volgens Schuurman "Het moet allemaal anders", *Pensioen Magazine* juli 2002, zou het aantal artikelen in de loonbelasting ongeveer gehalveerd kunnen worden als de DGA als zelfstandig ondernemer wordt behandeld. Het fiscale pensioenkader in de Wet LB zou volgens hem in ongeveer vijf artikelen neergelegd kunnen worden.

16. Stakingslijfrente, artikel 3.127, lid 5 Wet IB 2001.

een hoeveelheid liquide middelen die hij op basis van zijn niet benutte jaarruimte uit het verleden kan gebruiken om alsnog een aftrekbare lijfrentepremie te storten.

De Commissie is van mening dat het systeem van opbouw van onderhoudsvoorzieningen zuiver moet worden gehouden. Dat betekent dat het geen verkapte faciliteit voor bedrijfsovernames en/of bedrijfsfinanciering kan zijn. Als er behoefte is aan dergelijke faciliteiten, hetgeen de Commissie zich overigens heel goed kan voorstellen, dan moeten deze als zodanig in het leven worden geroepen, naast het door de Commissie voorgestelde systeem voor de opbouw van onderhoudsvoorzieningen.

Ook de Studiecommissie belastingstelsel stelt voor om de faciliteiten af te schaffen om in de eigen onderneming pensioen op te bouwen via de oudedagsreserve en de pensioenopbouw in eigen beheer.¹⁷

7.5. **Blauwdruk voor een nieuw stelsel, uitkeringsfase**

In de uitkeringsfase mag geen verschil bestaan in resultaat tussen toepassing van de tweede en de derde pijler. De Commissie is er voorstander van om in principe aan te sluiten bij de fiscale faciliteiten die al bestaan voor de tweede pijler. Hiervoor hebben wij de volgende argumenten.

- De meeste belastingplichtigen zijn voor hun oudedagsvoorziening op pensioen aangewezen; het ligt voor de hand dat de kleinste groep zich aansluit bij de grootste;
- Het pensioenregime is het meeste 'bij de tijd'. Dit is met de Witteveen- en VPL wetgeving (1999 resp. 2005) geactualiseerd. Op dit moment zijn er geen redenen om dit aan te passen;
- Het lijfrenteregime stamt uit de periode van de Brede Herwaardering (1992) en is sindsdien niet ingrijpend gewijzigd.

Het gevolg hiervan is, dat ook in de derde pijler sprake moet kunnen zijn van variabilisatie van de uitkeringen.¹⁸ Dat wil zeggen de hoogte van de uitkeringen mag variëren, waarbij de laagste van de uitkeringen niet meer bedraagt dan 75 percent van de hoogste uitkering en de mate van variatie ten laatste op de ingangsdatum van de lijfrente wordt vastgesteld. Indien deze mogelijkheid ook wordt geboden voor lijfrenten, kan de tijdelijke oudedagslijfrente¹⁹ vervallen.

7.6. **Vereenvoudigingen uit hoofde van het voorgestelde stelsel**

Door invoering van het door ons voorgestelde stelsel kan een aantal vereenvoudigingen worden gerealiseerd. Door het uitgangspunt dat de jaarruimte niet verloren kan gaan, is het (zoals in het vorige hoofdstuk is toegelicht) niet langer noodzakelijk om pensioen in eigen beheer en de oudedagsreserve afzonderlijk te regelen. Hetzelfde geldt voor de zogenoemde stakingslijfrenten. Dat dit een aanzienlijke vereenvoudiging betekent van het stelsel moge duidelijk zijn. Dit wordt des te duidelijker wanneer

---

17. *Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel.* Studiecommissie belastingstelsel, Den Haag, 7 april 2010, pagina 81.

18. Art. 18d, eerste lid, onderdeel b Wet LB 1964.

19. Art. 3.125, eerste lid, onderdeel c Wet IB 2001.

dit tot uitdrukking wordt gebracht door te laten zien welke wetgeving op dat moment overbodig wordt. In bijlage 6 is uitgewerkt op welke wijze de huidige wetgeving aangepast kan worden indien de voorstellen van de Commissie gevolgd worden.

In de huidige systematiek is het overigens merkwaardig dat de factor A (de pensioen-aangroei die een rol speelt in het bepalen van de jaarruimte voor de lijfrentepremieaf-trek) van een deelnemer in een eindloonregeling even zwaar meetelt als der factor A in een middelloonregeling. Sterker nog, omdat in veel gevallen het percentage per dienstjaar in een eindloonregeling lager is dan bij een middelloonregeling telt de factor A bij een eindloonregeling praktisch gezien minder zwaar dan bij een middel-loonregeling. Dit wordt in het voorstel van de Commissie echter niet ondervangen, omdat de systematiek vergelijkbaar is.

Ten opzichte van het huidige systeem heeft het door de Commissie beoogde stelsel een aantal voordelen. Het systeem is arbeidsvorm neutraal. Werknemer, ondernemer, ZZp-er hebben allemaal dezelfde ruimte en mogelijkheden om een oudedagsvoorziening op te bouwen. Niet benutte jaarruimte blijft ongelimiteerd in de tijd bestaan en kan dus worden gebruikt wanneer dat nodig en/of mogelijk is. Op deze wijze wordt een optimale afstemming tussen de tweede en de derde pijler gerealiseerd en kan iedere belastingplichtige zijn oudedagsvoorziening laten aansluiten bij zijn indivi-duele situatie en wensen. Tenslotte leidt het voorgestelde stelsel tot een aanmerke-lijke vereenvoudiging in wet- en regelgeving.

7.7. Uitvoeringsaspecten

Het door de Commissie voorgestelde stelsel heeft uitvoeringstechnische consequen-ties voor de belastingdienst, de pensioenuitvoerders en voor de belastingplichtigen. De belastingdienst zal moeten gaan bijhouden hoeveel niet benutte jaarruimte een belastingplichtige nog heeft. Dit kan op dezelfde wijze als nu gebeurt met de oude-dagsreserve. Pensioenuitvoerders zullen de daarvoor benodigde gegevens, zoals de opbouw in de tweede pijler dan wel de beschikbare premie in de tweede pijler aan de belastingdienst moeten renseigneren. Hetzelfde geldt voor levensverzekeraars, ban-ken en belegginstellingen voor de in de derde pijler betaalde en afgetrokken premie. De plicht tot renseigneren van deze gegevens bestaat op dit moment ook al. Op dit moment zijn pensioenuitvoerders verplicht om de jaarlijkse aangroei van de pensi-oenaanspraken (de factor A) op te geven aan de belastingplichtige. Dit wordt vervan-gen door een jaarlijkse opgave van de opbouw dan wel de beschikbare premie in het desbetreffende jaar.

7.8. Toetsing nieuwe stelsel aan geformuleerde uitgangspunten

Eerder heeft de Commissie uitgangspunten geformuleerd waaraan een nieuw stelsel volgens haar moet voldoen. Hieronder toetsen wij het nieuwe stelsel aan deze uitgangspunten.

7.8.1. *Inkomensuitstelgedachte*

In het nieuwe stelsel wordt geen belasting geheven over aanspraken voor toekomstvoorzieningen. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de tweede en de derde pijler. Op het moment dat inkomen wordt verkregen uit hoofde van deze toekomstvoorzieningen wordt belasting geheven. Aan dit uitgangspunt wordt in het nieuwe stelsel derhalve voldaan.

7.8.2. *Arbeidsvormneutraliteit*

In tegenstelling tot het huidige stelsel voor oudedagsvoorzieningen, is het nieuwe stelsel arbeidsvorm neutraal. Dit is wellicht de grootste verdienste van het nieuwe stelsel. Wanneer het nieuwe stelsel wordt ingevoerd kan een niet-werknemer evenveel oudedagsvoorziening opbouwen als een werknemer. Om deze reden is de Commissie vervolgens wel een voorstander van het afschaffen van de oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer. Het nieuwe stelsel biedt namelijk dezelfde mogelijkheden als oudedagsreserve en pensioenopbouw in eigen beheer: er hoeft geen liquiditeitsverlies te zijn ten behoeve van het opbouwen van een oudedagsvoorziening en aan het einde van de opbouwperiode kan ineens een adequate oudedagsvoorziening worden ingekocht. Om deze reden kan ook de stakingslijfrente vervallen.

7.8.3. *Ambitieniveau*

Het voorgestelde stelsel van fiscale behandeling van oudedagsvoorzieningen kent evenals het huidige stelsel een maximum ambitieniveau, dat aansluit bij de door de wetgever bepaalde grens. De vraag welk ambitieniveau gewenst is, is een politieke keuze, waarbij de grens wordt gevormd door het uitgangspunt dat een oudedagsvoorziening in eerste instantie een verzorgingskarakter heeft en geen vermogensopbouw karakter. Het voorgestelde nieuwe stelsel voldoet aan het uitgangspunt van adequaatheid, met name omdat het nieuwe stelsel niet gewijzigd hoeft te worden op het moment dat de overheid besluit dat het inkomensniveau waartoe opbouw van de oudedagsvoorziening begeleid moet worden, aanpassing behoeft. Het nieuwe stelsel kan dan gewoon gehandhaafd blijven, slechts de rekengrootheden wijzigen op dat moment.

7.8.4. *Zekerstellen van de (levenslange) toekomstvoorziening*

Op dit punt brengt het nieuwe stelsel geen wijzigingen, zodat het ook aan dit uitgangspunt voldoet.

7.8.5. *Budgettaire beheersbaarheid*

Het huidige stelsel voor oudedagsvoorzieningen is in de loop der jaren meer budgettair beheersbaar gemaakt. Zo zijn er duidelijke grenzen gesteld aan de fiscale facilitering binnen zowel de tweede als de derde pijler. Omdat het door de Commissie

voorgestelde stelsel voortborduurde op het bestaande stelsel, zal de budgettaire beheersbaarheid naar de verwachting van de Commissie minstens gelijk blijven. Demografische ontwikkelingen zijn – tot op zekere hoogte – voorspelbaar en voorzienbaar. Daarmee zijn ook de aantallen werknemers en de door hen op te bouwen oudedagsvoorzieningen in grote lijnen voorspelbaar. Het voorgestelde stelsel zal de budgettaire beheersbaarheid nog verder kunnen vergroten doordat het een eenvoudiger stelsel is dan het huidige en er een éénduidige wijze is om de fiscale ruimte te bepalen, zonder onderscheid naar tweede en derde pijler.

7.8.6. *Toegankelijkheid versus onbedoeld gebruik*

Het nieuwe systeem is volgens de Commissie toegankelijker dan het huidige systeem. De berekeningen worden immers minder ingewikkeld waardoor de drempel om te bepalen of er fiscale ruimte is voor het opbouwen van een toekomstvoorziening lager wordt. Tevens kan het Pensioenregister een rol spelen bij de uitvoering van het nieuwe stelsel.

7.8.7. *Uitvoerbaarheid*

Het nieuwe stelsel brengt voor wat betreft de opbouwfase van oudedagsvoorzieningen geen wijzigingen aan. Voor wat de uitkeringsfase betreft, is de Commissie van mening dat een oudedagsvoorziening in beginsel levenslang moet zijn. Banken en beleggingsinstellingen zijn hiervoor dan ook niet geschikt.

7.8.8. *Ten slotte*

Het nieuwe stelsel sluit op belangrijke elementen aan bij het huidige systeem. Zo wordt de omkeerregel gehandhaafd en blijven de grenzen van de tweede pijler ongewijzigd. De wijzigingen die wel worden voorgesteld sluiten in grote lijnen aan bij het huidige kader, waardoor het nieuwe stelsel naar de verwachting van de Commissie gemakkelijk kan voortbouwen op de reeds bestaande uitvoeringspraktijk bij verzekeraars en pensioenfondsen. Daarnaast is, naar de mening van de Commissie, het nieuwe stelsel makkelijker uit te leggen aan de burger dan het huidige stelsel. Reden hiervoor is de eenvoud van één stelsel dat consequent wordt uitgevoerd in zowel de tweede als de derde pijler. De Commissie verwacht dan ook dat invoering van het nieuwe stelsel (mits een bepaalde overgangperiode in acht wordt genomen), niet tot noemenswaardige problemen zal leiden.

7.9. **Conclusie**

Het huidige fiscale raamwerk voor pensioen en overige toekomstvoorzieningen is nu bijna twintig jaar oud. De vormgeving van de premieaftrek in de derde pijler is uniek in de Europese Unie. De afgelopen jaren is er veel veranderd in de (fiscale) regelgeving voor pensioen in de tweede pijler (Witteveen, VPL, Pensioenwet). Geconstateerd is dat pensioen en lijfrente sinds 1992 steeds meer naar elkaar zijn toegegroeid, maar nog niet geheel gelijk zijn.

De Commissie is van mening dat het huidige fiscale kader voor pensioen en overige toekomstvoorzieningen in essentie goed en toekomstbestendig is. Dit neemt niet weg dat het aanpassingen wenselijk zijn om het beter aan te laten sluiten bij het huidige tijdsgewricht, gewijzigde behoeften en de technologische ontwikkelingen. De Commissie is van mening dat een betere samenhang tussen de verschillende pensioenpijlers wenselijk en mogelijk is. Bovendien ziet de Commissie niet in waarom de fiscale begeleiding voor de opbouw van een oudedagsvoorziening voor een werknemer anders is dan voor een ondernemer.

Het voorstel dat de Commissie doet is een uitvloeisel van deze gedachten.

Het door de Commissie voorgestelde stelsel voorziet met name in een andere manier van het bepalen van de jaarruimte en de wijze waarop het niet benutte gedeelte daarvan naderhand alsnog kan worden gebruikt. Het brengt op zich geen wijziging in de soorten oudedagsvoorziening die met deze jaarruimte kan worden gefinancierd. Die blijven bestaan, met dien verstande dat de tijdelijke oudedagslijfrente kan vervallen indien ook voor lijfrente de variabelisering mogelijk wordt, zoals dat nu reeds bij pensioenen het geval is.

Geraadpleegde en aangehaalde literatuur

Barr N. en P. Diamond, 'Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions', *International Social Security Review*, Volume 62, number 2, April-June 2009.

Dietvorst G.J.B., 'De drie pijlers van toekomstvoorzieningen en belastingen', Kluwer Deventer 1994.

Dietvorst G.J.B. c.s., '*Gelijke behandeling Pensioen en lijfrente*', Brochures Toekomstvoorzieningen, Universiteit van Tilburg, CompetenceCentre for Pensionresearch.

Dietvorst G.J.B. "Hebben oudedagsreserve en pensioen in eigen beheer nog toekomst?", *Pensioen Magazine* 2009, nummer 10.

Dietvorst G.J.B, C. Hooghiemstra, T. Nijman en A. Oerlemans, "Decumulatie van pensioenrechten", *Netspar NEA Paper*, no. 34, 2010.

Disney R., *Public Pension Reform in Europe: Policies, Prospects and Evaluation*, Blackwell Publishing, Oxford, 2003.

Goudswaard K.P., 'Fiscaal beleid, pensioenen en vergrijzing', in: C.L.J. Caminada, A.M. Haberham, J.H. Hoogteijling en H. Vording (red.), *Belasting met beleid*, Meijersreeks nr. 134, Sdu, Den Haag, 2007, pp. 221-232.

Gutmann D. 'Tax Treatment of Pensions – A Comparative Analysis', *European Taxation*, December 2001.

Kappelle H.M., 'Sturen of volgen? Fiscaal instrumentalisme bij pensioenen en lijfrenten' *Vrije Universiteit Amsterdam* 2005.

Kastelein M.E. e.a. *Gelijke behandeling van pensioen in de werknemers- en ondernemers-sfeer*, Amstelveen 2006.

Kwekel P.J., 'Klassieke woonstaathetfing verliest terrein bij verdragsbeleid particuliere pensioenen', *Pensioen Magazine*, nr. 5, 2009, pag. 30-34.

De Lange P.M.C., *Pensioen regelen en verzekeren*, Kluwer 1994.

De Lange P.M.C., Weg met de omkeerregel! Lang leve de genietingsregel!, Verzekerings Archief, 1998 nr. 1, pag. 14 e.v.

De Lange P.M.C., De omkeerregel en de kabinetsplannen op het gebied van VUT en prepensioen, Verzekerings Archief, 2004, nr. 1, pag. 12 e.v.

Meussen G.T.K., Weekblad Fiscaal Recht nr. 6862, 10 juni 2010, Themanummer Continuïteit en Vernieuwing, blz. 776.

Munnell A. en A. Sundén, 'Pensioenhervormingen in de VS', ESB, 9 februari 2007.

Poelmann E., Enige fiscale aspecten van de oudedagsreserve, 2009.

Sladky M. en T.E. Gibbs, 'The US Pension Protection Act and its impact on employers and employees', Benefits & Compensation International, May 2007.

Schonewille P., Taxing developments, 'Investment & Pensions Europe', februari 2009.

Schuurman B.G.J., 'Het moet allemaal anders', Pensioen Magazine juli 2002.

Stevens L.G.M., 'Belastingheffing naar draagkracht'.

Veld E. ter, 'Gooi de DGA uit de PSW', Pensioen Magazine juli/augustus 1999.

CPB

- Naar een schokbestendig pensioenstelsel. Verkenning van enkele beleidsopties op pensioengebied. Den Haag, oktober 2004, CPB Document, nr. 67.
- Effecten van participatiebeleid. Den Haag, 6 juni 2008, CPB Notitie aan de Commissie Arbeidsmarktparticipatie.

Europese Unie

- Europese Commissie, "Groenboek naar adequate, houdbare en zekere Europese pensioenstelsels", Brussel, 7 juli 2010, COM(2010)365 definitief.
- EC, The future evolution of social protection from a long-term point of view, 2000.
- EC, Interim EPC-SPC Joint Report on Pensions, (2010)221924, Brussels, 21 April 2010.
- Economic Policy Committee, Budgetary challenges posed by ageing populations, EPC/ECFIN/655/01-EN, Brussel, 24 oktober 2001.
- "Aan de slag, de Lissabon-strategie voor groei en werkgelegenheid". Rapport van de groep op hoog niveau onder leiding van Wim Kok, november 2004.
- "Gemeenschappelijke acties voor groei en werkgelegenheid: het communautair Lissabon-programma", COM(2005) 330 definitief.
- "Samen werken aan werkgelegenheid en groei. Een nieuwe start voor de Lissabon-strategie". COM(2005) 24, Brussel, 2 februari 2005.

- Mededeling van de Commissie van 12 oktober 2006 “De demografische toekomst van Europa: probleem of uitdaging?” [COM (2006) 571 def. – Niet in het Publicatieblad verschenen].
- “Kwaliteit en houdbaarheid van de pensioenen: Gezamenlijk verslag inzake doelstellingen en werkmethoden op pensioengebied” (10672/01 ECOFIN 198 SOC 272), Brussel, 23 november 2001.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

- Antwoord Minister Donner op kamervragen van Irrgang (SP) over de rol van de Stichting van de Arbeid bij de compensatieregeling voor woekerpensioenen, 7 juni 2010, kenmerk AV/PB/2010/8549.
- AOW notitie, bijlage bij brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Tweede Kamer van 5 juni 2009 met referentie IVV/FB/2009/12580.

OECD

- Yoo, K.Y. and A. De Serres (2004), “Tax Treatment of Private Pension Savings in OECD Countries”, OECD Economic Studies, Vol. 39, No. 2, pp. 73-110.
- OECD (2009), Pensions at a Glance 2009: Retirement-Income Systems in OECD Countries.
- OECD (2007), Pensions at a Glance 2007: public policies across OECD countries
- OECD (2008). OECD Private Pensions Outlook 2008.
- ‘Pension reform in Chile revisited: what has been learned?’ OECD Social, employment and migration working papers no. 86, April 2009.

SER

- SER, *EU en vergrijzing, Advies over de EU en de gevolgen van de vergrijzing*, Den Haag, 15 februari 2002.
- SER, *Op weg naar pensioenbewustzijn*, 30 januari 2008.
- SER, *Ontwerpadvies Positie zelfstandig ondernemers*, R/2646, 7 oktober 2010.

Diversen

- Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel. Studiecommissie belastingstelsel, Den Haag, 7 april 2010.
- CEA Statistics no 28, *The role of insurance in the provision of pension revenue* September 2007.
- IMF Working Paper, “Tax and Pension reform in the Czech Republic – Implications for growth and debt sustainability.
- ‘Graag of niet’, rapport van de Commissie voor de Belastingherziening, Sdu Uitgevers, Den Haag, 1991.
- The Melbourne Mercer Global Pension Index compares pension systems around the world. The Melbourne Centre for International Studies and Mercer, October 2010.
- United States Agency for International Development, “Pension reform in Eastern Europe and Eurasia: experiences and lessons learned”, October 2005.
- Zelfstandige, loontrekker en fiscus, Rapport van de Commissie Van Soest 1971.

- Pensioen: “Onzekere zekerheid”, Een analyse van het beleggingsbeleid en het risicobeheer van de Nederlandse pensioenfondsen, Commissie Beleggingsbeleid en Risicobeheer (“Commissie Frijns”), 19 januari 2010.
- Een sterke tweede pijler, Naar een toekomstbestendig stelsel van aanvullende pensioenen, Commissie Toekomstbestendigheid Aanvullende Pensioenregelingen (“Commissie Goudswaard”), 27 januari 2010.
- SEO, *Ontwikkelingen op de markt voor vrijwillige aanvullingen op het pensioen*, Amsterdam, december 2004.

Bijlage 1: Fiscaliteit in internationaal perspectief

Fiscale behandeling pensioenopbouw en-uitkeringen

Er bestaat internationaal een grote variëteit in de fiscale behandeling van pensioenopbouw en-uitkeringen. In principe zijn er drie aangrijpingspunten voor de belastingheffing over pensioen, namelijk de betaalde premies, de beleggingsopbrengsten bij de pensioenuitvoerder en de pensioenuitkeringen. In vrijwel alle landen zijn de bijdragen van werkgevers en/of werknemers aan een pensioenregeling (tot op zekere hoogte) aftrekbaar en in de meeste landen worden de bijdragen van de werkgever niet in het belastbare inkomen van de werknemer gerekend. In Nederland is dit ook de situatie; er wordt in dit verband gesproken over de omkeerregel. De voorwaarden waaraan een regeling moet voldoen om door de fiscus te worden erkend variëren echter sterk, evenals de maximale hoogte van de aftrekbare bedragen. De meeste landen verlenen vrijstelling van belastingheffing voor de beleggingsopbrengsten en vermogenswinsten van pensioenuitvoerders. Vrijwel alle landen belasten de pensioenuitkeringen van individuele gepensioneerden, ongeacht of deze als periodieke uitkering dan wel als uitkering ineens worden uitbetaald. De gehanteerde tarieven en de hoogte van de belastingvrije bedragen zijn echter sterk verschillend. In sommige landen geldt voor uitkeringen ineens een gunstiger tarief of zelfs een volledige vrijstelling, terwijl een uitkering ineens in andere landen juist weer helemaal verboden is.

De fiscale behandeling van pensioen wordt vaak weergegeven in een afkorting van drie letters. Weergegeven wordt de fiscale behandeling van respectievelijk de betaalde premies, de beleggingsopbrengsten van de pensioenverzekeraar en pensioenuitkeringen. De letters in de afkorting (E of T) staan voor vrijgesteld of belast (of in het Engels: exempt en taxed). In onderstaande tabel staat voor een aantal landen aangegeven welk systeem zij hanteren.¹

---

1. Bronnen: P. Schonewille, Taxing developments, 'Investment & Pensions Europe', februari 2009, p. 30 en eigen onderzoek.

Tabel 1: Fiscale behandeling van pensioen

	EET	ETT	TEE
Australië	X		
België	X		
Chili	X		
Cyprus		X	
Denemarken		X	
Duitsland	X		X
Estland	X		
Finland	X		
Frankrijk	X		
Griekenland	X		
Groot-Brittannië	X		
Hongarije			X
Ierland	X		
Italië		X	
Japan	X		
Luxemburg			X
Malta (geen tweede pijler)			
Nederland	X		
Oostenrijk	X		
Polen			X
Portugal	X		
Spanje	X		
Tsjechië		X	
Verenigde Staten	X		
Zweden		X	

De verschillende fiscale behandeling van bedrijfspensioenregelingen kan in grensoverschrijdende situaties tot (theoretische) problemen leiden. Zo kan een werknemer die zijn werkzame leven in een TEE-staat doorbrengt maar zich na zijn pensioen in een

EET-staat vestigt, met dubbele belastingheffing worden geconfronteerd. Omgekeerd kan een werknemer die in een EET-staat werkt en in een TEE-staat met pensioen gaat, dubbel onbelast blijven.² Wanneer de fiscale behandeling van bedrijfspensioenen in alle lidstaten hetzelfde regime zou volgen, zijn de problemen niet opgelost. Want binnen eenzelfde regime zijn er erg veel verschillen. Er is geen garantie dat wanneer twee lidstaten hetzelfde regime volgen, in alle gevallen dubbele belastingheffing (of dubbele belastingvrijstelling) voorkomen kan worden.³

Mededeling Europese Commissie

De Europese Commissie heeft in 2001 een mededeling gepubliceerd over de opheffing van fiscale barrières voor grensoverschrijdende pensioenregelingen binnen de Europese Unie.⁴ In deze mededeling onderkent de Europese Commissie dat de verschillen tussen de lidstaten met betrekking tot de fiscale aspecten van aanvullende pensioenen voortvloeien uit meer fundamentele keuzen ten aanzien van de structuur van de pensioensystemen. Op grond daarvan overweegt de Europese Commissie niet om wetgevende maatregelen voor te stellen om de belastingheffing van pensioenen te harmoniseren. Desondanks zou de Europese Commissie een bredere acceptatie verwelkomen van de regel dat premies aftrekbaar, beleggingsopbrengsten en vermogenswinsten van pensioeninstellingen vrijgesteld en uitkeringen belast zijn (dus het EET systeem), aangezien het op één lijn brengen van de regimes in de lidstaten op basis van dit beginsel de problemen met dubbele belasting en dubbele niet-belasting zou helpen te verminderen.

De Europese Commissie is van oordeel dat nationale regels die een gelijke behandeling in de weg staan van pensioen- en levensverzekeringen die worden afgesloten bij een in een andere lidstaat gevestigde pensioeninstelling een discriminerende fiscale behandeling inhouden, hetgeen een belangrijk obstakel vormt voor grensoverschrijdende pensioenregelingen en de arbeidsmobiliteit. Aangezien de lidstaten volgens de Europese Commissie reeds op grond van het EG-Verdrag gehouden zijn alle discriminerende bepalingen op te heffen zal de Europese Commissie de fiscale regimes van de lidstaten controleren en de nodige stappen ondernemen teneinde de daadwerkelijke naleving van de fundamentele vrijheden van het EG-Verdrag te garanderen, inclusief het aanhangig maken van zaken bij het Hof van Justitie op grond van artikel 226 van het EG-Verdrag. Het Europese Hof van Justitie heeft in dit kader veel werk verricht (zie de volgende paragraaf).

De Europese Commissie meent dat uitwisseling van informatie op basis van de richtlijn wederzijdse bijstand bij heffing de beste manier is om inkomsten van de lidstaten te waarborgen en de belangen van een volledig functionerende interne pensioenmarkt te

2. In de praktijk zullen beide situaties zich waarschijnlijk niet voordoen als gevolg van de Verdragen ter voorkoming van dubbele belastingheffing die veel landen met elkaar gesloten hebben. Zie voor een uiteenzetting over de belastingverdragen die Nederland heeft gesloten en het Nederlandse verdragsbeleid: P.J. Kwekel, 'Klassieke woonstaathetfing verliest terrein bij verdragsbeleid particuliere pensioenen', *Pensioen Magazine*, nr. 5, 2009, pag. 30-34.
3. Zie voor een uitvoerige uiteenzetting over deze problematiek bijvoorbeeld: D. Gutmann, 'Tax Treatment of Pensions – A Comparative Analysis', *European Taxation*, December 2001, p. 8-12.
4. Mededeling van 19 april 2001, COM(2001) 214 def.

bevorderen. Daarbij doet de Europese Commissie tevens een voorstel voor de minimaal automatisch uit te wisselen informatie.

Arresten Europese Hof van Justitie

De fiscale regelgeving van de lidstaten mag het vrije verkeer van goederen, diensten en kapitaal niet belemmeren. Er zijn bij het Europese Hof van Justitie verschillende procedures tegen lidstaten gevoerd waarvan de fiscale wetgeving wel belemmerend werkte. Zo hanteerde een aantal lidstaten voor de aftrekbaarheid van pensioen- en lijfrentepremies de voorwaarde dat de betrokken uitvoerder in die lidstaat gevestigd moest zijn. De premie betaald aan een niet in die lidstaat gevestigde uitvoerder was daarentegen niet aftrekbaar. Enkele voorbeelden van procedures die over dit onderwerp zijn gevoerd, zijn de volgende.

- Danner (3 oktober 2002, zaak C-136/00): Finland accepteerde geen aftrek van premies betaald aan een Duits beroepspensioenfonds. Het Europese Hof van Justitie achtte de Finse regelgeving in strijd met het Europese recht maar gaf wel aan dat grensoverschrijdende pensioenopbouw op zich niet fiscaal gefacilieerd hoeft te worden indien de uitkeringen onbelast blijven.
- Skandia (26 juni 2003, zaak C-422/01): De Zweedse fiscale behandeling van betaalde pensioenpremies aan een verzekeraar die in een andere lidstaat was gevestigd was anders dan de fiscale behandeling van pensioenpremies indien deze zijn betaald aan een pensioenverzekeraar die in Zweden is gevestigd. Dit verschil in behandeling was volgens het Hof niet in overeenstemming met het Europese recht.
- Europese Commissie – Denemarken (30 januari 2007, zaak C-150/04): Denemarken liet fiscaal geen buitenlandse verzekeraars toe. Fiscale begunstiging van pensioenovereenkomsten enkel met in eigen land gevestigde pensioeninstellingen was volgens het Hof in strijd met de Europese regelgeving.
- Europese Commissie – België (5 juli 2007, zaak C-522/04): Volgens de Belgische belastingwetgeving waren pensioenpremies alleen aftrekbaar als deze werden betaald aan een in België gevestigde verzekeraar. En overdracht van kapitaal of afkoopwaarden waren alleen onbelast bij overdracht aan een in België gevestigde verzekeraar. Het Hof oordeelde dat beide punten in strijd zijn met het Gemeenschapsrecht.

Bijlage 2: pensioen- en lijfrentepremies 1985 – 2007

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van:

- de in rekening gebrachte pensioen- en lijfrentepremies in de periode 1990-2007 als percentage van het nationaal inkomen;
- de opbrengst van loon- en inkomstenbelasting in de periode 1990-2007 als percentage van het nationaal inkomen.

In rekening gebrachte pensioen- en lijfrentepremies 1985-2007 (totalen pensioenfondsen en verzekeraars) t.o.v. nationaal inkomen (bron: nationale rekeningen)

Jaar	In rekening gebrachte pensioen-premies (miljoenen)	In rekening gebrachte levensverzekeringspremies (miljoenen)	In rekening gebrachte totale premies (miljoenen)	Nationaal inkomen (miljoenen)	Als percentage van het nationaal inkomen	
1985	6984	2824	9808	172139	5.7	
1986	6860	3076	9936	177334	5.6	
1987	6736	1659	8395	179954	4.7	
1988	6968	2403	9371	186300	5.0	
1989	6598	2887	9485	197521	4.8	
1990	7187	3857	11044	205249	5.4	
1991	7576	4687	12263	217784	5.6	
1992	8333	4169	12502	225485	5.5	BH I
1993	8957	4169	13126	233585	5.6	
1994	9398	4649	14047	248372	5.7	
1995	9105	5744	14849	264570	5.6	BH II
1996	9990	6649	16639	275460	6.0	
1997	11622	7638	19260	297491	6.5	
1998	12743	8463	21206	306321	6.9	
1999	14042	8996	23038	334069	6.9	Witteveen

Jaar	In rekening gebrachte pensioen- premies (miljoenen)	In rekening gebrachte le- vensverzeke- ringspremies (miljoenen)	In rekening gebrachte totale pre- mies (mil- joenen)	Natio- naal in- komen (miljoe- nen)	Als percentage van het natio- naal inkomen	
2000	15313	10929	26242	365672	7.2	
2001	18291	11417	29708	385245	7.7	IB 2001
2002	22572	12538	35110	400041	8.8	
2003	26506	12785	39291	410907	9.6	BP 2003
2004	28851	13206	42057	430835	9.8	
2005	30764	11217	41981	440176	9.5	
2006	29560	10779	40339	476147	8.5	
2007	28921	10036	38957	494819*	7.9	VPL
2008	29651	9411	39062	494334*	7.9	

* Voorlopig cijfer

Opbrengsten loon- en inkomstenbelasting 1992-2007 in miljoenen euro t.o.v. het nationaal inkomen (bron: nationale rekeningen)

Jaar	loon- en inkomstenbelasting	als % nationaal inkomen
1992	28778	12,76
1993	30911	13,23
1994	24681	9,94
1995	23079	8,72
1996	22512	8,17
1997	20897	7,02
1998	21121	6,9
1999	21836	6,54
2000	23553	6,44
2001	24607	6,39
2002	29502	7,37
2003	29168	7,1

2004	27355	6,35
2005	31221	7,09
2006	35163	7,35
2007	40023*	8,09
2008	40506*	8,19

Aantal belastingplichtigen dat lijfrentepremie aftrekt en gemiddeld bedrag aan afgetrokken premie per belastingplichtige (bron: oratie H.M. Kappelle)

Jaar	Aantal	gemiddeld
1990	324000	4600
1991	355000	4600
1992	331000	3900
1993	355000	3500
1994	491000	3000
1995	680000	3000
1996	872000	2700
1997	1059000	2500
1998	1218000	2600
1999	1393000	2600
2000	1486000	2700
2001	1479000	1630
2002	1489000	1570
2003		
2004		
2005		
2006		
2007		

Bijlage 3: deelname levensloop en spaarloon

	Jaar	Totaal werknemers × 1 000	Levensloop- regeling × 1 000		Spaarloon- regeling × 1 000	
Totaal werknemers	2006	6153	230	3,74%	2474	40,21%
Totaal werknemers	2007	6293	259	4,12%	2352	37,37%
Totaal werknemers	2008	6428	270	4,20%	2196	34,16%
Totaal werknemers	2009*	6418	249	3,88%	2159	33,64%

(*) Voorlopige raming

Bron: CBS Statline, 2 juli 2010

Tabel: Spaartegoeden en aantal rekeningen van huishoudens naar spaarvorm (stand per 31 december)

	2008	2009	
	Tegoed		Aantal rekeningen
	<i>min euro</i>		<i>× 1000</i>
Multichannel sparen ¹	130 497	167 264	16 278
Internetsparen	27 037	39 333	4 148
Duurzame spaarvormen	×	5 852	105
Sparen t.b.v. beleggen	5 297	5 712	767
Spaarloon	3 819	4 275	3 821
Jeugdsparen	3 394	3 552	2 491
Banksparen totaal	612	2 425	237
Banksparen voor pensioenopbouw	×	1 142	100
Banksparen voor pensioenuitkering	×	950	28

	2008	2009	
	Tegoed		Aantal rekeningen
	<i>min euro</i>		<i>× 1000</i>
Banksparen voor eigenwoningschuld	×	333	110
Sparen in vreemde valuta	×	97	4
Overige spaarvormen	90 634	56 272	3 475
Totaal ²	266 371	284 782	31 325

1) Multichannel sparen betreft spaarrekeningen waarbij stortingen en opnamen zowel via internet, telefonisch, met overschrijvingsformulieren als persoonlijk bediend op het bankkantoor kunnen plaatsvinden of met een combinatie van deze vier manieren.
2) Het totaal kan afwijken van de som van de spaarvormen als gevolg van afrondingen.

X = geheim

Bron: CPB, persbericht 27 april 2010

Bijlage 4: Berekening op basis van beschikbare premie

In de eerste zes kolommen wordt aan de hand van het staffelbesluit bepaald wat de maximale beschikbare premie is die in de tweede pijler kan worden betaald. Deze staat uiteindelijk in de kolom "premie". Daarnaast wordt aan de hand van de jaarruimte formule bepaald wat de maximale lijfrentepremie in de derde pijler is. Deze staat uiteindelijk in de kolom "jaarruimte". De kolom "delta" geeft het verschil aan. Tot leeftijd 40 is de jaarruimte groter dan de beschikbare premie, daarna geldt het omgekeerde.

Leeftijd	salaris	franchise pensioen	Pensioengrondslag	premiepercentage	Premie	franchise jaarruimte	jaarruimte delta	inflatie
21	30000	12466	17534	0,090	1578	11345	3171	-1593
23	30900	12715	18185	0,090	1637	11572	3286	-1649
24	31827	12970	18857	0,090	1697	11803	3404	-1707
25	32782	13229	19553	0,108	2112	12039	3526	-1415
26	33765	13494	20272	0,108	2189	12280	3652	-1463
27	34778	13763	21015	0,108	2270	12526	3783	-1513
28	35822	14039	21783	0,108	2353	12776	3918	-1565
29	36896	14320	22577	0,108	2438	13032	4057	-1619
30	38003	14606	23397	0,125	2925	13292	4201	-1276
31	39143	14898	24245	0,125	3031	13558	4349	-1319
32	40317	15196	25122	0,125	3140	13829	4503	-1363
33	41527	15500	26027	0,125	3253	14106	4662	-1408
34	42773	15810	26963	0,125	3370	14388	4825	-1455
35	43628	16126	27502	0,152	4180	14676	4922	-742
36	44501	16449	28052	0,152	4264	14969	5020	-756

37	45391	16778	28613	0,152	4349	15269	5121	-772
38	46299	17113	29186	0,152	4436	15574	5223	-787
39	47225	17455	29769	0,152	4525	15886	5328	-803
40	48169	17805	30365	0,183	5557	16203	5434	123
41	49133	18161	30972	0,183	5668	16528	5543	125
42	50115	18524	31591	0,183	5781	16858	5654	128
43	51117	18894	32223	0,183	5897	17195	5767	130
44	52140	19272	32868	0,183	6015	17539	5882	133
45	52661	19658	33004	0,221	7294	17890	5911	1383
46	53188	20051	33137	0,221	7323	18248	5940	1383
47	53720	20452	33268	0,221	7352	18613	5968	1384
48	54257	20861	33396	0,221	7381	18985	5996	1384
49	54799	21278	33521	0,221	7408	19365	6024	1384
50	55347	21704	33644	0,266	8949	19752	6051	2898
51	55901	22138	33763	0,266	8981	20147	6078	2903
52	56460	22580	33880	0,266	9012	20550	6105	2907
53	57025	23032	33993	0,266	9042	20961	6131	2911
54	57595	23493	34102	0,266	9071	21380	6156	2915

Leeftijd	salaris	franchise pensioen	Pensioengrondslag	premiepercentage	Premie	franchise jaarruimte	jaarruimte delta	inflatie
55	57595	23963	33632	0,320	10762	21808	6084	4679
56	57595	24442	33153	0,320	10609	22244	6010	4599
57	57595	24931	32664	0,320	10453	22689	5934	4519
58	57595	25429	32166	0,320	10293	23143	5857	4436
59	57595	25938	31657	0,320	10130	23605	5778	4352
60	57595	26457	31138	0,383	11926	24077	5698	6228
61	57595	26986	30609	0,383	11723	24559	5616	6107
62	57595	27525	30069	0,383	11517	25050	5533	5984
63	57595	28076	29519	0,383	11306	25551	5447	5858
64	57595	28637	28957	0,383	11091	26062	5361	5730
65	57595	29210	28385	0,383	10871	26583	5272	5599
Totaal					285159	228181	56978	

Bijlage 5: Berekening op basis van middelloon

In de eerste zes kolommen wordt aan de hand van een opbouwpercentage van 2,25 per jaar bepaald wat de pensioenopbouw in de tweede pijler is. Deze staat uiteindelijk in de kolom "pensioen". Dit bedrag aan pensioen wordt op basis van de omgekeerde factoren van artikel 15, lid 2, onder a Uitvoeringsbesluit Inkomstenbelasting 2001 omgerekend naar een premie. Deze staat in de kolom "premie". Daarnaast wordt aan de hand van de jaarruimte formule bepaald wat de maximale lijfrentepremie in de derde pijler is. Deze staat uiteindelijk in de kolom "jaarruimte". De kolom "delta" geeft het verschil aan. Tot leeftijd 44 is de jaarruimte groter dan de ruimte in de tweede pijler daarna geldt het omgekeerde.

leeftijd	Salaries	franchise pensioen	pensioengrondslag	pensioen	premie	franchise jaarruimte	jaarruimte	delta	inflatie
21	30000	12466	17534	395	1314	11345	3171	-1858	1,02
23	30900	12715	18185	409	1362	11572	3286	-1923	
24	31827	12970	18857	424	1413	11803	3404	-1991	
25	32782	13229	19553	440	1760	12039	3526	-1766	
26	33765	13494	20272	456	1824	12280	3652	-1828	
27	34778	13763	21015	473	1891	12526	3783	-1892	
28	35822	14039	21783	490	1960	12776	3918	-1957	
29	36896	14320	22577	508	2032	13032	4057	-2025	
30	38003	14606	23397	526	2506	13292	4201	-1695	
31	39143	14898	24245	546	2597	13558	4349	-1753	
32	40317	15196	25122	565	2691	13829	4503	-1812	
33	41527	15500	26027	586	2788	14106	4662	-1874	
34	42773	15810	26963	607	2888	14388	4825	-1938	
35	43628	16126	27502	619	3639	14676	4922	-1283	
36	44501	16449	28052	631	3711	14969	5020	-1309	

37	45391	16778	28613	644	3786	15269	5121	-1335
38	46299	17113	29186	657	3861	15574	5223	-1362
39	47225	17455	29769	670	3938	15886	5328	-1389
40	48169	17805	30365	670	4782	16203	5434	-652
41	49133	18161	30972	697	4976	16528	5543	-567
42	50115	18524	31591	711	5075	16858	5654	-579
43	51117	18894	32223	725	5177	17195	5767	-590
44	52140	19272	32868	740	5280	17539	5882	-602
45	52661	19658	33004	743	6186	17890	5911	275
46	53188	20051	33137	746	6211	18248	5940	271
47	53720	20452	33268	749	6235	18613	5968	267
48	54257	20861	33396	751	6259	18985	5996	263
49	54799	21278	33521	754	6283	19365	6024	259
50	55347	21704	33644	757	7570	19752	6051	1519
51	55901	22138	33763	760	7597	20147	6078	1519
52	56460	22580	33880	762	7623	20550	6105	1518
53	57025	23032	33993	765	7648	20961	6131	1517

leeftijd	Salaries	franchise pensioen	pensioengrondslag	pensioen	premie	franchise jaarruimte	jaarruimte	delta	inflatie
54	57595	23493	34102	767	7673	21380	6156	1516	
55	57595	23963	33632	757	9459	21808	6084	3375	
56	57595	24442	33153	746	9324	22244	6010	3315	
57	57595	24931	32664	735	9187	22689	5934	3253	
58	57595	25429	32166	724	9047	23143	5857	3190	
59	57595	25938	31657	712	8904	23605	5778	3125	
60	57595	26457	31138	701	10005	24077	5698	4307	
61	57595	26986	30609	689	9835	24559	5616	4219	
62	57595	27525	30069	677	9661	25050	5533	4129	
63	57595	28076	29519	664	9484	25551	5447	4037	
64	57595	28637	28957	652	9304	26062	5361	3943	
65	57595	29210	28385	639	9120	26583	5272	3848	
					243864		228181	15684	

Bijlage 6: wijziging artikelen Wet IB 2001 en Wet LB 1964

In deze bijlage wordt een eerste aanzet gegeven voor mogelijke wijzigingen in de Wet IB 2001 en de Wet LB 1964 aan de hand van de voorstellen van de Commissie. De bijbehorende uitvoeringsregelingen en –besluiten zullen ook aangepast moeten worden.

Artikel 1.7. Lijfrenten en pensioenen

1. In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder lijfrente:
  - a. een aanspraak volgens een overeenkomst van *levensverzekering* (artikel 3.117) op vaste en gelijkmatige periodieke uitkeringen die eindigen uiterlijk bij overlijden, welke aanspraak niet kan worden afgekocht, vervreemd, prijsgegeven, of formeel of feitelijk tot voorwerp van zekerheid kan dienen, anders dan op grond van artikel 3.126, eerste lid, onderdeel d, onder 2°, of ten behoeve van uitstel van betaling op grond van artikel 25, vijfde lid, Invorderingswet 1990, alsmede de met een zodanige aanspraak verband houdende aanspraak op winstuitkeringen;
  - b. een aanspraak op het tegoed van een *lijfrentespaarrekening* of op de waarde van een *lijfrentebeleggingsrecht* (artikel 3.126a), welke aanspraak niet kan worden afgekocht, vervreemd, prijsgegeven, of formeel of feitelijk tot voorwerp van zekerheid kan dienen, anders dan op grond van artikel 3.126a, tweede lid, onderdeel c, onder 2°, of ten behoeve van uitstel van betaling op grond van artikel 25, vijfde lid, Invorderingswet 1990, alsmede de met een zodanige aanspraak verband houdende aanspraak op winstuitkeringen.
2. In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder *pensioenregeling*:
  - a. een pensioenregeling overeenkomstig de wettelijke bepalingen van de loonbelasting;
  - b. een pensioenregeling waaraan deelneming verplicht is op grond van de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000, de Wet op het notarisambt of de Wet verplichte beroepspensioenregeling;
  - c. een regeling van een andere mogendheid, die volgens de belastingwetten van dat land, welke naar aard en strekking overeenkomen met de Nederlandse loonbelasting of de inkomstenbelasting, als een pensioenregeling wordt beschouwd;
  - d. een pensioenregeling van een internationale organisatie.
3. Aanspraken op periodieke uitkeringen waarvan de uitkeringen zijn ingegaan en waarvan de hoogte van de uitkeringen niet voor de gehele uitkeringsperiode in geldeenheden is vastgesteld, worden gelijkgesteld met aanspraken op vaste en

gelijkmatige periodieke uitkeringen indien de aanspraken en uitkeringen voldoen aan bij ministeriële regeling te stellen regels.

Alle bepalingen ten aanzien van de oudedagsreserve kunnen vervallen.

Artikel 3.83. Pensioen in grensoverschrijdende situaties

1. Tot loon wordt gerekend de waarde in het economische verkeer van opgebouwde aanspraken uit een *pensioenregeling*, indien de belastingplichtige die werknemer of gewezen werknemer is in de zin van de wettelijke bepalingen van de loonbelasting en aan wie het pensioen is toegezegd, ophoudt binnenlands belastingplichtige te zijn anders dan door overlijden, of indien na zijn overlijden de gerechtigde tot de uitkeringen ophoudt binnenlands belastingplichtige te zijn. Onder ophouden binnenlands belastingplichtig te zijn wordt mede verstaan de situatie waarin de belastingplichtige voor de toepassing van de Belastingregeling voor het Koninkrijk of een verdrag ter voorkoming van dubbele belasting wordt geacht geen inwoner van Nederland meer te zijn.
2. Tot loon wordt gerekend, tenzij het eerste lid toepassing vindt, de waarde in het economische verkeer van opgebouwde aanspraken uit een *pensioenregeling* indien de verplichtingen waarop de aanspraken berusten, geheel of gedeeltelijk zijn ondergebracht bij een ander lichaam dan bedoeld in artikel 19a, eerste lid, onderdelen a, b, d, e en f, van de Wet op de loonbelasting 1964.
3. De waarde van de opgebouwde aanspraken wordt verminderd met de waarde van de aanspraken die niet ten laste is gekomen van belastbaar inkomen uit werk en woning.
4. Indien het eerste of het tweede lid toepassing vindt met betrekking tot de waarde van aanspraken die op grond van het eerste of tweede lid dan wel artikel 7.2, achtste lid, onderdeel a, eveneens is begrepen in het belastbare inkomen uit werk en woning van een vorig kalenderjaar, wordt, onder bij ministeriële regeling te stellen voorwaarden, het belastbare inkomen uit werk en woning van dat vorige kalenderjaar met die waarde van de aanspraken verlaagd. De inspecteur vermindert dienovereenkomstig de conserverende aanslag over dat jaar bij voor bezwaar vatbare beschikking. Rechtsmiddelen tegen deze beschikking kunnen uitsluitend betrekking hebben op de grootte van de vermindering.
5. Indien artikel 19b van de Wet op de loonbelasting 1964 toepassing heeft gevonden, wordt het loon verminderd met de waarde van de aanspraken die tot het loon zijn gerekend met toepassing van het tweede lid, voorzover de belasting ter zake van de waarde van die aanspraken is voldaan.
6. Bij algemene maatregel van bestuur worden aanwijzingen gegeven met betrekking tot de bepaling van de waarde in het economische verkeer van de opgebouwde aanspraken.
7. Op verzoek van de belastingplichtige wordt, indien de waarde van aanspraken op grond van het eerste of tweede lid dan wel artikel 7.2, achtste lid, onderdeel a, is begrepen in het belastbare inkomen uit werk en woning van een vorig kalenderjaar, en
  - 1°. wordt voldaan aan de voorwaarden voor uitstel van betaling bedoeld in artikel 25, vijfde lid, van de Invorderingswet 1990, en

- 2°. de verplichtingen waarop de aanspraken berusten geheel zijn ondergebracht bij een verzekeraar als bedoeld in artikel 19a, eerste lid, onderdelen a, b, d, e of f, van de Wet op de loonbelasting 1964, het belastbare inkomen uit werk en woning van dat vorige kalenderjaar met die waarde van de aanspraken verlaagd. De inspecteur vermindert dienovereenkomstig de conserverende aanslag over dat jaar bij voor bezwaar vatbare beschikking. Rechtsmiddelen tegen deze beschikking kunnen uitsluitend betrekking hebben op de grootte van de vermindering.
8. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld op grond waarvan om doelmatigheidsredenen toepassing van het eerste en tweede lid achterwege kan blijven.

Afdeling 3.7. Uitgaven voor inkomensvoorzieningen

Artikel 3.124. Uitgaven voor inkomensvoorzieningen

1. Uitgaven voor inkomensvoorzieningen zijn de op de belastingplichtige drukkende:
  - a. premies voor lijfrenten als bedoeld in artikel 1.7, eerste lid, onderdeel a, die dienen ter compensatie van een pensioentekort tot de in de artikelen 3.127, 3.128 en 3.129 genoemde bedragen;
  - b. premies voor lijfrenten als bedoeld in artikel 1.7, eerste lid, onderdeel a, waarvan de termijnen toekomen aan een meerderjarig invalide kind of kleinkind en uitsluitend eindigen bij het overlijden van de gerechtigde;
  - c. premies voor aanspraken op periodieke uitkeringen en verstrekkingen ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval, waarvan de uitkeringen toekomen aan de belastingplichtige en
  - d. bijdragen ingevolge artikel 66a, derde lid, Algemene nabestaandenwet.
2. Waar in deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verwezen naar een lijfrente als bedoeld in artikel 3.124 wordt daaronder tevens verstaan een tegoed van een lijfrentespaarrekening als bedoeld in artikel 3.126a of de waarde van een lijfrentebeleggingsrecht als bedoeld in artikel 3.126a.

Artikel 3.125. Lijfrentevoorzieningen

Vervangen (eerste opzet):

Toegestane lijfrentevormen:

- Oudedagslijfrente, definities conform art. 18, lid 1, onderdeel a ten 1^e Wet LB 1964, art. 18a, leden 4 tot en met 6 Wet LB 1964, art. 18d Wet LB 1964.
- Nabestaandenlijfrente, definities conform art. 18, lid 1, onderdeel a ten 2^e en 3^e en lid 2, onderdeel bWet LB 1964, art. 18b, leden 6 en 7 Wet LB 1964, art. 18c, leden 4 tot en met 6 Wet LB 1964, art. 18d Wet LB 1964.

Artikel 3.126. Toegelaten aanbieders

1. Premies voor lijfrenten als bedoeld in artikel 1.7, eerste lid, onderdeel a, worden alleen in aanmerking genomen indien zij zijn verschuldigd aan:
  - a. een van de volgende verzekeraars die de lijfrenteverplichting rekent tot het binnenlandse ondernemingsvermogen:

- 1°. een verzekeraar als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht;
- 2°. een in Nederland wonend natuurlijk persoon die niet is de echtgenoot, of een in Nederland gevestigd lichaam, mits de lijfrenten zijn bedongen als tegenprestatie voor de overdracht van een onderneming of een gedeelte van een onderneming aan die persoon of dat lichaam, maar tot ten hoogste het bedrag van de met of bij die overdracht behaalde winst en het bedrag van de afnemingen van de oudedagsreserve volgens artikel 3.70 in het jaar van de overdracht;
- b. een lichaam dat volgens artikel 5, eerste lid, onderdeel b, van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 is vrijgesteld van die belasting;
- c. een niet in Nederland gevestigd pensioenfonds of lichaam dat het levensverzekeringsbedrijf uitoefent, mits de premies worden voldaan ter vrijwillige voortzetting van een *pensioenregeling* of terzake van een lijfrente die reeds voor het ontstaan van de binnenlandse belastingplicht is verzekerd bij dat fonds of dat lichaam en dat fonds of lichaam voldoet aan door Onze Minister te stellen voorwaarden;
- d. een pensioenfonds of lichaam dat bevoegd het verzekeringsbedrijf uitoefent, anders dan bedoeld in de onderdelen a, b en c, dat door Onze Minister, onder door hem te stellen voorwaarden, is aangewezen en dat zich tegenover Onze Minister heeft verplicht:
  - 1°. te voldoen aan voorwaarden met betrekking tot het verschaffen van inlichtingen over de uitvoering van de regeling, en
  - 2°. zekerheid te stellen voor de invordering van de belasting die is verschuldigd door toepassing van de artikelen 3.133, 3.135 en 3.136, dan wel de belastingplichtige zich heeft verplicht deze zekerheid te stellen.
- 2. Voor premies voor aanspraken op periodieke uitkeringen en verstrekkingen ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval is het eerste lid, onderdelen a, onder 1°, b, c, en d van overeenkomstige toepassing.
- 3. Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld met betrekking tot de in het eerste lid, onderdeel d, bedoelde aanwijzing.

Artikel 3.126a. Uitgaven voor inkomensvoorzieningen via een lijfrentespaarrekening of een lijfrentebeleggingsrecht

- 1. Met premies voor lijfrenten als bedoeld in artikel 1.7, eerste lid, onderdeel a, die dienen ter compensatie van een pensioentekort als bedoeld in artikel 3.124, eerste lid, onderdeel a, worden gelijkgesteld de bedragen die door de belastingplichtige zijn overgemaakt naar een door hem bij een kredietinstelling als omschreven in het tweede lid aangehouden geblokkeerde rekening (lijfrentespaarrekening) of die door hem zijn overgemaakt naar een beheerder van een beleggingsinstelling als omschreven in dat lid, ter verkrijging van een of meer geblokkeerde rechten van deelneming in die instelling (lijfrentebeleggingsrecht), waarbij:
  - a. de met de overgemaakte bedragen behaalde rendementen worden bijgeboekt op de lijfrentespaarrekening, onderscheidenlijk worden aangewend ter verkrijging van lijfrentebeleggingsrechten, en

- b. het tegoed van de lijfrentespaarrekening, onderscheidenlijk de waarde van het lijfrentebeleggingsrecht, uitsluitend kan worden aangewend ter verkrijging van een lijfrente als bedoeld in artikel 3.125, dan wel overeenkomstig de in het vierde tot en met zevende lid opgenomen voorwaarden uitsluitend kan worden uitgekeerd in termijnen.

Met betrekking tot deze overgemaakte bedragen is artikel 3.126 niet van toepassing.

- 2. Een kredietinstelling of beheerder als bedoeld in het eerste lid is:
  - a. een financiële onderneming die ingevolge de Wet op het financieel toezicht in Nederland het bedrijf van bank mag uitoefenen, mits deze onderneming de verplichting ingevolge de lijfrentespaarrekening voor de heffing van de vennootschapsbelasting rekent tot het binnenlandse ondernemingsvermogen;
  - b. een financiële onderneming die ingevolge de Wet op het financieel toezicht in Nederland het bedrijf van beleggingsinstelling mag uitoefenen, en die is gevestigd in Nederland;
  - c. een onderneming of instelling die bevoegd als kredietinstelling of als beheerder van een beleggingsinstelling optreedt, anders dan bedoeld in onderdeel a onderscheidenlijk onderdeel b, die door Onze Minister, onder door hem te stellen voorwaarden, is aangewezen en die zich tegenover Onze Minister heeft verplicht:
    - 1°. te voldoen aan voorwaarden met betrekking tot het verschaffen van inlichtingen over de uitvoering van de regeling, en
    - 2°. zekerheid te stellen voor de invordering van de belasting die is verschuldigd door de toepassing van de artikelen 3.133 en 3.136, dan wel de belastingplichtige zich heeft verplicht deze zekerheid te stellen.
- 3. De rekeninghouder van een lijfrentespaarrekening en de houder van een lijfrentebeleggingsrecht worden hierna aangeduid als verzekeringnemer en ook overigens gelijkgesteld met verzekeringnemer.
- 4. Voor zover het tegoed van de lijfrentespaarrekening, onderscheidenlijk de waarde van het lijfrentebeleggingsrecht niet is aangewend ter verkrijging van een lijfrente als bedoeld in artikel 3.125, dient het tegoed van de rekening, onderscheidenlijk de waarde van het recht in vaste en gelijkmatige termijnen met een gelijke tussenperiode van ten hoogste een jaar te worden uitgekeerd. Voorts geldt daarbij:
  - a. bij in leven zijn van de verzekeringnemer:
    - 1°. dat de termijnen aan hem worden uitgekeerd en de eerste termijn wordt uitgekeerd uiterlijk in het kalenderjaar waarin hij de leeftijd van 70 bereikt;
    - 2°. dat, ingeval de eerste termijn wordt uitgekeerd vóór het kalenderjaar waarin hij de leeftijd van 65 jaar bereikt, de periode tussen de eerste termijn en de laatste termijn ten minste 20 jaar bedraagt, vermeerderd met het aantal jaren dat de verzekeringnemer jonger is dan 65 jaar ten tijde van het uitkeren van de eerste termijn;
    - 3°. dat, ingeval de eerste termijn wordt uitgekeerd na het kalenderjaar waarin hij de leeftijd van 64 jaar heeft bereikt, de periode tussen de eerste termijn en de laatste termijn ten minste 5 jaar bedraagt indien het gezamenlijke bedrag aan termijnen in een kalenderjaar niet meer beloopt dan € 20 479,

- en ten minste 20 jaar bedraagt indien het gezamenlijke bedrag aan termijnen in een kalenderjaar meer beloopt dan dat bedrag;
- 4°. dat, ingeval de uitkering van de eerste termijn plaatsvindt binnen zes maanden na het overlijden van de partner of gewezen partner van de verzekeringnemer, in afwijking van het onder 2° en 3° bepaalde, de periode tussen de eerste termijn en de laatste termijn ten minste 5 jaar bedraagt;
- b. bij overlijden van de verzekeringnemer terwijl ingevolge onderdeel a nog geen termijnen zijn ingegaan:
- 1°. dat de termijnen direct ingaan en worden uitgekeerd aan een natuurlijk persoon;
  - 2°. dat, ingeval de termijnen toekomen aan een bloed- of aanverwant, niet zijnde de partner of gewezen partner, in de rechte lijn of in de tweede of derde graad van de zijlijn die ouder is dan 30 jaar, de periode tussen de eerste termijn en de laatste termijn ten minste 20 jaar bedraagt;
  - 3°. dat, ingeval de termijnen toekomen aan een bloed- of aanverwant, niet zijnde de partner of gewezen partner, in de rechte lijn of in de tweede of derde graad van de zijlijn die jonger is dan 30 jaar, de periode tussen de eerste termijn en de laatste termijn hetzij ten minste 5 jaar bedraagt doch nimmer meer dan het aantal jaren dat deze bloed- of aanverwant jonger is dan 30 jaar ten tijde van het uitkeren van de eerste termijn, hetzij ten minste 20 jaar bedraagt;
  - 4°. dat, ingeval de termijnen toekomen aan een ander persoon dan bedoeld onder 2° en 3°, de periode tussen de eerste termijn en de laatste termijn ten minste 5 jaar bedraagt.
5. In afwijking van het eerste lid mag het tegoed van een lijfrentespaarrekening, onderscheidenlijk de waarde van een lijfrentebeleggingsrecht, waarvan de termijnen nog niet zijn ingegaan, in één termijn worden uitgekeerd, mits de waarde in het economische verkeer van dat tegoed, onderscheidenlijk van dat recht, op het onmiddellijk aan het tijdstip van uitkering voorafgaande tijdstip niet meer bedraagt dan € 4146. Voor de toepassing van de eerste volzin worden lijfrentespaarrekeningen en lijfrentebeleggingsrechten die de belastingplichtige aanhoudt bij eenzelfde kredietinstelling of beheerder van een beleggingsinstelling, geacht tezamen één rekening onderscheidenlijk één beleggingsrecht te vormen.
6. Indien ingevolge het vierde lid, onderdeel a of b, termijnen zijn ingegaan en de genietter van de termijnen voor uitkering van de laatste termijn overlijdt, gaat het recht op de nog niet uitgekeerde termijnen over op zijn erfgenamen.
7. Artikel 1.7, derde lid, is van overeenkomstige toepassing met betrekking tot de termijnen, bedoeld in het vierde lid en zesde lid.
8. Voor de toepassing van deze wet en de daarop berustende bepalingen en van de Wet op de loonbelasting 1964 en de daarop berustende bepalingen worden de termijnen, bedoeld in het vierde lid, vijfde lid en zesde lid, gelijkgesteld met periodieke uitkeringen en verstrekkingen.
9. Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld met betrekking tot de in het tweede lid, onderdeel c, bedoelde aanwijzing.

10. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld voor de toepassing van dit artikel.

Artikel 3.127. In aanmerking te nemen premies voor oudedagsvoorzieningen

Vervangen (eerste opzet):

1. Indien de belastingplichtige bij de aanvang van het kalenderjaar nog niet de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt kan hij premies voor oudedagsvoorzieningen in aanmerking nemen tot een bedrag van de maximale premie jaarruimte: pensioengrondslag x opbouwpercentage x factor
  - a. Oudedagsvoorzieningen bestaan uit pensioen en lijfrente
  - b. Pensioengrondslag: gezamenlijke bedrag in het voorafgaande kalenderjaar van de winst uit onderneming vóór de ondernemersaftrek, het belastbare loon, het belastbare resultaat uit overige werkzaamheden en de belastbare periodieke uitkeringen en verstrekkingen van de belastingplichtige, verminderd met een bedrag dat overeenkomt met de AOW-franchise uit artikel 18a, lid 8, onderdeel a Wet LB 1964.
  - c. Opbouwpercentage: maximum opbouwpercentage voor een middelloonregeling als bedoeld in artikel 18a, lid 2 Wet LB 1964.
  - d. Factor:

Indien de belastingplichtige bij het begin van het kalenderjaar	factor
15 jaar of ouder, doch jonger dan 20 jaar is	2,78
20 jaar of ouder, doch jonger dan 25 jaar is	3,33
25 jaar of ouder, doch jonger dan 30 jaar is	4,00
30 jaar of ouder, doch jonger dan 35 jaar is	4,76
35 jaar of ouder, doch jonger dan 40 jaar is	5,88
40 jaar of ouder, doch jonger dan 45 jaar is	7,14
45 jaar of ouder, doch jonger dan 50 jaar is	8,33
50 jaar of ouder, doch jonger dan 55 jaar is	10,00
55 jaar of ouder, doch jonger dan 60 jaar is	12,50
60 jaar of ouder, doch jonger dan 65 jaar is	14,29

2. De maximale fiscale ruimte voor oudedagsvoorzieningen kan benut worden door premies t.b.v. een pensioenregeling en/of een lijfrente.
3. Berekening benutte ruimte voor een pensioenregeling:
  - a. Eindloon- en middelloonregeling: de aan het voorafgaande kalenderjaar toe te rekenen aangroei van het bedrag van de jaarlijkse uitkeringen van de aan de belastingplichtige toekomende aanspraken volgens een pensioenregeling voor zover deze aangroei het gevolg is van de toeneming van de diensttijd in dat kalenderjaar.
  - b. Premieovereenkomst: betaalde premie ex art. 18a, lid 3 Wet LB 1964.

4. Indien de belastingplichtige in de voorafgaande kalenderjaren minder premies voor lijfrenten in aanmerking heeft genomen dan mogelijk was op grond van bovenstaande artikelen kan hij, op bij zijn aangifte gedaan verzoek, het niet aangewende bedrag, voorzover dit niet in een eerder jaar op grond van dit lid in aanmerking is genomen, in het kalenderjaar alsnog in aanmerking nemen.
5. Rentevergoeding over niet benutte jaarruimte xxx.
6. Kan vervallen
7. Kan vervallen

Artikel 3.130. Tijdstip aftrek premies voor lijfrenten

1. Premies voor *lijfrenten* komen voor aftrek in aanmerking op het tijdstip waarop deze zijn betaald of verrekend, voorzover de verrekening niet leidt tot een schuldig gebleven bedrag.
3. Bij wijziging van binnenlandse belastingplicht in buitenlandse belastingplicht in het kalenderjaar kan de belastingplichtige premies voor lijfrenten naar bij de aangifte gemaakte keuze aanmerken als premies die zijn betaald of verrekend in de periode van binnenlandse belastingplicht in het kalenderjaar, indien de premies zijn betaald of verrekend in de periode van de buitenlandse belastingplicht in het kalenderjaar of binnen de in het tweede lid, onderdelen a en b, bedoelde periode na afloop van het kalenderjaar.

Afdeling 3.8. Negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen

Artikel 3.132. Negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen

Negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen zijn teruggaven van uitgaven voor inkomensvoorzieningen.

Artikel 3.133. Uitbreiding begrip negatieve uitgaven bij handelen in strijd met de voorwaarden

1. Voorzover zich met betrekking tot een aanspraak op *lijfrente* of periodieke uitkeringen als bedoeld in artikel 3.124, eerste lid, onderdelen b en c, artikel 3.125 of artikel 3.126a een in het tweede lid genoemde omstandigheid voordoet, worden de premies en bedragen die zijn betaald voor die aanspraak en het daarover behaalde rendement (artikel 3.137) bij de verzekeringnemer dan wel, indien deze is overleden, bij de gerechtigde tot de aanspraak als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking genomen.
2. Het eerste lid vindt toepassing indien:
  - a. het een aanspraak als bedoeld in artikel 3.124, eerste lid, onderdeel b of onderdeel c, betreft en de aanspraak zodanig wordt gewijzigd dat deze niet langer aan de in dat onderdeel gestelde voorwaarden voldoet;
  - b. het een aanspraak als bedoeld in artikel 3.125 betreft en de aanspraak – beoordeeld vanuit de verzekeringnemer – zodanig wordt gewijzigd dat deze niet langer aan de in dat artikel gestelde voorwaarden voldoet;
  - c. het een aanspraak als bedoeld in artikel 3.125 betreft en de aanspraak zodanig wordt gewijzigd dat indien de gewijzigde aanspraak van begin af aan zou zijn bedongen het op grond van de artikelen 3.127 en 3.129 in totaal aanmerking te

- nemen bedrag aan premies voor lijfrenten lager zou zijn geweest dan het in aftrek gebrachte bedrag;
- d. de aanspraak wordt afgekocht of vervreemd, behoudens ingeval een aanspraak op *lijfrente* of periodieke uitkeringen waarvan nog geen termijnen zijn vervallen, in één bedrag wordt uitgekeerd en de waarde in het economische verkeer van die aanspraak op het onmiddellijk aan het tijdstip van afkoop voorafgaande tijdstip niet meer bedraagt dan € 4146; deze uitkering in één bedrag wordt als een termijn van lijfrente aangemerkt. Artikel 3.126a, vijfde lid, tweede volzin, is van overeenkomstige toepassing;
  - e. de aanspraak formeel of feitelijk voorwerp van zekerheid wordt, anders dan ten behoeve van uitstel van betaling op grond van artikel 25, vijfde lid, van de Invorderingswet 1990;
  - f. het een aanspraak betreft waarvoor als verzekeraar optreedt een persoon of lichaam als bedoeld in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel a, onder 2°, en de aanspraak wordt prijsgegeven, behoudens voorzover de aanspraak niet voor verwezenlijking vatbaar is;
  - g. de verzekeraar of de in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel d, onder 2°, bedoelde belastingplichtige niet langer voldoet aan de in artikel 3.126 gestelde voorwaarden;
  - h. de lijfrenteverplichting overgaat, of beoordeeld aan het einde van het kalenderjaar in enig voorafgaand jaar is overgegaan, op een ander pensioenfonds of lichaam dat bevoegd is het levensverzekeringsbedrijf te uitoefenen dan bedoeld in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel a, onder 1°, onderdeel b of onderdeel d, ter verwerving van pensioenrechten in het kader van de aanvaarding van een dienstbetrekking buiten Nederland teneinde een pensioenbreuk als gevolg van deze aanvaarding te voorkomen;
  - i. de lijfrenteverplichting, anders dan bedoeld onder h, geheel of gedeeltelijk overgaat op een andere verzekeraar dan bedoeld in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel a, onder 1°, onderdeel b of onderdeel d, of
  - j. de aanspraak bij het einde van het kalenderjaar is ondergebracht bij een verzekeraar als bedoeld in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel c;
  - k. een pensioentekort waarvoor premies voor lijfrenten in aanmerking zijn genomen op de voet van artikel 3.127, eerste of tweede lid, nadien wordt gecompenseerd door middel van verbetering van een aanspraak ingevolge een pensioenregeling.
3. Een aanspraak op lijfrente die op de contractueel overeengekomen datum nog niet komt tot uitkering van termijnen omdat de omvang van die termijnen nog moet worden vastgesteld, wordt op de hierna aangeduide uiterste datum geacht te zijn afgekocht indien op die datum nog geen termijnen zijn vastgesteld of omzetting in een andere zodanige aanspraak nog niet heeft plaatsgevonden. De uiterste datum is 31 december van het kalenderjaar volgend op het kalenderjaar van de contractueel overeengekomen datum bij leven en 31 december van het tweede kalenderjaar volgend op het kalenderjaar van de contractueel overeengekomen datum bij overlijden, welke termijn door de inspecteur kan worden verlengd wanneer door bijzondere omstandigheden de omvang van de termijnen niet eerder is vastgesteld of omzetting nog niet heeft plaatsgevonden.

4. Onder overgang van de lijfrente verplichting wordt mede verstaan herverzekering indien de lijfrente is bedongen bij een verzekeraar als bedoeld in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel a, onder 2°, of artikel 3.131, tweede lid.
5. Het tweede lid, aanhef en onderdeel i, heeft mede betrekking op verplichtingen die betrekking hebben op aanspraken op periodieke uitkeringen en verstrekkingen ter zake van invaliditeit, ziekte of ongeval.
6. Voorzover voor de belasting die betrekking heeft op de premies voor een aanspraak, en het daarover behaalde rendement, die volgens het eerste lid in samenhang met het tweede lid, onderdelen h en j, als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking zijn genomen, uitstel van betaling is verleend volgens artikel 25, vijfde lid, van de Invorderingswet 1990, wordt het eerste lid voor het overige geacht geen toepassing te hebben gevonden op die premies en het behaalde rendement.
7. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld met betrekking tot het bepaalde in het tweede lid, aanhef en onderdeel k.
8. Met betrekking tot een inkomensvoorziening via een lijfrentespaarrekening of lijfrentebeleggingsrecht worden onder de in het tweede lid genoemde omstandigheden mede begrepen omstandigheden die overeenkomen met de in het tweede lid omschreven omstandigheden.

Artikel 3.134. Handelingen die niet leiden tot een negatieve uitgave

1. Voorzover een *lijfrente* als bedoeld in de artikelen 3.124 en 3.125 wordt omgezet in een ander zodanig recht, wordt het tweede recht beschouwd als een voortzetting van het eerste.
2. Artikel 3.133 is niet van toepassing indien een belastingplichtige in het kader van de verdeling van een gemeenschap bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed, ter voldoening of afkoop van een verplichting tot het doen van periodieke uitkeringen of verstrekkingen als bedoeld in artikel 3.101, eerste lid, onderdeel b, of ter voldoening aan een verplichting tot verevening van pensioenrechten:
  - a. een aanspraak op periodieke uitkeringen geheel of gedeeltelijk vervreemdt aan zijn binnenlands belastingplichtige gewezen echtgenoot;
  - b. zijn binnenlands belastingplichtige gewezen echtgenoot aanwijst als onherroepelijk begunstigde van een dergelijke aanspraak of
  - c. een dergelijke aanspraak omzet in een aanspraak die voor zijn binnenlands belastingplichtige gewezen echtgenoot een aanspraak is als bedoeld in de artikelen 3.124 en 3.125.
3. In de gevallen, bedoeld in het tweede lid, kan, in afwijking van artikel 3.125, eerste lid, de aanspraak zodanig worden gewijzigd dat de uitkeringen onmiddellijk na het tijdstip van de wijziging ingaan en uiterlijk eindigen bij het overlijden van de gewezen echtgenoot.
4. In de gevallen, bedoeld in het tweede lid, wordt de gewezen echtgenoot aangemerkt als verzekeringnemer van de aanspraak op periodieke uitkeringen.
5. Onze Minister kan voor gevallen of groepen van gevallen waarin artikel 3.133, tweede lid, onderdeel a, b of c, gezien de strekking van dit artikel tot onbillijkheden leidt, onder door hem te stellen voorwaarden bepalen dat dit onderdeel a, b of c niet van toepassing is.

6. Onze Minister kan onder door hem te stellen voorwaarden bepalen dat artikel 3.133, tweede lid, onderdeel i, niet van toepassing is indien de lijfrenteverplichting overgaat in verband met de overdracht van de onderneming van een verzekeraar als bedoeld in artikel 3.126, eerste lid, onderdeel a, onder 2°, of artikel 3.131, tweede lid.

Artikel 3.135. Specifieke uitbreiding begrip negatieve uitgaven bij beroepspensioenen

1. Als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen van de verzekeringnemer dan wel, indien deze is overleden, de gerechtigde worden mede in aanmerking genomen de premies voor aanspraken uit een pensioenregeling als bedoeld in artikel 1.7, tweede lid, onderdeel b, en het daarover behaalde rendement (artikel 3.137) voorzover:
  - a. de aanspraak zodanig wordt gewijzigd dat deze niet langer is aan te merken als een aanspraak uit een zodanige pensioenregeling;
  - b. de aanspraak zodanig wordt gewijzigd dat deze geheel of gedeeltelijk niet langer bestaat uit een recht op belastbare periodieke uitkeringen of verstrekkingen;
  - c. de aanspraak wordt afgekocht of vervreemd;
  - d. de aanspraak formeel of feitelijk voorwerp van zekerheid wordt, anders dan ten behoeve van uitstel van betaling op grond van artikel 25, vijfde lid, van de Invorderingswet 1990, of
  - e. de verplichting inzake de aanspraak geheel of gedeeltelijk overgaat op een andere instelling dan de instelling waarbij de aanspraak op grond van de in artikel 1.7, tweede lid, onderdeel b, genoemde wettelijke regelingen is ondergebracht.
2. Voor de toepassing van dit artikel alsmede van de artikelen 3.136 en 3.137 wordt degene die verplicht is de premies voor de aanspraak te betalen, aangemerkt als de verzekeringnemer.
3. Voorzover een in het eerste lid bedoelde aanspraak wordt omgezet in een andere zodanige aanspraak, wordt de tweede aanspraak beschouwd als een voortzetting van de eerste.
4. Het eerste lid, onderdelen a en c, is niet van toepassing indien de belastingplichtige in het kader van scheiding van tafel en bed of echtscheiding de aanspraak geheel of gedeeltelijk vervreemdt aan zijn binnenlands belastingplichtige echtgenoot of gewezen echtgenoot dan wel omzet in een zodanige aanspraak met als gerechtigde die echtgenoot of gewezen echtgenoot. Voor de toepassing van deze wet wordt de verkregen of omgezette aanspraak geacht de voortzetting te zijn van de eerste aanspraak.
5. Onze Minister kan onder door hem te stellen voorwaarden bepalen dat het eerste lid, onderdeel e, niet van toepassing is.

Artikel 3.136. Uitbreiding begrip negatieve uitgaven bij emigratie

1. Bij de belastingplichtige die anders dan door overlijden ophoudt binnenlands belastingplichtige te zijn, worden indien hij verzekeringnemer, dan wel indien deze is overleden, gerechtigde is, de premies voor aanspraken als bedoeld in artikel 3.124, eerste lid, onderdelen a, b en c, die als uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aftrek zijn gebracht en de premies voor aanspraken als bedoeld in artikel 1.7, tweede lid, onderdeel b, alsmede het over die premies behaalde rendement als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking genomen. Bij de toepassing van de eerste volzin blijven premies voor aanspraken als bedoeld in artikel 3.124, eerste lid, onderdeel c, waarvan de uitkeringen zijn ingegaan buiten beschouwing. Onder ophouden binnenlands belastingplichtig te zijn wordt mede verstaan de situatie waarin de belastingplichtige voor de toepassing van de Belastingregeling voor het Koninkrijk of een verdrag ter voorkoming van dubbele belasting wordt geacht geen inwoner van Nederland meer te zijn.
2. Indien het eerste lid als gevolg van een regeling ter voorkoming van dubbele belasting niet kan worden toegepast, worden in afwijking in zoverre van dat lid slechts de aldaar bedoelde premies als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking genomen. De ingevolge de vorige volzin in aanmerking te nemen premies voor aanspraken waarvan de uitkeringen zijn ingegaan, worden in aanmerking genomen tot ten hoogste het bedrag van de waarde in het economische verkeer van de aanspraak op het tijdstip dat onmiddellijk voorafgaat aan de in het eerste lid bedoelde omstandigheid.
3. Bij de belastingplichtige die anders dan door overlijden ophoudt binnenlands belastingplichtige te zijn en, in het kader van een dienstbetrekking of vroegere dienstbetrekking van hemzelf of van een ander, een aanspraak ingevolge een pensioenregeling heeft verkregen, worden, indien artikel 3.83, eerste lid, als gevolg van een regeling ter voorkoming van dubbele belasting niet kan worden toegepast, voorts als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking genomen de aanspraken en bijdragen ingevolge die pensioenregeling voor zover deze aanspraken en bijdragen ingevolge artikel 3.81 niet tot het loon zijn gerekend. Het eerste lid, derde volzin, en het tweede lid, tweede volzin, zijn van overeenkomstige toepassing.
4. Ingeval de belastingplichtige binnen tien jaar na toepassing van het eerste lid onderscheidenlijk artikel 3.83, eerste lid, inwoner wordt van een staat als bedoeld in het tweede of derde lid, wordt het belastbare inkomen uit werk en woning van het kalenderjaar waarin de toepassing van het eerste lid onderscheidenlijk artikel 3.83, eerste lid, heeft plaatsgevonden verlaagd met het ingevolge de toepassing van het eerste lid onderscheidenlijk artikel 3.83, eerste lid, in dat belastbare inkomen uit werk en woning begrepen bedrag en verhoogd met het bedrag dat in aanmerking zou zijn genomen bij toepassing van het tweede onderscheidenlijk derde lid.
5. Ingeval de belastingplichtige na toepassing van het tweede, derde of vierde lid anders dan door overlijden ophoudt inwoner te zijn van een staat als bedoeld in het tweede lid onderscheidenlijk derde lid en op dat moment niet binnenlands belastingplichtige wordt, is het eerste lid onderscheidenlijk artikel 3.83, eerste lid, van overeenkomstige toepassing, mits niet meer dan tien jaar zijn verstreken sinds

het tijdstip waarop de belastingplichtige is opgehouden binnenlands belastingplichtige te zijn. Het ingevolge de eerste volzin als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen onderscheidenlijk als loon in aanmerking te nemen bedrag wordt verminderd met het bedrag dat met toepassing van het tweede of vierde lid onderscheidenlijk derde of vierde lid als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking is genomen.

6. Voorzover voor de belasting die betrekking heeft op de premies voor een aanspraak, en het daarover behaalde rendement, die volgens het eerste of vijfde lid als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking zijn genomen uitstel van betaling is verleend volgens artikel 25, vijfde lid, van de Invorderingswet 1990, worden het eerste en vijfde lid voor het overige geacht geen toepassing te hebben gevonden op die premies en het behaalde rendement. De eerste volzin is van overeenkomstige toepassing met betrekking tot de premies, bedoeld in het tweede lid, en de aanspraken en bijdragen, bedoeld in het derde lid.
7. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld met betrekking tot de bepaling van de omvang van de premies, bedoeld in het tweede lid, en de aanspraken en bijdragen, bedoeld in het derde lid.
8. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld op grond waarvan om doelmatigheidsredenen toepassing van het eerste tot en met vijfde lid achterwege kan blijven.

Artikel 3.137. In aanmerking te nemen bedrag bij uitbreidingen van het begrip negatieve uitgaven

1. Voor de toepassing van de artikelen 3.133, 3.135 en 3.136, eerste, vijfde en zesde lid wordt het bedrag aan in aanmerking te nemen premies en bedragen en het daarover behaalde rendement ter zake van een aanspraak of een gedeelte van een aanspraak gesteld op de waarde in het economische verkeer van die aanspraak of dat gedeelte op het tijdstip dat onmiddellijk voorafgaat aan dat waarop zich de in die artikelen bedoelde omstandigheid voordoet. Daarbij wordt de waarde in het economische verkeer van een aanspraak waarvan nog geen uitkeringen zijn vervallen, tenminste gesteld op de premies en bedragen die voor de aanspraak of een gedeelte van de aanspraak zijn betaald doch niet als negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking zijn genomen.
2. Voor de toepassing van het eerste lid en de artikelen 3.133, 3.135 en 3.136, eerste, vijfde en zesde lid blijft buiten beschouwing het behaalde rendement over een periode waarin de belastingplichtige geen binnenlands belastingplichtige is geweest.

Artikel 3.138. Verminderingen en voorkoming dubbeltellingen

1. Voorzover bij een binnenlandse belastingplichtige de negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen die op grond van artikel 3.133, tweede lid, onderdelen h of j, of artikel 3.136 in aanmerking worden genomen, eveneens zijn begrepen in het belastbare inkomen uit werk en woning van een vorig kalenderjaar, wordt, onder bij ministeriële regeling te stellen voorwaarden, het belastbare inkomen uit werk en woning van dat vorig kalenderjaar met de daarin begrepen negatieve uitgaven verlaagd. De verlaging vindt plaats door vermindering van de conserverende aanslag

over dat jaar bij voor bezwaar vatbare beschikking van de inspecteur. Rechtsmiddelen tegen deze beschikking kunnen uitsluitend betrekking hebben op de grootte van de vermindering.

2. In een kalenderjaar bedraagt het volgens artikel 3.133, tweede lid, onderdelen h en j, en artikel 3.136 in totaal in aanmerking te nemen bedrag aan negatieve uitgaven ter zake van een aanspraak niet meer dan de waarde in het economische verkeer van die aanspraak, waarbij de negatieve uitgaven in de volgorde waarin deze opkomen zo veel mogelijk worden toegerekend aan een periode van binnenlandse belastingplicht.
3. Voorzover de belasting die betrekking heeft op in aanmerking genomen negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen wordt voldaan, en die negatieve uitgaven eveneens zijn begrepen in het belastbare inkomen uit werk en woning van een ander kalenderjaar, wordt het belastbare inkomen uit werk en woning van dat andere kalenderjaar met die daarin begrepen negatieve uitgaven verlaagd. Het eerste lid, tweede en derde volzin, is van overeenkomstige toepassing.
4. Indien bij een belastingplichtige in een kalenderjaar negatieve uitgaven voor inkomensvoorzieningen in aanmerking zijn genomen en hij voor de belasting die daarop betrekking heeft uitstel van betaling heeft volgens artikel 25, vijfde lid, van de Invorderingswet 1990, wordt, indien de omstandigheid waarvoor deze negatieve uitgaven in aanmerking zijn genomen zich niet meer voordoet, op zijn verzoek het belastbare inkomen uit werk en woning van dat jaar verminderd met die daarin begrepen negatieve uitgaven. Deze bepaling is van toepassing in bij ministeriële regeling te bepalen gevallen en onder bij die regeling te stellen voorwaarden. Het eerste lid, tweede en derde volzin, is van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk 10A. Overgangsrecht ten gevolge van wijzigingswetten

Artikel 10a.1. Overgangsrecht in verband met afschaffing per 1 januari 2006 van premieaftrek voor overbruggingslijfrenten

1. Op aanspraken die uitsluitend dan wel mede betrekking hebben op lijfrenten als bedoeld in artikel 3.125, eerste lid, onderdeel c, zoals dit onderdeel luidde op 31 december 2005, blijven de op die datum geldende bepalingen die verband houden met de aanspraken op dergelijke lijfrenten van toepassing, voor zover de aanspraken voortvloeien uit premies die vóór 1 januari 2006 in aanmerking zijn genomen als uitgaven voor inkomensvoorzieningen.
2. Indien ter zake van een overeenkomst waarin een aanspraak is opgenomen die mede betrekking heeft op lijfrenten als bedoeld in artikel 3.125, eerste lid, onderdeel c, zoals dit onderdeel luidde op 31 december 2005, ook na 31 december 2005 nog premies worden voldaan, worden die premies geacht geen betrekking te hebben op lijfrenten als bedoeld in genoemd onderdeel c.
3. Indien ter zake van een overeenkomst waarin een aanspraak is opgenomen die uitsluitend of mede betrekking heeft op lijfrenten als bedoeld in artikel 3.125, eerste lid, onderdeel c, zoals dit onderdeel luidde op 31 december 2005, ook na 31 december 2005 nog premies worden voldaan, is aanwending van opgebouwde aanspraken voor lijfrenten als bedoeld in genoemd onderdeel c slechts mogelijk tot ten hoogste een bedrag gelijk aan de waarde in het economische verkeer van die

aanspraak op 31 december 2005. Voor zover de in de eerste volzin bedoelde aanspraken tot een hoger bedrag dan de aldaar bedoelde waarde worden aangewend voor lijfrenten als bedoeld in genoemd onderdeel c, is artikel 3.133, eerste lid, van overeenkomstige toepassing.

Uitvoeringsbesluit inkomstenbelasting 2001

Artikel 15. Uitgaven voor oudedagsvoorzieningen; in aanmerking te nemen premies voor lijfrenten; aangroei van pensioenaanspraken

1. Voor de toepassing van artikel xxx van de wet, verstrekt de verzekeraar van een pensioen als bedoeld in artikel 1.7, tweede lid, onderdelen a en b, van de wet aan de belastingplichtige een opgave van de aan een kalenderjaar toe te rekenen aangroei van de aan hem toekomende aanspraken die recht geven op een levenslange inkomensvoorziening bij ouderdom, voor zover deze aangroei het gevolg is van de toeneming van de diensttijd in het kalenderjaar.
2. De aan een kalenderjaar toe te rekenen aangroei van pensioenaanspraken, bedoeld in het eerste lid, wordt bepaald als volgt:
  - a. bij een aan een beschikbare premie gerelateerde levenslange inkomensvoorziening bij ouderdom: door de op het kalenderjaar betrekking hebbende premies
  - b. bij overige aan het inkomen gerelateerde levenslange inkomensvoorzieningen bij ouderdom: door het opbouwpercentage van het kalenderjaar van de aan de belastingplichtige toekomende pensioenaanspraken te vermenigvuldigen met de pensioengrondslag van het kalenderjaar.
3. De opgave van de aangroei van pensioenaanspraken wordt door de verzekeraar binnen tien maanden na afloop van het kalenderjaar waarop de pensioenaangroei betrekking heeft, aan de belastingplichtige verstrekt.
4. De pensioengrondslag, bedoeld in het tweede lid, onderdeel b, wordt bepaald door het pensioengevend inkomen van het kalenderjaar te verminderen met het in het kalenderjaar ingevolge de pensioenregeling in aanmerking genomen bedrag ter zake van uitkeringen als bedoeld in artikel 9 van de Algemene Ouderdomswet.
5. Ingeval het pensioen op grond van de in de pensioenregeling vastgestelde ingangsdatum eerder ingaat dan bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd en er geen sprake is van een aan een beschikbare premie gerelateerde levenslange inkomensvoorziening bij ouderdom, wordt de in het eerste lid bedoelde aangroei gesteld op de met toepassing van het tweede lid, onderdeel b, bepaalde aangroei, vermenigvuldigd met de volgende factor:

In de pensioenregeling vastgestelde ingangsdatum	factor
64 jaar of ouder, doch jonger dan 65 jaar	2/1,85
63 jaar of ouder, doch jonger dan 64 jaar	2/1,71
62 jaar of ouder, doch jonger dan 63 jaar	2/1,59
61 jaar of ouder, doch jonger dan 62 jaar	2/1,48
jonger dan 61 jaar	2/1,38.

Pensioenwet

Artikel 38. Verstrekken informatie aan deelnemers jaarlijks

1. De pensioenuitvoerder verstrekt de deelnemer jaarlijks:
  - a. een opgave van de verworven pensioenaanspraken;
  - b. een opgave van de reglementair te bereiken pensioenaanspraken;
  - c. informatie over toeslagverlening; en
  - d. een opgave van de aan het voorafgaande kalenderjaar toe te rekenen aangroei van pensioenaanspraken overeenkomstig artikel 3.127 van de Wet inkomstenbelasting 2001 en de daarop berustende bepalingen.
2. De in het eerste lid bedoelde informatie wordt verstrekt in de vorm van een door de pensioenuitvoerders op te stellen uniform pensioenoverzicht.
3. De in het eerste lid bedoelde informatie kan in afwijking van het bepaalde in artikel 49 elektronisch ter beschikking worden gesteld indien de verworven pensioenaanspraak minder bedraagt dan het op basis van artikel 66 bepaalde bedrag, tenzij de deelnemer hiertegen bezwaar maakt.
4. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de in het eerste lid bedoelde opgaven en informatie en de wijze waarop deze worden verstrekt.

Selectie van verschenen geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap

- 190 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de verhouding tussen goed koopmansgebruik en normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd
- 191 Rapport van de Commissie belastingrecht/NBW
- 192 Fiscale boete
- 193 Rapport van de Commissie ter bestudering van de betekenis van de Algemene wet bestuursrecht voor het fiscale procesrecht
- 194 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de betekenis van de Algemene wet bestuursrecht voor het fiscale procesrecht
- 195 De toekomst van de vermogensbelasting. Inleidingen door prof. mr. Ch.P.A. Geppaart, prof. dr S. Cnossen en prof. mr. T. Blokland
- 196 Rapport van de Commissie ter bestudering van het verschijnsel internationale belastingvlucht van lichamen, en van maatregelen daartegen
- 197 Beschouwingen over het begrip analytische inkomstenbelasting
- 198 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van het verschijnsel internationale belastingvlucht van lichamen, en van maatregelen daartegen
- 199 Rapport van de Commissie ter bestudering van de belastingheffing van concerns volgens artikel 15 Wet op de vennootschapsbelasting 1969
- 200 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de belastingheffing van concerns volgens artikel 15 Wet op de vennootschapsbelasting 1969
- 201 Rapport van de Commissie ter bestudering van de herziening van de belastingrechtspraak
- 202 Rapport van de Commissie ter bestudering van de BTW-heffing ten aanzien van grensoverschrijdende goederenbewegingen binnen de EU
- 203 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de herziening van de belastingrechtspraak
- 204 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de BTW-heffing ten aanzien van grensoverschrijdende goederenbewegingen binnen de EU
- 205 Fiscale concurrentie en Europees. monetair beleid. Inleidingen door mr. F.C. de Hosson, prof. mr. B.H. ter Kuile en prof. dr. J.J. Sijben
- 206 Rapport van de Commissie ter bestudering van vertegenwoordiging in het belastingrecht
- 207 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van vertegenwoordiging in het belastingrecht

- 208 Tekst en bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de mogelijkheid van belastingheffing over vermogensmutaties
- 209 Rapport van de Commissie pensioenen internationaal
- 210 De inpassing van de familyrust in het Nederlandse civiele en fiscale recht
- 211 Bespreking van het rapport van de Commissie pensioenen internationaal
- 212 Reflecties bij de Belastingherziening 2001
- 213 Veranderende aangrijpingspunten voor de belastingheffing (VAB)
- 214 Samenwerkingsverbanden in de omzetbelasting
- 215 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de veranderde aangrijpingspunten voor de belastingheffing (VAB)
- 216 Bespreking van het rapport van de Commissie ter bestudering van de samenwerkingsverbanden in de omzetbelasting
- 217 Fiscale aspecten van leasing
- 218 Bespreking van het rapport van de Commissie fiscale aspecten van leasing
- 219 De vestigingsplaatsficties in de IB, de Vpb en de dividendbelasting
- 220 Bespreking van het rapport van de Commissie Preadvies Vestigingsplaatsficties
- 221 Preadvies en bespreking van het preadvies BTW-heffing van verenigingen
- 222 Hoger beroep in het belastingrecht Preadvies en bespreking van het preadvies
- 223 Rapport en bespreking van het rapport Samenwerkingsverbanden en ondernemingswinst
- 224 Preadvies en bespreking van het preadvies De toekomst van Goed Koopmansgebruik na de invoering van International Financial Reporting Standards in 2005
- 225 Nieuw feit en navordering. Ontstaan, inhoud en werkelijkheid van het voor navordering vereiste nieuwe feit
- 226 De terbeschikkingstellingsregeling in de inkomstenbelasting
- 227 De terbeschikkingstellingsregeling in de inkomstenbelasting. Bespreking van het rapport van de Commissie Terbeschikkingstellingsregeling
- 228 Aftrek van rente in de vennootschapsbelasting, in het bijzonder art. 10a: ongewijzigd handhaven, aanpassen of afschaffen
- 229 Hervorming van de Vennootschapsbelasting: Wetsvoorstel 'Werken aan Winst'
- 230 De soevereiniteit van de lidstaten van de Europese Unie op het terrein van de directe belastingen
- 231 Een nieuwe kijk op economische eigendom in de Vennootschapsbelasting?
- 232 Rapport van de Commissie algemeen nut beogende instellingen
- 233 Aan wie kan een bestuurlijke boete worden opgelegd?
- 234 Bespreking van het rapport van de Commissie Algemeen Nut Beogende Instellingen
- 235 Aan wie kan een bestuurlijke boete worden opgelegd?
- 236 Internationale fiscale gegevensuitwisseling
- 237 Overkill in fiscale wet- en regelgeving
- 238 Bespreking van het rapport Overkill in fiscale wet- en regelgeving
- 239 Taakgericht heffen
- 240 Taakgericht heffen. Bespreking van het rapport van de Commissie onderzoek belastingen Lokale overheden van de Vereniging voor Belastingwetenschap
- 241 Continuïteit en vernieuwing. Een visie op het belastingstelsel. Bespreking van het rapport van de Studiecommissie belastingstelsel